

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

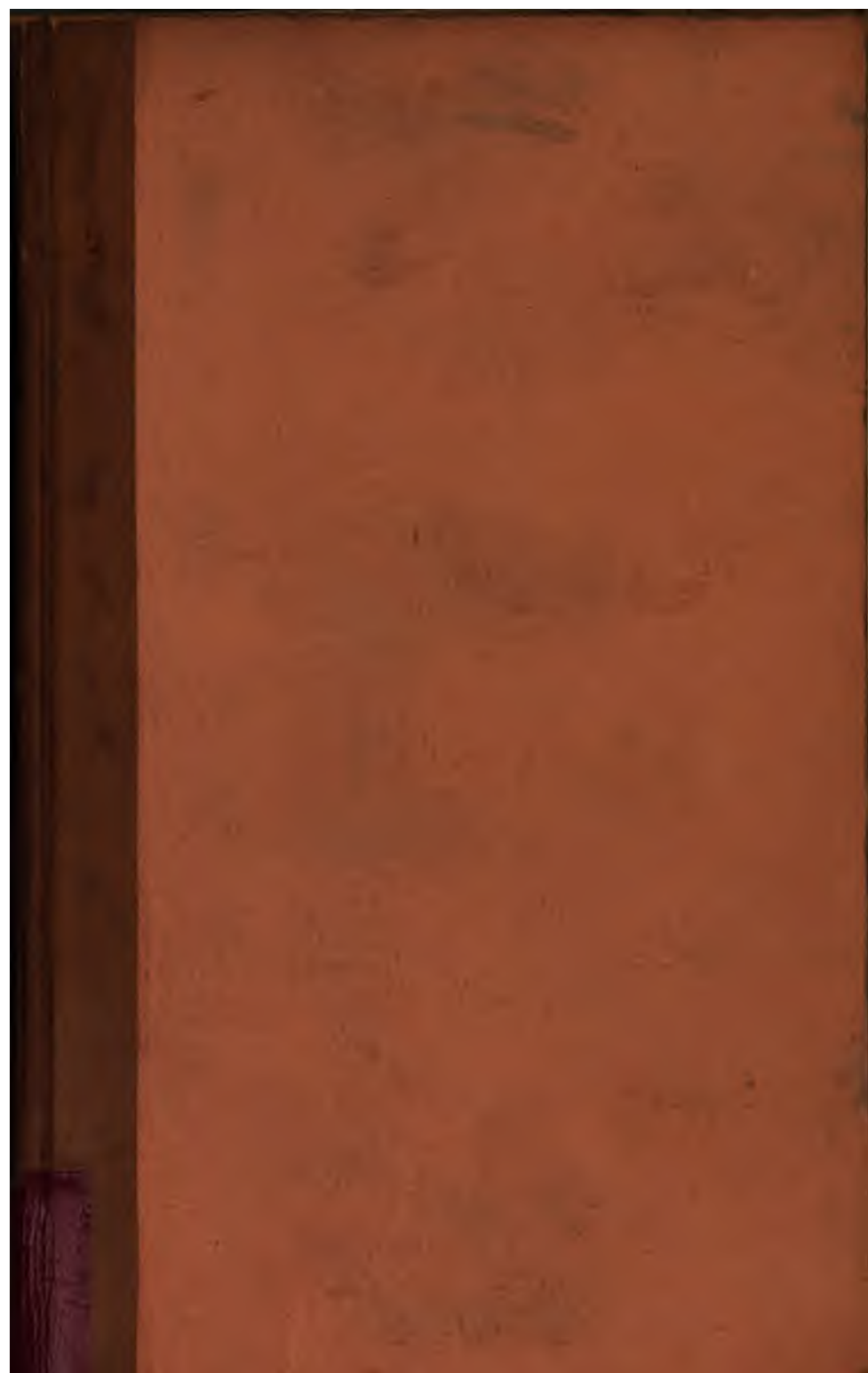
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

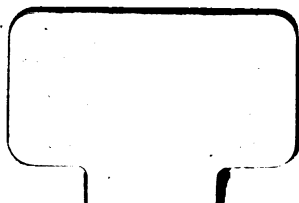
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

600074704S

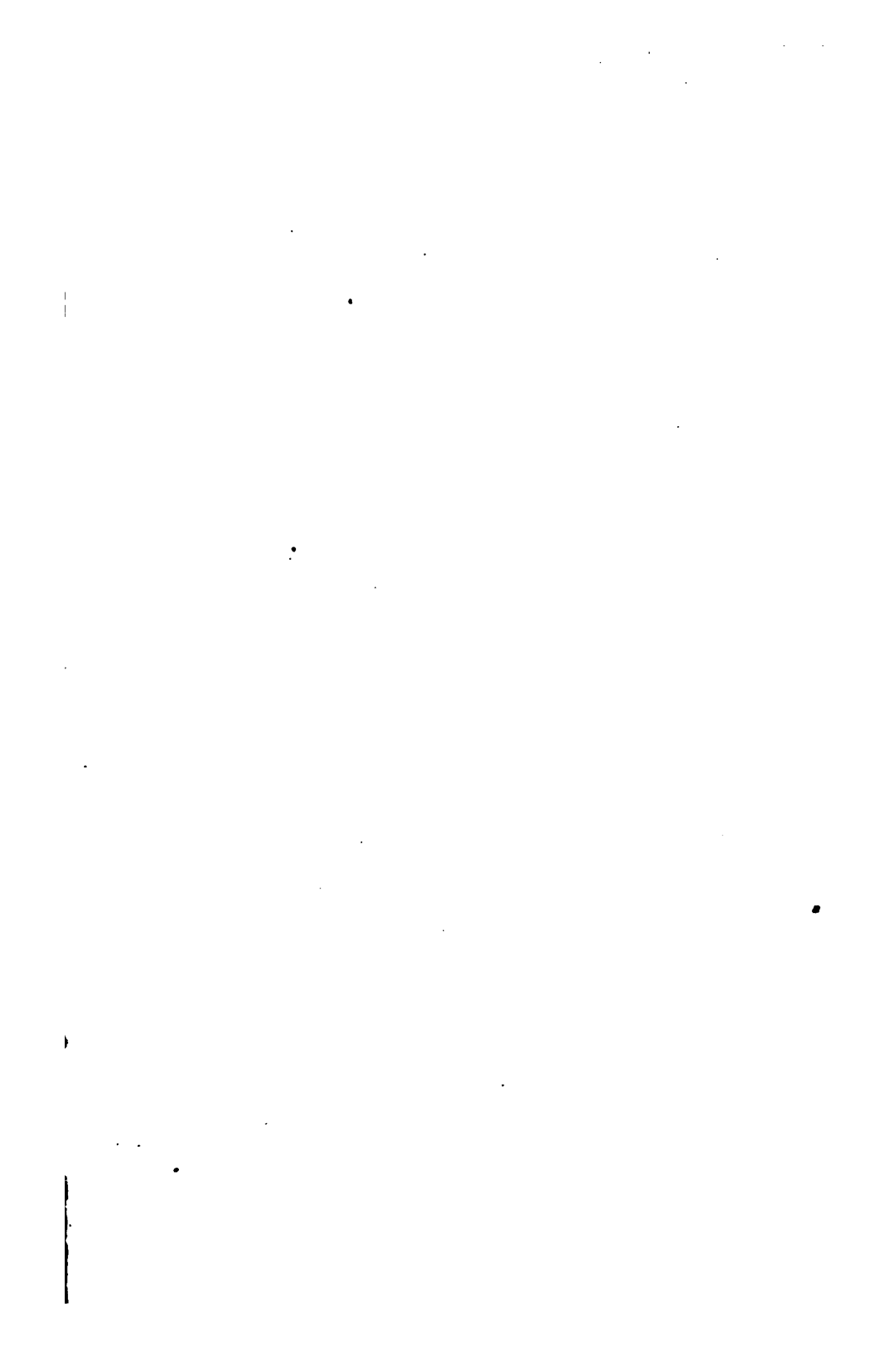

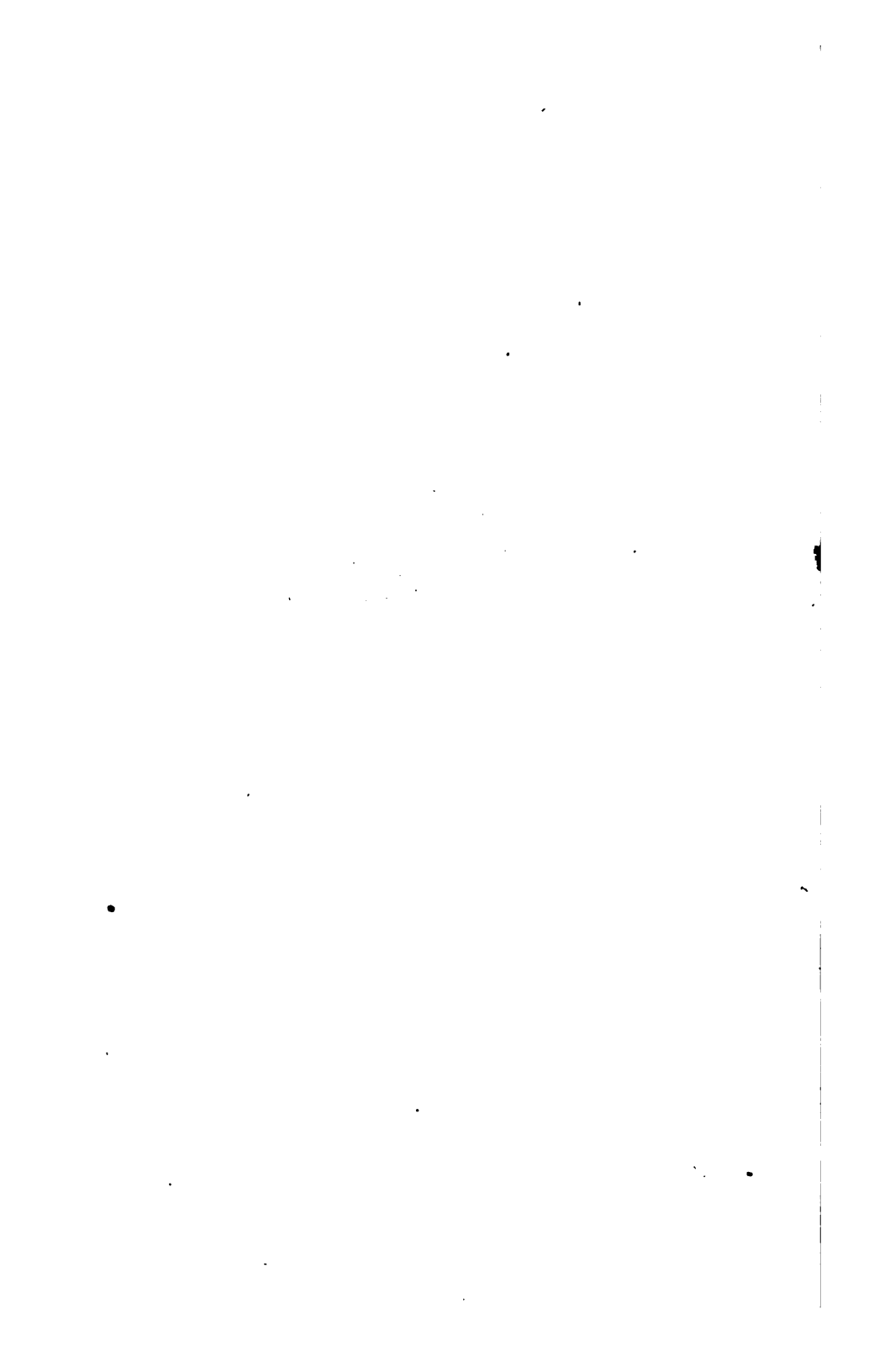

600074704S

De rebus

Heracleae Ponti

Libri VI.

Specimen primum.

Scriptis

H. L. Polsberw, Philos. Dr.

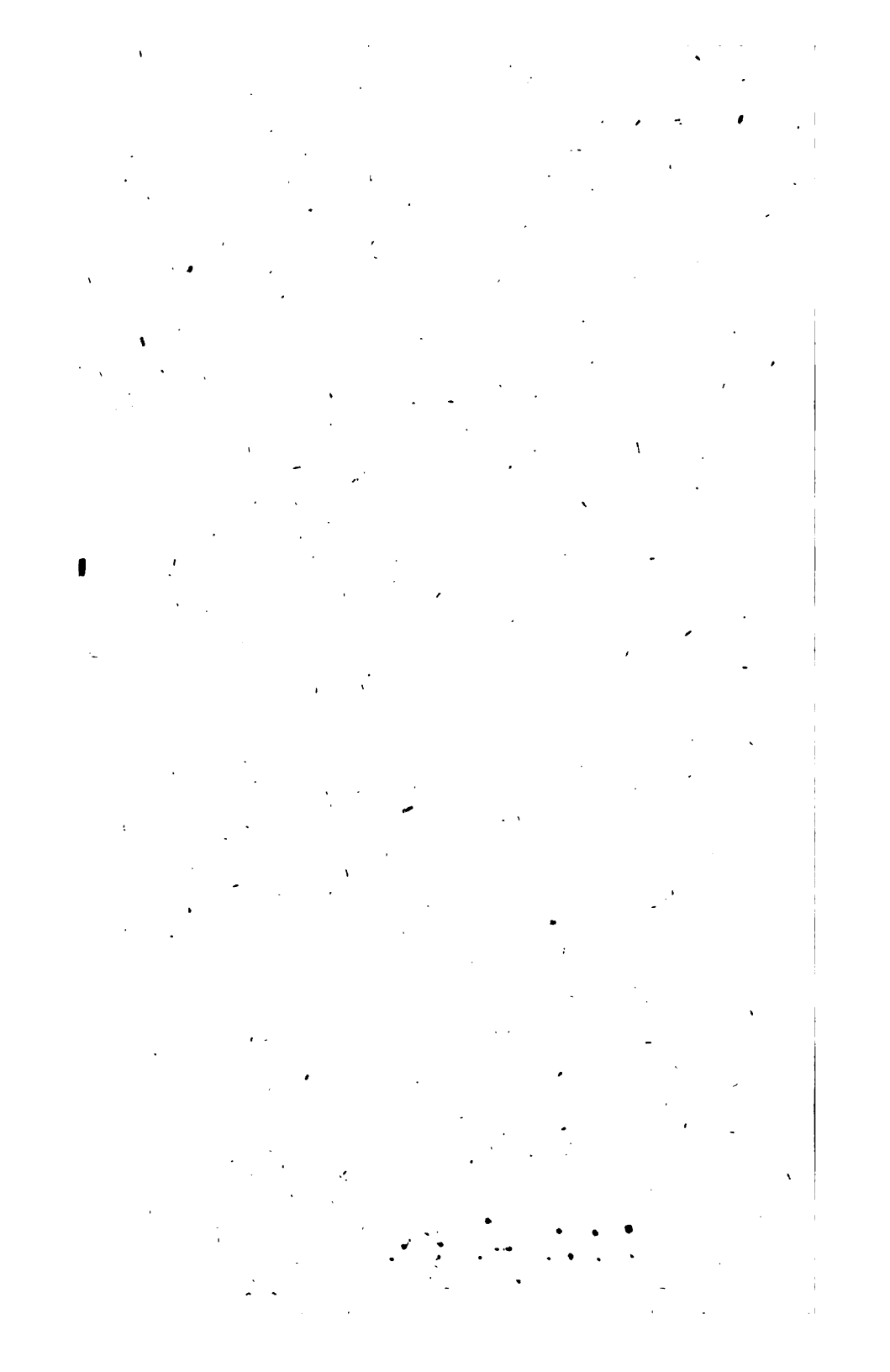
Brandenburgi,

in officina J. J. Wiesikii impressum.

MDCCCXXXIII.

221. f. 58.

P r a e f a t i o .

Singularibus de antiquis Graeci nominis civitatibus commentariis, qui quantum vel per se habeant oblectationis et utilitatis, vix est cur moneam, unice pleniorē certiorēque Graecae historiae notitiam comparari posse, una omnium hodie eruditorum vox est; ut bonas maculasse chartas mihi viderer, si hac de re equidem verbosus esse vellem. Jam vero de Heraclea Ponti scripturus cum, quatenus hujus civitatis historia peculiari studio digna sit, non ferat animus multis ante rem praecinere; hoc tantum monere lubet, non forte fortuna me, postquam exemplo eorum, qui de aliis Graecorum civitatibus non pauci disputaverunt, excitatus simile aliquod argumentum tractare constituissem, caeco quasi gressu huc illuc vagatum ad Ponti tandem Heracleam esse dejectum. Verum enim vero cum semper e nulla fere antiquae historiae parte majorem cepi voluptatem, quam ex ea quae ad colonias Graecas pertineat, tum ad eas potissimum, quae Ponti Euxini litoribus ex antiquissimis inde temporibus decori atque ornamento erant, nec tamen satis mihi perspicue ex crassis tenebris, quibus tractus ille terrarum involutus est, erutae esse videbantur, cum singulari quadam delectatione oculos converti.

Quarum cum Heracleam eam esse putarem, cuius historia, quam late patuerint Graecorum instituta et mores, quamque in terris vel remotissimis ea sibi constiterint, egregie nos doceamur, adeo ut, — quamquam non eam Heracleotae unquam assecuti gravitatem sunt, ut ad ipsius Graeciae statum aut conformandum aut immutandum vim haberent, — tamen non mera solum rerum scientia, sed multum etiam ad universae Graecae antiquitatis indolem ingeniumque cognoscendum inde proficiatur: ad ea, quae de inclitae hujus civitatis rebus veteres scriptores rettulerunt, colligenda et disponenda me accinxi; atque in explanandis factis Heracleae et institutis et commerciis et rebus similibus eo potissimum intendi, ut Graeca esse quae Heracleotica fuerunt appareat, indeque ipsam tractandi omnia rationem adornavi. Qua in re quod libellus J. Conr. Orellii: »Memnonis Historiarum Heracleae Ponti Excerpta servata a Photio.« Lips. 1816., in quo uno, quae multo sudore e sexcentis fontibus, parce plerisque fluentibus, hauseram, eorum bonam partem congestam inveni, non statim ab initio suscepti operis innotuerit, magnopere equidem dolerem, nisi suam cuique scriptori antiquorum auctorum perscrutationem multo quam alienam esse fertiliorem, persuasum haberem. Quodetsi rem me aggressum esse non omnino intactam viderem, tamen non abhorrebam, quod incepissem perficere. Nam continet ille Orellii libellus multifarios quidem veterum de Heraclea locos eosque summa certe cum industria congestos, at quos »arenam sine calce« dicere haud vereor, minimeque ea ratione consiliove pertractatos, ut continuam et perspicuam hujus civitatis historiam exhibeant. Novis igitur curis quae de rebus Heracleoticis vel apud recentiores, qui illum Asiae tractum perlustrarunt, monumenta comparari licebat, ea colligere collectaque ad continuam aliquam et quantum fieri posset plenissimam Heracleotarum historiam perscribendam conjungere constituebam. Quod licet et ob testium penuriam et ob virium tenuitatem frustra me consequi studuisse mox viderem, operae tamen pretium facturum esse pu-

tabam, si, quam ex his meis studiis rerum Heracleoticarum notitiam acceperissem, eam tamquam illorum primitias quasdam et quasi libamenta viris eruditioribus dijudicandam demandarem.

Quorum quidem virorum, si mihi contigerit, ut quod nunc edo specimen primum, iudicio probatum videam, mox ceteras quoque opusculi partes foras dabo; quibus quae deinceps tractaturus sim, ut appareat, jam conspectum praemittam capitum omnium.

- Lib. I.** cap. 1. De Heracleotarum historiae fontibus.
cap. 2. De Heracleae primordiis.
cap. 3. De Mariandynorum servitute.

Lib. II. Heracleotarum historia.

- cp. 1. Praemonentur nonnulla de Heracleotarum reipublicae forma, quae fuerit ante tyrannidem.
cp. 2. Heracleotarum historiae periodus prima, quae civitatis continet fata ante Cearchi tyrannidem.
cp. 3. Periodus altera, qua continetur historia tyrannorum Heracleae.
cp. 4. Periodus tertia, qua historia continetur civitatis post Lysimachi obitum liberatae usque ad urbem a Romanis captam.
cp. 5. Collocantur pauci quidam de Heracleae sub Romanorum, Byzantium, Turcarum imperio fortuna loci.
cp. 6. Nummi Heracleotarum.

Lib. III. De Heracleotarum urbe et agro.

- cp. 1. De Mariandynorum origine et sedibus.
cp. 2. De Heracleotidis finibus, deque Heraclea urbe.
cp. 3. De Heracleotidis natura et fructibus, deque Heracleotarum mercatura, re navali, re bellica, sociis. —

Lib. IV. De Heracleotarum rebus sacris.

- cp. 1. De Deorum cultu.
cp. 2. De fabulis quae apud Heracleotas vigeant. (De Argonautis, de Hercule, de Bormo Mariandynorum.)

- Lib. V. De Heracleotarum indole et ingenio.**
 cp. 1. De Heracleotarum moribus.
 cp. 2. De Heracleotarum arte.
 cp. 3. De Heracleotarum doctrina.
- Lib. VI. De Heracleotarum coloniis.**
 cp. 1. De Heraclea - Chersoneso. (De Artemide Taurica.)
 cp. 2. De Callatide.
-

Hac in capitum serie et ordine si cui displiceat, quod geographiam post historiam exposituram, cum moneo, id non tanti esse ad intelligendas res Heracleoticas momenti, quoniam, quae in historia ex geographia praecipiuntur, paucula tantum sunt et quae facillime etiam sine accuratiore Heracleotidis delineatione intelligantur. Accedit quod, si vulgarem capitum ordinem et ipse retinuissem, permulta in geographia praecipere debuisssem, quae non nisi ex continua ipsius historiae expositione satis aperta fiunt et perspicua. —

Rerum Heracleae Ponti

Liber primus.

De Heracleotarum historiae fontibus; de
Heracleae primordiis; de Mariandynorum
servitute.

Cap. I. De Heracleotarum historiae fontibus.

Res Heracleotarum singularibus libris qui exponendas sibi delegerunt scriptores graeci, eorum ex scriptis praeter Memnonis historiarum excerpta a Photio servata, pauca tantummodo fragmenta hodie extant; eoque graviorem fecimus jacturam, quod scriptores illi ex ipsa plerique Heraclea oriundi fuerunt; eorundem vero, quoniam L. V. de viris qui litterarum studiis apud Heracleotas claruerunt, singulari capite quaestionem instituemus, ne de iisdem rerum Heracleoticarum scriptoribus bis disserere cogamur, jam hoc loco quaecunque de vita scriptisque comperta habemus, paucis exponemus. Agmen ducat

Herodorus.

Ex pluribus hujus nominis scriptoribus ¹⁾ eum, de quo jam scripturus sum, Heraclea Pontica esse oriundum, e veterum scriptorum testimoniis accuratius inter sese collatis intelligitur. Siquidem Aristoteles et Athenaeus Heracleotam, Plutarchus et

---

¹⁾ V. Jonsius, Script. Hist. Phil. p. 141. Fabricius Bibl. Gr. L. II, 20, 9. Vol. I. pag. 703.

Tzetzes non semel eum Ponticum vocant¹⁾. De aetate autem, qua vixerit, magna usque virorum doctorum dissensio fuit. Post Vossium Jonsius l. c. Herodorum ante Lysaniam Cyrenaeum, Eratosthenis praeceptorem, quippe qui illum citaverit, vixisse statuit: Theophrasti aequalem fecerunt Groddeckius, Tiedemannus, Matthiaeus, Heerenius; Aristotelis Uckertus; ad Grammaticos denique sectae Alexandrinae Heynius rettulit²⁾, cujus qui vestigium, nescio annon suum judicium secuti, presserint atque etiamnunc premant, taedet hoc loco enumerare. Contra ea Weichertus³⁾ testimoniis veterum omnibus nova cura examinatis, Herodorum nostrum longe antiquiorum esse demonstravit. Quam quidem sententiam quibus vir doctissimus munivit rationibus, eas jamjam accuratiori subjiciamus examini.

Herodorus igitur duobus locis ab Aristotele itemque ab Antigono Carystio τοῦ Βρύωνος τοῦ σοφιστοῦ πατὴρ nominatur⁴⁾, quem quidem nostrum esse Heracleotam, si quam Herodorus de vulturibus fabulam affert, cum iis quae Plutarchus l. c., illum secutus (v. Heeren l. c. p. 10 sq.) narrat, contenderis: non dubitabis Weichertō concedere. Jam vero ex eo, quod Aristoteles filium Brysonis laudat, nemo

¹⁾ Arist. de Gener. Animal. III, 6. Athen. IX. p. 474. f. — Plut. Romul. c. 19. — Tzetz. Chil. II, 36. 209; ad Lycophr. 662. 1322.

²⁾ Voss. Hist. Graec. p. 375. — Groddeck „Über die Argonautica des Apollonius“ in Biblioth. antiq. Litt. P. II, p. 76. — Tiedemann Princ. graec. Philos. p. 6. — Matth. Observ. in Hymn. Homer., p. 24. Heeren, de Font. Plutarchi, in Comment. Gottling. T. I. p. 16; — Heyne, de Graec. orig. ibid. T. VIII. pag. 26. — Uckert. Geogr. Gr. et Rom. T. I. p. 109, II. 324.

³⁾ Über das Leben — des Apollonius v. Rhodus p. 155. 59.

⁴⁾ Arist. Hist. Animal. VI, 6. IX, 12. Antig. c. 48. p. 81 ed Beckm. Male apud utrumque olim, sicut apud Plutarchum et Tzetzam II. cc. Ἡρόδοτος legebatur. V. Schneider ad Arist. Hist. An. III. p. 426. et Beckmann l. c. p. 82. Adde Heynium, l. l., Weichert. p. 155. Bodium in „Orpheo, Poetar. Gr. antiquiss.“ et qui laudatur in Gruberi Encyclop. Univers. h. v., apud quos multa de Herodori nomine in simile aliud deflexo reperies.

non intelligit, patrem ipsum Herodorum aliquanto antiquiorem fuisse sapiente Stagitita. Quid? Apud Athenaeum, IV, 508. C. Theopompus Platonis dialogos tradit mendaces plerosque esse et compilatos ἐκ τῶν Ἀριστοῦ διατριβῶν, ἐνίοις δὲ καὶ τῶν Ἀντισθένης, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν Βρύωνος τοῦ Ἡρακλεώτου. Hinc Weichertus conjecit, Brysonem ante Platonem, Georgiae fortasse aetate, floruisse, patrem vero Herodorum ante Herodotum, aequalem forsitan Hecataei Milesii, Pherecydis, Acusilai, quibuscum scilicet componatur apud Plutarchum (Vit. Thos. 26.) et Scholiastas Apollonii Rhodii ¹⁾, quosque circa Ol. 67. vel 78. vixisse constat. Sed ut omittam, Herodorum non nisi propter argumenti aequalitatem cum logographis illis componi putandum esse, vix ex eo quidquam definiri poterit, si Brysonem aequalem fecerimus Georgiae, qui quippe 105 vel 109 annos vixerit, per tres prope aetates inclitus ²⁾. Etenim vero disertum habemus Suidae ³⁾ testimonium, quo extra omnem dubitationis aleam ponitur, Brysonem Socratis discipulum fuisse, ideoque Platonis aequalem. Nec dubito in partes meas vocare quae Athenaeus IX, 509. C. ex Echippi Comici Naufrago affert, qua fabula cum ipsum Platonem, tum nonnullos ex ejus familiaribus interque eos Brysonem, nostrum haud dubie Heracleotam ⁴⁾ traduxit. Itaque nihil, credo, impedit, quominus Herodorum Herodoti aequalem faciamus vel paullo potius antiquio-

¹⁾ Ad Argom. Lib. I, v. 23. 46. 139. II, 1123, ubi etiam cum Hellanico componitur, ut apud Schol. Platon. Phaedr. T. II, p. 381. ed Bekk. p. 11. ed. Ruhnke.

²⁾ Σωκράτης φιλόσοφος εἰργάσατο Πλάτωνα — Ἀριστοῦ, — Φαίδωνα, — Ἀντισθένη, — Εὐκλείδην, — Βρύωνα Ἡρακλεώτην, ἐς τὴν ἑρμηνεὺν διαλεκτικὴν εἰσήγαγε μετ' Εὐκλείδου κ. τ. λ.

³⁾ De Brysone sophista latius et uberius alio nos infra loco disputabimus.

⁴⁾ Quo magis miror, quod Passowius, „Grundzüge der griech. und röm. Litter.“ p. 8. et 68. (ed. 1829) Herodorum tamquam poetam Cyclicum Solonis et Epimenidis aequalem fecit, Ol. 46, 3, quo tempore ipsius patria, Heraclea, nondum condita fuisse videtur.

rem, ut medium quasi locum teneat inter logographos et historiographos¹⁾. —

Ad Herodori igitur Herecleotae Scripta quod pertinet, primum locum assignabimus de Herculis rebus operi, τὰ κατ' Ἡρακλεία inscripto, cujus operis, ut ceteros locos omittam, Athenaeus, IX, 410. F. librum laudat septimum decimum, quodque in hoc genere opus primum fuisse videtur, siquidem ab Aristotele, Nymphide, Apollonio Rhodio, Apollodoro, Plutarcho compilatum, a Scholiastis Pindari, Apollonii, Theocriti, ab Athenaeo, Tzetzis, Stephano, multis aliis qui de Hercule tradiderunt, innumeris locis laudatur. Qui etsi non quovis loco hoc ipsum opus diserte indicant, tamen dubitari non potest, quin quae afferant, ex eo potissimum hauserint. Et quod, quae Scholiasta Pindari²⁾ de altari-
bus Olympiae ab Hercule conditis, Herodorum narra-
rasse tradit, ea auctor scholiorum Vratisslav. Herodoro γραμματικῶ attribuit: pertinere id ad frequen-
tes istas Herodori logographi et grammatici permuta-
tiones videtur³⁾. Nec minus speciosa difficultas
est, quam offerunt iidem Pindari Scholiastae ad
Pyth. XI, v. 25. τὸν δὲ Ὀρέστην ἐκπλαπέντα εἶναι τριῶν
ἐτῶν ὡς Ἡρόδωρος ἐν Πελοπονείᾳ, et ad Isthm. IV. v.
87. Ἡρόδωρος γοῦν ἐν Οἰδίποδι φησι τῶν ἄλλων αὐ-
τῶν περιεττεύειν ὥς τὸ ὅλον σῶμα πηχῶν εἶναι τεσσάρων
καὶ ποδῶν. Quibuscum si quae Apollodorus, II, 49.
Herodori de Hercule libros secutus, et quae Tze-
tzis tum in Chil. II, 36. 210., tum ad Lycophronem
v. 662. tradit, et quae Natalis Comes, VII, 1. p. 680.
affert: haec, inquam, si inter sese contenderis, fa-
cile, puto, concedes, unum his locis eundemque He-
rodotum esse intelligendum. Atque in eo quoque
Weichert adstipulor, quod neque conjectura de
Herodoro aliquo poeta tragico³⁾ neque emendatione

¹⁾ Ad Olymp. VI, v. 10. p. 120 ed. Boeckh.

²⁾ De Herodoro Grammatico, qui aequalis fuit Apionis Plistonitis, Homerumque recensuit et commentarius in-
struxit, cf. quos laudat Weichert. p. 162. Adde Lobeck
Aglaoph. p. 268. 338. 357. 1310.

³⁾ Heyne, Observ. ad Apollodor. T. II, pag. 135. „Itane

Boeckhii ¹⁾ opus esse censet, sed totius quidem de Hercule operis titulum fuisse τὰ καθ' Ἡρακλέα ²⁾, quod autem saepissime in laudandis veterum libris incidit, ut singulae eorum partes, peculiaribus a diverso argumento petitis nominibus insignitae, tamquam peculiaria opera citentur ³⁾, id eo facilius Herodori quoque libris accidisse contendit, quoniam Herodorus, pariter atque logographi et antiquiores historiarum scriptores non ea tantum, quae ad ipsum Herculem, verum etiam quae, ut ita dicam, ad rerum ab eo gestarum theatrum pertineant depinxisse atque librorum suorum eum, quo de Herculis rebus in Peloponneso gestis tradiderit, Πελοπόννησον, alium, quo ejusdem apud Thebanos fata narraverit, Οἰδύποδα inscripsisse putandus sit. Quae cum ita sint, non facile nos ad Heynii sententiam ⁴⁾ adduci patimur, qui apud Schol. Apollon. II, 815. pro Ἡρόδωρος ἱστορεῖ ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλείας, quod scilicet Vossius de urbe Heraclea accepisset, legendum censuit: ἐν

---

inter tragicos Herodorus fuit? Immo scriptor fuit pedestris, qui Herculis rebus forte alias fabulas Thebanas attexuerat."

¹⁾ Boeckhius ad Schol. in Isthm. I. I. T. III, p. 356., cum quae illic leguntur, mirum sit, Herodorum in Oedipo, non in opere de Hercule exposuisse, cumque Herodori de Oedipo liber aliunde notus non sit, coniecit esse legendum Ἡρόδωρος γὰρ ἐν ὁ γένος φησὶν. Ad alterum vero de Pelopea locum nihil nisi variam lect. Gott. attulit. — Mirifice placeret mihi quam probat Vogelius, (in libello de Hercule secundum Graecos poetas et histor. antiq. descripto, Halis 1830.) Otrfr. Mülleri conjectura, ἐν Ὀλυμπιάδι legentis; si aequè probabilem in altero quoque de Pelopea loco medicinam prae buisset Vir Cl. —

²⁾ Cfr. praeter Athenaeum I. I., Stephanus Byz. v. Κυνητικόν. Ἡρόδωρος δεικνύει τῶν καθ' Ἡρακλέα. et v. Ἰσθρία καὶ ἄλλαι. Ἡρόδωρος ἐν τῇ δεικνύει τῶν καθ' Ἡρακλέα γέγραπται ἱστορία. —

³⁾ V. Meier Marx ad Ephori fragm. p. 25. Weichertus p. 161. Creuzer, Histor. Kunst der Griech. p. 32. — Küsterus Histor. Crit. Homeri p. 103. Jonsius, Script. Hist. Phil. L. I. c. 2. 11. 7.

⁴⁾ Ad Apollodor. T. II, 357. (III, 925.). Eandem sententiam sequuntur Weichertus p. 159. Groddeckius I. c. p. 73. Orellius, Memnonis Histor. Excerpt. p. 106.

τοῖς περὶ Ἡρακλέους, cum quippe Herodorus — adjicimus hoc, ne quis Viri eruditissimi auctoritate obcaecetur — neque Heracleota fuisset neque quidquam de rebus Heracleae Ponti scripsisset.

Procul dubio Vossius verum vidit, dummodo illud περὶ Ἡρακλείας scriptum, quo nihil nisi particula quaedam totius de Hercule operis continebatur, tamquam peculiare quoddam opus juxta totum collocasset. Ad rem nostram facere videntur, quae in Scholiis addantur: ὡς Προμηθεὺς εἶπεν — et in Cod. Paris. — καὶ Νύμφης ὁμοίως ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλείας. —

Neque vero Vogelio, p. 62, adstipulari possum, qui — postquam demonstravit Herodori libros non fuisse Heracleam, h. e. carmen, quod in Herculis rebus praedicandis laudibusque celebrandis versatur, — ceteris locis ad Scholiastae illius normam correctis (ut legatur τὰ καθ' Ἡρακλείαν et τοῦ καθ' Ἡρακλείας λόγου) Herodorum non peculiari opere res Herculis exposuisse contendit, sed scripsisse libros de Heraclea urbe, in quibus, ut apud antiquiores historicos fere omnes, Herculis, (cujus multa facta ad urbem illam ejusque vicinitatem vel fama pertinebant, vel ab hoc ipso auctore trahebantur) aliarumque rerum frequens fuerit memoria. Nam ut de temeraria illa complurium locorum emendatione taceam, quid de locis ex scholiastis Pindari supra allatis, quid de prolixis illis Iberiae et Italiae regionum populorumque descriptionibus ¹⁾ operi de Heraclea urbe insertis cogitemus, quas certe in libris de Hercule, veluti in profectione ejus contra Geryonem describenda commodissime intexere poterat. — Sed priusquam nostram de hoc Herodori scripto disputationem ad umbelicum adducamus, pauca quaedam de ceteris ejusdem libris proferamus. Ac primum quidem laudatur ejus περὶ βίων τῶν Μακρόνων, bellicosae in confiniis Cyzicenorum et Dolionum gentis, scriptum apud Schol. Apollon. ad Argon. I, 1024; ubi cum Polystephanō Cyrenaeo, Callimachi familiari, com-

¹⁾ Steph. Byz. vv. Κυνητικόν, Ἰσθρίαι, Γαῖτες, Πευκέτιον,

ponitur ¹⁾). Sed de hoc scripto nescio an eodem redeat conjectura, quo de illo *περὶ Ἡρακλείας*, praesertim cum ne Polystephanus quidem, licet permulta ejus scripta laudentur, peculiare quoddam de Macronibus opusculum condidisse legatur. — Aliud prorsus et, ut videtur, fama minus nobilitatum Herodori opus est *Ἀργοναυτικῶν*, quod non semel a scholiastis Apollonii, sed omitta singulorum librorum significatione laudatur ²⁾).

Ex Olympiodoro denique apud Photium, Cod. 80., Herodorus laudatur, *ὁ τὴν Ὀρφείως καὶ Μουσαίου ἱστορίαν συγγράψας*. Hunc librum Bodius, p. 27., Herodoro nostro logographo assignat, quem primum fuisse sibi persuasit, qui peculiare de rebus Orphicis scriptum ediderit; ex eoque desumpta commode videri posse arbitratur, quae affert Schol. Apoll. I, 23 et 31. *Ἡρόδορος δύο φησὶ γεγονέναι Ὀρφεῖς* etc. — Contra ea Weichertus p. 164. et Lobeckius Aglaoph. p. 338. hunc librum Herodoro grammatico tribuunt; quorum in hac re silentium adeo mihi disertum est, ut, licet rationes non adjecerint, magis iis quam Bodio adstipuler. — Eundem vero librum ut vel ex titulo apparet, versibus non fuisse conscriptum, ita Herodorum quoque nostrum pedestrem fuisse scriptorem doctissime demonstravit Weichertus p. 164. sq. 3). Etenim asseruntur quidem in Apoll. Scholiis II, 1211, duo Herodori hexametri; sed eosdem cum Diodorus Siculus (II, 15; III, 65; IV, 2.) ex hymnis homericis laudet, in scholiis illis lacuna esse videtur, ipsique versus Nostro omnino derogandi. Accedit, quod reliquiarum Herodori et argumenta et verba ejusmodi sunt, quibus vix tibi persuadeas in carmine

¹⁾ Ὡς φησὶ Φιλοστέφανός τε καὶ Ἡρόδορος οἱ τὰ περὶ τῶν βίων αὐτῶν γεγραφεῖς. De Polystephano v. Meursius de Cypro I. c. 1. p. 3. Voss. Hist. Gr. I, c. 151. p. 84.

²⁾ Plerisque Schol. locis: ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς legitur; nihilo magis tamen ad libr. II, 901; III, 594. IV, 259, ubi ἐν τοῖς Ἀργοναυταῖς, emendatio admittenda esse videtur. V. Weichert. q. 158. 180. 181.

³⁾ Weicherto assentiuntur Heynius I. I., Ofr. Müllerus Dor. II, 464. Vogelius p. 61.

locum datum fuisse. — Quod superest: ex iisdem reliquiis intelligitur, Herodorum Herculis itinera resque ab eo gestas persequentem copiosissimum et accuratissimum fuisse in rebus geographicis et ethnographicis; id quod non nisi ex magna quadam et poetarum et logographorum, quos ante oculos habuerit, copia interpretari possumus. Atque in rebus Argonauticis poemata Dionysii Milesii, Eumeli Corinthii, Pherecydis; in rebus Herculis describendis praeter Pherecydem, Cinaethonis, Pisandri, Acusilai, Hecataei, Hellanici, aliorumque opera ¹⁾ in usum suum convertere Herodorus poterat. Sed, quantum ex multis locis apparet, in disponendis ac describendis fabulis propriam quandam secutus viam est, qua historicis, qui dicuntur, Mythographis iamjam propius accedens, antiquas fabulas non solum enarraret verum etiam examinaret, dijudicaret, nunquam vituperaret. Nihilo magis tamen Weichert et Vogelii et Gaylii et aliorum sententiam probaverim, qui et Hecataeum et Herodorum pro historicis habeant, haud satis, ut facile intelligitur, idonea ratione ²⁾. Enimvero Herodorus, antiquior quidem historiographis et qui horum aetate jam suimet ipsi superstites fuerunt, poetis Cyclicis, illos in orationis genere, hos in argumentis deligendis sibi imitandos proposuisse et pedestre instar carminum *Ἡρακλείας* nomine inscriptorum condidisse putandus est, quo cum ceteras, quae de Hercule circumferebantur, fabulas, tum eas praecipue, quae ad Heracleam urbem, ab ipso Hercule, ut credebatur, conditam, illustrandam idoneae essent, complecteretur. Siquidem logographi, quibus videlicet Herodorus, quamquam disertior fortasse et elegantior, proximus erat aetate, eo potissimum intendebant, ut antiquis, quae ad originem, ad sacra, majorumque gesta spectarent, monumentis exploratis, priscam patriae claritatem ab oblivione vindicarent et quantum possent maxime

¹⁾ V. Weichert. p. 175. sq. Vogel. p. 13. seq. —

²⁾ Creuzer. Hist. Kunst. der Gr. p. 86. n. 89. — Lobeck, Aglaoph. II. 787.

celebrarent; unde factum est, ut scripta eorum, non fabellarum tantum, sed bona fide etiam historiarum libri haberentur. (Creuzer. p. 205.) Herodorus autem cum sibi proposuisset, patriam suam quam maximo posset splendore circumfundere ideoque, quas apud cives suos pervulgatas invenit, fabulas praetermittere non posset, in enarrandis rebus ab Hercule gestis multa ex suo consilio omisit, multa mutavit, multa inseruit quae ab aliis aliter narrata essent; ut multifarie cum mythologiam immutasse putes¹⁾. Quaecunque autem de patriae historia sacris, religionibus, ceterisque institutis singulari quadam et historica et geographica digressionem exposuit, uno pluribusve universi de Hercule operis libris περὶ Ἡρακλέους inscriptis complexus esse nobis videtur. Quod etsi non persuasum habemus, quod VV. DD. nonnulli Herodorum nostrum in rebus geographicis superiorem Hecataeo atque ipso Herodoto fuisse contendunt²⁾; tamen vel propterea, quod narrandarum rerum mythologicarum ratione medium quodammodo inter logographos et Ephorum gradum obtinet, sane quam maxime librorum ejus jacturam esse dolendam arbitramur. —

Ceterum de Apollonii Rhodii cum Herodoro in rebus Argonauticis et gestis Herculis enarrandis consensione vel controversia conferatur Weichertus; de Apollodoro Heynius; de Plutarcho Heerenius; de ceteris scriptoribus, scholiastis plerisque et lexicographis, videantur qui inde Herodori fragmenta collegerunt, Groddeckius et Otf. Müllerus et Vogelius ll. cc. —

N y m p h i s.

Nymphis, Xenagorae filius, Heracleotes Ponti³⁾, qui, historicus verius quam, ut — si modo idem intelligitur — in Etym. M. v. Ἰάπρυαρος scribitur, phi-

¹⁾ Otf. Müller, Prolegom. p. 106. Dor. T. II. p. 467. —

²⁾ Müller ib. p. 466. Uckert. Geogr. T. II. p. 245—251.

³⁾ Suidas v. Νύμφης et ex eo Eudocia Viol. p. 309. Cfr. Voss. Hist. Gr. L. I. c. 16. p. 103. 104.

losophus, claruit aetate Ptolemaei III. Euergetae, ad
cujus usque regis tempora historiam suam perduxit,
idem est quem Memnon c. 25. historicum dicit et He-
racleotarum ad Gallos legationis principem facit (c.
Ol. 130.), unde colligitur, eum inter conspicuos ci-
uitatis viros fuisse. Distinguendus ab hoc est Nym-
phis quidam, nostro antiquior aliquanto et cognatione
fortasse ei conjunctus: quem et ipsum auctoritate
apud Heracleotas valuisse, ex Memnone, c. 12. apparet;
quemque eundem procul dubio spectat Pseudo-Chion,
Epist. 13. Clearcho tyranno consanguineum nuncu-
pans sibi que amicum. Nymphis autem historicus,
quibus nominis sui memoriam consecravit, scripta
haec sunt: 1) *Περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδοχῶν καὶ*
ἐπιγόνων libri XXIV., teste Suida; quorum nonum
laudat Aelianus, Hist. An. XVII. c. 3. *ἐν τῷ θ' τῶν*
περὶ Πτολεμαίων λόγῳ κ. τ. λ.

2) *Περὶ Ἡρακλείας* libri XIII. Addit Suidas:
ἔχει δὲ μέχρι τῆς καθαιρέσεως τῶν τυράννων τὰ μετὰ τοὺς
Ἐπιγόνους, καὶ μέχρι τοῦ τρίτου Πτολεμαίου. Quae aut
omnia ad prius illud de Alexandro ejusque successo-
ribus opus referri debent, aut, id quod vero simi-
lius mihi videtur, scripturae mendo laborant; quod,
si judicium meum interponere licet, ita tollendum
esse censeo: *Περὶ Ἡρακλείας βιβλία γύ. ἔχει δὲ μέχρι*
τῆς καθαιρέσεως τῶν τυράννων. τὰ δὲ μετὰ τοὺς Ἐπιγόνους
μέχρι τοῦ τρίτου Πτολεμαίου¹⁾. Ceterum de Heraclea
opus, cujus quae exstant fragmenta collegit Orellius,
in edit. Memnonis p. 95 — 104.²⁾ praeclarius illis de
Alexandro libris fuisse, facile credes Virō docto
Santo-Crucio³⁾. Majoris momenti sunt quae Wei-
chertus

¹⁾ Heracleoticae tyrannidis per Lysimachum eversio facta
Ol. 123, 1. = 288. a. C. est (v. infra L. II, c. 3); Ptole-
maeus III. regnare coepit Ol. 133, 1. = 247. a. C.

²⁾ Ex Schol. Apoll. Rh. II, 168. 650. 672. 729. 752. 780. 787.
815. 854; IV, 247; ex Schol. ad Aristoph. Aves. v. 874;
ex Steph. Byz. v. Φρίξος et Τριος; ex Athenaeo XII. 549.
XIV, 619; ex Plutarcho de Mulier. Virtut. v. *Αννίας*; et
ex locis iis, quos supra commemoravimus.

³⁾ Sainte-Croix Examen critique p. 55.

chertus p. 251. animadvertit: cum Apollonius Rh., quem Nymphidis de Heraclea libros in usum suum convertisse Scholiastes ejus hic illic diserte dicit, Argonautica sua, juvenili adhuc aetate, h. e. circa mediam partem posteriorem regni Ptolemaei II. composuerit (v. Weich. p. 35.) Heracleotam Rhodio antiquiorem fuisse, ejusque de Heraclea prius quam de Alexandro libros in vulgus exiisse putandos esse.

3) Περὶ πλοῦς Ἀσίας, quem unus laudat Athenaeus, XIII, 596. E. ac respiciunt fortasse Scholiastae Apollonii ad Arg. II, 168. et 672. (v. Weich. p. 253. 254.)

P r o m a t h i d a s .

Promathidas »Heracleotes« qui apud Athenaeum bis laudatur, idem haud dubie est, cujus libros περὶ Ἡρακλείας citant Scholiastae Apollonii ad Arg. I, 1126. »quando Heracliensem de Heraclea scripsisse est verisimile¹⁾«. De aetate ejus vix certi quidquam apud antiquos reperiens. Ex Schol. Apoll. II; 815 περὶ τούτου — καὶ Ἡρόδωρος ἰσχυρῶς ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλείας ὡς Προμηθίδας εἶπε καὶ Νύμφης ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας, et ex eo, quod Apollonii Musae materiam suppeditabat Heracleotes, apparet vixisse eum post Herodorum, ante Apollonium; nec tamen multum ante, id quod conjicias tum ex argumento librorum ejus de Heraclea, tum ex imitatione poetae Rhodii. Pauca ejus fragmenta quae ex Schölsis ad Apollonium²⁾ Orellius, p. 103, collegit, respiciunt, quantum ex argumentis videre licet, libros ejus de Heraclea, quos quot scripserit, ignoramus. Ex »Scimijambis« Promathidae Heracleotae unum attulit Orellius ex Athen. VII, 296. B. Aliud ex eodem Athenaeo XI, 489. B. nos addimus, ubi Nestoridis poculi structura exponitur; ac tertium, sed geographicum illud quidem, ex Stephano Byz. v. Γάλλος. —

¹⁾ Voss. Hist. Gr. III. p. 498. Weich. p. 249.

²⁾ Ad Argon. I, 1126. II, 815. 845. 911. 929.

Domitius Callistratus ¹⁾.

Domitius Callistratus *περί Ἡρακλείας* scripsit aliquot libros, quorum secundus laudatur a Schol. Apoll. ad Arg. I, 1126., et, ut ex Schol. ad Aeschylī Pers. v. 941. apparet, ab eodem ad Arg. II, 780; quartus a Stephano Byz. v. Ἀρκιόβιστα (ubi tamen Cod. Voss. *ἐν* *ζ'* *περί Ἡρακλείας* habet) et v. Μονάτα; sextus v. Ὀδιούπολις, septimus v. Ὀλύμπη. Haec sunt quae Orellii industria collegit. Eosdem Callistrati nostri libros Weichertus, apud Suidam intelligendos esse censuit, v. Φιλόζενος, quem Dithyramborum artificem Heracleae Ponti natum esse, ille auctorem affert Callistratum. Addimus nos aliud Domitii fragmentum ex Steph. Byz. v. Ψίλιον ποταμός μεταξὺ Θυνίας καὶ Βιθυνίας Δομίτιος Καλλ. ἐν τρίτῳ *περί Ἡρακλείας*. *πῆγκυριεύσαντας ἀπὸ τοῦ Σαργαρίου χωρίου ἕως* (sic lego pro εἰς) *τοῦ Ψιλίου ποταμοῦ*«. Idem Callistratus nescio an intelligendus sit apud Steph. v. Τάφραι (locus ad Paludem Maeotidem) *ὡς Καλλίστρατος ἐν τρίτῳ*. Poterat in illam regionem digressionem facere in Chersoneso urbe, Heracleotarum colonia, describenda. Ceterum de Callistrati patria et aetate eodem, quo de Promathidae, redit conjectura.

M e m n o n.

Memnonem qui Viri docti recentiores commemorant, plerique omnes appellant Heracleotam. Sed Photius, qui unus memoriam ejus servavit, patriam silentio praeternisit. Nihilo tamen minus, cum, quis majore Heracleotarum historiae perscribendae studio incensus fuisse putandus sit, vix intelligatur, quam ipsorum Heracleotarum aliquis, non vereor equidem illorum VV. DD. sententiam subscribere. Majorem difficultatem habet de Memnonis aetate

¹⁾ Praenomine Domitius distinguitur noster a ceteris Callistratis, quorum catalogum Fabricius B. Gr. IV, c. 24. sistit, qui nostrum cum Callistrato grammatico, Aristophanis discipulo, confundit, Schol. ad Pind. Nem. VII, 156. laudans. v. Boeckh. Praef. in Pind. Schol. p. 13. et Weichert. p. 256. 257.

quaestio. Photius patriarcha, Cod. 224., ejus Historias Heracleae excerpſit a L. IX. usque ad L. XVI. ¹⁾, quibus libris tempora a Clearchi tyrannide ad Brithagorae, Heracleotarum missi ad Caesarem legati, mortem, h. c. ab Ol. 104, 1. = 364. a. C. usque ad annum 40. a. C. continentur. Octo libros priores et eos qui exceperunt sextum decimum ipse patriarcha confitetur non sibi contigisse videre. Fuerunt fortassis jam tum aut omnino deperditi aut adeo rari, ut Photius eos sibi comparare non posset. His ipsis autem libris verosimillimum est Memnonem historias Heracleotarum ad suam usque aetatem continuisse. Nam de institutis eorum publicis, de rebus sacris, de commerciis, et quae generis sunt ejusdem, cum ad recentiorum instar historicorum singulares libros ipsis historiis addidisse, vix cuiquam in mentem veniet statuere. Quo magis miror, quod Vossium, qui, quoniam Memnonis liber XVI. in J. Caesaris temporibus desinit, cum Augusti aevo assignavit, etiam recentiores quidam secuti ²⁾, aequalem nostrum fecerunt Diodori, Dionysii, Nicolai Damasceni. Jam dudum Fabricius ³⁾ observavit, quod Vossium in sententiam suam adduxerit, id minime rem conficere; Memnonem posse longe fuisse junio-rem. Orellius vero ⁴⁾ ex ipso Memnonis orationis colore doctissime conjecit, eum vix ante Hadriani vel Antonini tempora scribere potuisse suam historiam. Cujus viri docti sententiam usque equidem sequar, dum alium rem melius enucleasse videro. — Memnonis autem quae Photius servavit Excerpta tanto majore sunt aestimatione dignanda, quod non

¹⁾ Ἀπὸ τοῦ δ' λόγου ἔκ. ιζ'. Sic Bekkerus. Perperam ἀπὸ τοῦ δ' λόγου Orellius. Vide finem Excerptorum; τὰς δὲ πρώτας ἢ ἱστορίας καὶ τὰς μετὰ ἑκτὴν καὶ δεκάτῃν οὖτω εἰπεῖν εἰς θέαν ἡμῶν ἀφορμήτας ἔχομεν. Mannertus in „Geschichte der Nachf. Alex.“ p. 375. legendum esse contendit et ἀπὸ τοῦ δ' λόγου, et τὰς πρώτας δ' ἱστορίας. —

²⁾ Voss. Hist. Gr. II, p. 182. Passow, Grundriss, p. 37 et 96, Wickers, Theopompi Fragm. p. 231.

³⁾ Biblioth. Gr. L. V. c. 85. T. X. p. 729. ed. Harl.

⁴⁾ Praefat. in Memn. Edit. p. 4 sq.

Heracleae solum historiarum partem, sed aliorum quoque populorum res intextas continent, quibuscum Heracleotis aut bellum fuerat aut pacis foederisque condicio. Sic de regibus Bithynorum memoriae prodidit Memnon quae apud alios frustra quaesiveris; Mithridatis porro cum Romanis bellum aliquot libris narravit, digressionibus usus longioribus quam quis fortasse expectet; denique Romanorum quoque historiam intexit ab antiquissimis inde temporibus ad eam usque aetatem persecutis, qua Heracleotae duces eorum in Asiam transgressos convenerunt.

Jam si de fide Memnonis quaeris, quae de bello Mithridatico tradidit, cum Plutarchi, Appiani, Dionis Cassii, aliorum qui de eodem bello scripserunt, narrationibus plerumque consentiunt; in historia autem Romanorum auctores parum probatos secutum fuisse nostrum, praeter alios VV. DD. monet Orellius ¹⁾, idque nos docere inter alia commentum illud (Cap. 27.) de corona aurea Alexandro M. dono missa a Romanis, cujus nemo alius meminerit. Non inagnopere equidem hac de re repugno; at vero quod in rebus geographicis rudem plane et ignarum eum notant Holstenius, Wesselingius, Orellius ²⁾; eam notam propter unam rem sibi contraxit, quod fere constanter Κίον et Κίερον oppida inter sese commutavit. In ceteris non video Memnonis ἀγνώριαν reprehensam. Nam quod, cap. 31., de Marsis, Pelignis, Marrucinis legitur »in confinis Gadium«, id non Memnonis sapientiam esse, sed ex scioli ejuspiam omnino ἀγνώριαν scholio in textum irrepsisse, jam dudum video a Viris doctis observatum. — Ceterum cum Memnonis quae exstant fragmentis solis ferme totam Heracleae a tyrannide usque ad urbem a Romanis expugnatam historiarum partem debeamus: in ea delineanda ille, in subsidium tamen vocatis et reliquis scriptoribus, pro fundo fuit atque ita quidem, ut non narrationem solum, sed ipsa etiam ejus verba, elegantem Rhodomanni interpre-

¹⁾ Praef. p. 7. V. Woltersdorf de Vita Mithrid. p. 2. 3. 12.

²⁾ Orellius, Praef. p. 7. Not. et. ad cap. 27. et 41. —

tationem latinam, si paucos locos excipias, secuti retinuerimus. —

Ad hos quos hucusque res Heracleae scripsisse vidimus Heracleotas adjungendus est

Timagenes (s. Timogenes) Milesius,

historicus et rhetor, quem Suidas dicit scripsisse *περὶ Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς λογίων ἀνδρῶν βίβλια* *ἑ, καὶ ἐπιστολάς*, cujus tamen nullus alius scriptorum veterum ne verbulo quidem mentionem fecit, cujusque aetas prorsus est incerta ¹⁾. —

Ceteros scriptores antiquos, qui tanquam in transgressu res Heracleotarum attigerunt, suo quemque expositio nostra loco commemorabit. Nunc ad recentiores VV. DD., qui unam alteramve rerum Heracleoticarum partem adumbrare susceperunt, transeamus percensendos.

Orellium, qui Memnonis historias magis quam res Heracleae illustrandas sibi proposuit, verbo hic commemorasse sufficiet. — J. W. Stuckius in editione Arriani Peripli Ponti Euxini, Genev. 1577., crasso commentario onerata, p. 137. sq., data occasione de Heraclea ejusque coloniis multa quidem, ad Geographiam potissimum pertinentia, attulit, sed nullo discrimine veluti sacco fundens. — Vindigius in *Hellene* p. 424. (*Thesaur. Gronov. Vol. IX.*) quae de Heraclea conscripsit, exigui sunt pretii, nec majoris quae Reineccius, *Hist. Jul. Part. II.* p. 330. sq. et Auctores *Hist. Univers.*, ed. Germ. Baumgarten. T. VIII. §. 624, p. 502. sq. congesserunt, quaeque Buonarrotius in: *Osservazioni istoriche supra alcuni Medaglioni antichi*, Rom. 1698., p. 275. sq. ad numisma quoddam Heracleotarum, sub M. A. Gordiano Imp. cnaum, illustrandum contulit. Eum non neglexerunt Spanhemius, de *Usu et Praest. Num.* T. I. p. 494. sq. et Eckhelius, *Doctr. Num.* Vol., v. II. p. 416. sq. — Gedoynus porro interpretationi suae Memnonis Gallicae, insertae Tomo XIV.

---

¹⁾ Vide Voss. *Hist. Gr.* p. 151. —

Comment. Acad. Inscript. Paris., p. 315. sq., annotationes quasdam subiecit, sed jejunas plerasque et parvi admodum pretii; quin ne Memnonem quidem e textu graeco, sed ex latina interpretatione convertit, id quod Raoul-Rochettius in: *Histoire critique de l'établissement des colonies grecques* T. IV. 223. observavit. Ipse autem RR. de primordiis tantum Heracleae ejusque coloniarum disputavit T. III. p. 204. sq., 301. sq. et in *Emendandis* T. IV, p. 406. Rambachius, *De Miletu ejusque coloniis, Heracleam quam in Milesiarum coloniarum numero recenset, paucis absolvit*. Mannertus, V. Cl., in: *Geogr. der Griech. u. Röm.*, T. IV. P. III. p. 608. sq., descriptis Heracleae situ agroque, historiae capita potiora adjunxit, Memnonem secutus. — In exponendis Heracleotarum statu reipublicae et rebus sacris imprimis adjutus sum doctrina Otfr. Mülleri, V. Cl., »Gesch. hell. Stämme u. Städte«, T. I. (Orchomenos), T. II et III. (Dorier) et »Prolegomena zu einer wissenschaftl. Mythologie«, cui tantum debeo quantum, qui de his rebus scripserunt, eruditorum nemini. — Ceteri VV. DD., quorum de rebus Heracl. observationes hic illic dispersas in rem nostram convertimus, in ipsa nostra expositione postea prodibunt.

In describenda Heracleae condicione hodierna secutus sum: 1) Tournefortium, »Voyage du Levant, Lyon. 1717. T. III. p. 23, 2) Amadeum Jaubertum, *Voyage en Arménie et en Perse, fait dans les années 1805 et 1806*. Paris. 1821., p. 403. 3) Leakium, *Journal of a tour in Asia minor*. London. 1824. 4) Beauchampium, *Relation histor. et géogr. d'un voyage de Constantinople à Trébizonde par mer, l'an 5. de la republ.*, in »Mémoires sur l'Égypte« T. II. p. 109—179. —

Numismatum Heracleae, quae cum ex florenti tum ex posteriori civitatis aevo haud pauca ad nos pervenerunt, quaeque ad res quidem sacras illustrandas valent aliquantum, ad chronologiam vero nihil aut non fere multum, descriptiones suo loco ex Spanhemii, Eckhelii, Raschii, Mionneti libris collegi atque disposui. — Inscriptiones denique

admodum raræ adhuc innotuerunt. Unam Tournefortius descripsit, sed vix dignam illam quidem quæ commemoretur. Plures Beauchampius se invenisse ait, quæ num editæ sint nescio. —

Cap. II. De Heracleæ primordiis.

De Heracleæ origine magna et inter antiquos scriptores et inter recentiores controversia est: alii Milesios, alii Megarenses, alii Boeotos, alii Megarenses cum Boeotis hanc coloniam in Pontum deduxisse tradunt; alii denique ipsum Herculem conditorem faciunt. Qua de re quid statuendum sit, utrum uni alterive erraverint, an omnes verum scripserint, id quo facilius intelligatur, rem de integro ad disputationem revocaturus primum brevi in conspectu ponam varia veterum testimonia. Etenim «juvat integros accedere fontes atque haurire.»

Xenophon, Anab. VI., init. ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἀποικον, οὕσαν δ' ἐν τῇ Μαρνανδυνῇ χώρᾳ. Eadem Xenophon ille minor habet

Arrianus, in Peripl. P. E. p. 14. ed. Huds. ἀπὸ δὲ Λύκου εἰς Ἡράκλειαν πόλιν Ἑλληνίδα Δωρικὴν, Μεγαρέων ἀποικον, ἑξήκοντες εἰκοσι. —

Diodorus Sic. XIV., c. 32. p. 413. qui et ipse Xenophontis Anabasin ante oculos habet: Ἡράκλεια Μεγαρέων ἀποικος, περὶ ἣν Ἀχερουσία χαρρόνησος. — Haec tria testimonia, quæ præter alia Eustathius ad Dionys. Perieg. v. 787. affert, pro uno tantum habenda esse, nemo non videt. Eodem redeunt quæ dicit Scholiastes Apollonii ad Arg. II., 843. περὶ ταύτην δὲ τὴν πόλιν ἐκτίσαν οἱ Μεγαρεῖς τὴν Ἡράκλειαν. —

Ephorus autem in Schol. Apoll. II., 845., cuius poetæ verba hæc sunt:

Τόνδε (Ἰάμονα) πολισσοῦχον διέπλεψε Βοιωτοῖσι
Νισαίοισι τε Φοῖβος ἐπιρῆδην ἰλάεσθαι
Ἀμφὶ δὲ τήγες φάλαγγα παλαργενέος κοτίνου
Ἄςυ βαλεῖν. — —

Megarensibus addit Boeotos: ὅτι δὲ Βοιωτοὶ καὶ Μεγαρεῖς ἐκτίσαν τὴν ἐν Πόντῳ Ἡρακλείαν, καὶ Ἐφορος ἐν πέμπτῳ καὶ ἄλλοι ἰσοροῦσιν. Ad quem locum addimus Schol. ad v. 848, et ad v. 746: οἱ εἰς τὴν Ἡρακλείαν κατοικήσαντες Μεγαρεῖς, ὅτε εἰς τὴν ἀποικίαν ἐπλεον, χειμασθέντες εἰς τὸν Ἀχέροντα ποταμὸν κατέφυγον. Ὅθεν καὶ διασωθέντες οἱ ναῦται Σωμανύτην ἐκάλεσαν αὐτόν. Οὗτοι δὲ οἱ Ἡρακλεῖται Μεγαρέων εἰσὶν ἀποικοὶ καὶ Βοιωτῶν, κατοικοῦσι δὲ ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ.

Scymnus Chius, Perieg. fragm. v. 230. ed. Huds. T. II. p. 56., ex Ephoro puto ¹⁾, haec habet:

— — Ἡράκλεα Βοιωτῶν κτίσις
καὶ Μεγαρέων. ἐντὸς δὲ ταύτην Κνανέων
κτίουσιν ἑρμηθέντες ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος
καθ' οὗς χρόνους ἐκράτησε Κύρος Μιδίας.

Pausanias, V. c. 26. Ἡ δὲ Ἡρακλεία πεπόλισται μὲν ἐπὶ Εὐξείνῳ, Πόντῳ, ἀπικίσθη δὲ ἐκ Μεγαρέων, καὶ Ταναγραῖοι δὲ μετέσχον τοῦ οἰκισμοῦ.

Stephanus Byz. Πάρος ἀρσενικῶς, πόλις περὶ τὸν Πόντον. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ τινος τῶν Ἡρακλεωτῶν, ὃς ἀφίκετο ἐκ Βοιωτίας, ἀπόγονος ὧν Πηνέλεψ τῷ στρατηγήσαντι ἐπὶ Τροίᾳ.

Suidas: Ἡρακλείδης Εὐφρονος (lege Εὐθύφρονος, e Diogene Laert.) φιλόσοφος, Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ, τὸ γένος ἀνωθεν ἀπὸ Δαμίδος ἐνὸς τῶν ἡγησαμένων τῆς εἰς Ἡρακλείαν ἐκ Θηβῶν ἀποικίας, Πλάτωνος γνώριμος κτλ.

Justinus, XVI, 3: »Urbis Heracleae et initia et exitus mirabiles fuere, quippe Boeotiae pestilentia laborantibus oraculum Delphis responderat: coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cum, propter metum longae ac periculosae navigationis, mortem in patria omnibus praeoptantibus, res omissa esset, bellum iis Phocenses intulerunt; quorum cum adversa proelia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt. Responsum: idem belli quod pestilentiae remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu in Pontum delati, urbem Heracleam con-

¹⁾ Cujus auctoritatem multis aliis ipse laudat locis: V. 115. 470. 471. 545. Perieg.; et v. 103. 130. Fragm. — Conf. Dodwell. de Scymno. p. 101. T. II. ed Huds.

diderunt, et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi tempore magnas opes paravere¹⁾.)

Ex his omnibus apparet, id quod permultis aliis argumentis comprobari potest, Heracleam coloniam esse Megarensium atque Boeotorum. Nihil tamen minus apud recentiores nonnullos, Milesiorum fuisse, scriptum lego²⁾. Sed quidquid de Milesiorum colonia compertum habemus, ex uno Strabone XII. c. 3. p. 373 s. 816. haustum est, quem locum excerpit Eustathius l. c. quemque nos, quoniam saepius respicere debemus, integrum semel hic apponemus: Τους δὲ Μαριανδυνούς καὶ τοὺς Καύκωνας οὐχ ὁμοίως ἀπαντες λέγουσι. τὴν γὰρ δὴ Ἡράκλειαν ἐν τοῖς Μαριανδυνοῖς ἰδρῦσθαι φασί, Μιλήσιων κτίσμα· τίνες δὲ καὶ πόθεν, οὐδὲν εἴρηται, οὐδὲ διάλεκτος, οὐδ' ἄλλη διαφορά ἐθνικὴ περὶ τοὺς ἀνθρώπους φαίνεται· παραπλήσιοι δ' εἰσι τοῖς Βιθυνοῖς. ἔοικεν οὖν καὶ τοῦτο Θράκιον ὑπάρχειν τὸ Φῦλον. Θεόπομπος δὲ Μαριανδυνόν φησι μέρους τῆς Παφλαγονίας ἀρχάντα ὑπὸ πολλῶν δυναστευομένης, ἐκελθάντα τὴν τῶν Βεβρύκων κατασχεῖν. ἦν δ' ἐξέλιπεν, ἐπ' αὐτὸν αὐτοῦ καταλιπεῖν. Εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι πρῶτοι τὴν Ἡράκλειαν κτίσαντες Μιλήσιοι τοὺς Μαριανδυνούς ἐκώτευσεν ἠνάγκασαν κτλ.

Quem locum admirabile dictu est quam perverse interpretatus sit P. Fr. Kanngiesserus (Grundriss der Alterth. p. 165 sq.) qui ut dubitationem suam de multitudine Milesiorum in Ponto coloniarum, quas scilicet Seneca (Consol. ad Helv. 6.) sexaginta quinque, Plinius (H. N. V, 29.) octoginta, Heerenius vero (Ideen II, 138. Handb. p. 101.) non minus trecentas fuisse dicat, confirmet: »hoc per se, inquit, incredibile est; nam statim Heracleam, Stra-

¹⁾ De hac Justinī tam copiosa digressione v. quas monemus L. II. c. 3. init.

²⁾ Sic, ut de antiquitatibus quibusdam libris taceam, Rambachius, de Mileto p. 45. Hüllmannus, Staatsrecht des Alterth. p. 33. — Kortumius vero, (Zur Gesch. hellen. Staatsverf. p. 144. 206.) primum quidem a Megarensibus et Tanagraeis, ad extremum verò a Milesiis iisque hominum numero longe praepollentibus Heracleam frequentatam statuit. Tittmannus denique, (Darstellung der griech. Staatsverf. p. 464.) in alia omnia tradit.

taceam, quantam illa in Geographum nostrum festinantiam conferat, adduci equidem non possum, ut Strabonem priorum scriptorum testimonia fugisse putem. Strabo certe, ut hoc uno exemplo utar, L. VI. p. 260. pariter atque Scymnus Chius, *Perieg.* v. 313, in iis quae de Zaleuco tradit Ephorum ante oculos habuit, ea vero quae de Heraclea et Ephorus et Scymnus uno ore dicunt, Nostrum neglexisse arbitremur? Immo, non sine idonea eum ratione scripsisse opinor, quae scripsit. Miror non respexisse Viros doctos, Strabonem de primis Heracleae conditoribus dicere (ὅτι πρῶτοι τῇ Ἡράκλειαν κτίσαντες Μιλήσιοι κτλ.). Miror sane, quum toto illo loco id tantummodo agat Geographus, ut antiquissimae circum Heracleam gentium historiae lucem afferat, qua in disputatione Heracleotarum uonisi primam originem spectavit¹⁾. Nulla certe causa videtur intercedere, quominus conjiciamus, multo ante Megarensium et Boeotorum adventum Milesios opportuna loci natura ad navigationem mercaturamque stabiliendam atque amplificandam usos, si non urbem multis colonis frequentatam, at domos tamen mercatorias fundasse secundarias, ex quibus, admissis postea Megarensibus et Boeotis, Heraclea nostra exorta est. — Ac profecto si statuamus, Milesiorum colonias maximam partem ex parvis ejusmodi emporiis castellisque in temporis decursu vel ab ipsis Milesiis vel ab aliis Graecis frequentatis et amplificatis exstitisse, tum dubitationes, credo, de admirabili illarum coloniarum multitudine coincident. At hoc posito atque concesso, Strabonem cum de Milesiorum Heraclea dicat, nihil aliud nisi emporium quoddam exiguum et secundarium indicasse, alia videtur restare difficultas, quod scilicet Geographus eosdem illos Milesios, quos angustum tantummodo emporium condidisse suspicamur, etiam Mariandynos, gentem haud ita invalidam, sub imperium dicionemque suam subjunxisse

¹⁾ Haec dudum scripseram, cum, ubi non quaeivi, in Welckeri V. Cl. *Prolegomenis in Theogn. Reliq.* p. XVIII., 11. 14. eandem de colonis Milesiis Megarenses antecedentibus sententiam ex ipsis Strabonis verbis enucleatam inveni.

tradit. Sed de his infra accuratius disputabimus; nunc id tantum observatum velim, Strabonem de hac re non suam, sed aliorum sententiam proferre; ipsorum Milesiorum suspicor, quos, ut Pontum se Graecis tanquam aperuisse vastasque ejus regiones celeberrimis coloniis frequentasse, innumerabilibus oppidorum, portuum, templorum aedificiis excoluisse, vera certe cum gloria praedicare potuerunt: ita non Heracleae solum prima fundamenta, verum cum ostentatione quadam speciosa ipsorum etiam Mariandynorum oppressionem in laudem suam convertisse arbitror. Quo id quoque facit; ni fallor, quod inter eos, qui de Heraclea scripserunt, etiam Milesium vidimus; Timagenem. Neque id quidem praetermitti debet, quod in minimis Heracleotarum vestigia quaedam exstant dialecti Jonicae; qua re pariter atque aliis nonnullis argumentis, quae infra in expositione nostra prodibunt, satis conficitur, Milesios una cum Megarensibus et Boeotis Heracleam incoluisse: sed quod Kortumius l. c. contendit, post Megarensium adventum Milesios eosque illis frequentiores ibi consedissee, id nulla, ut facile intelligitur, idonea ratione comprobari potest. — Quodetsi, Strabonis potissimum auctoritate adducti, Milesios primos Heracleae conditores fuisse concedimus, tamen quod ceteros colonos, qui hanc urbem ad tantam claritatem evexerunt, ut eam Ponti aliquando quasi oculum ac sidus fuisse affirmare non dubitemus, silentio praeterivit Geographus: ab hac parte non substinebimus eum negligentiae crimine absolvere. Satis habeo ea, quae nobis tradere ei placuit, pro mea parte explicuisse. — His relictis ad eos scriptores redeamus, qui de Megarensium et Boeotorum colonia memoriae prodiderunt. Hos simul, non diversis temporibus Heracleam frequentasse vel ex Scymni verbis conjicere fas est, cui soli etiam accuratam temporis, quo hoc factum sit, definitionem debemus; tum videlicet, cum Cyrus apud Medos summa rerum potitus est h. e. circa Ol. 55, 1. = 559. a. C. 1).

1) V. Clinton. Fasti Hellen. ad Ol. 55, 2. et Append. XVIII. Raoul. R. T. IV. 406.

Ceterum ex eo, quod Megarenses non semel etiam soli Heracleae conditores appellantur; deinde quod Pausanias diserte Tanagraeos dicit Megarensibus se adiunxisse tamquam coloniae participes ¹⁾; denique quod ipsa urbs *δωρικὴ πόλις* vocatur, doricaque dialectum in ea praevaluisse ex nummis apparet: hinc sine controversia statui posse confido, Megarensium si non, id quod mihi quidem verosimillimum esse videtur, numerum colonorum longe majorem, at auctoritatem certe tantam fuisse, ut rebus omnibus et publicis et privatis speciem indolis suae popularis, h. e. Doricae, conciliarent atque imprimerent, impressamque per longum tempus servarent ²⁾. Quae si vera sunt, ut sunt meo iudicio verissima, dubitari non posse videtur, quin etiam *αἰσχυρὴς* coloniae deducendae ab iisdem Megarensibus profecta sit; de cuius causis jam pauca quaedam disputabimus.

De causis deducendae Heracleae coloniae. Otr. Müllerus quidem (I, 290. sq.) in Bospori regionibus antiquissimas Minyarum colonias fuisse atque omnino in Ponti australi usque ad Sinopen ora et Boeotos et Dores consedissee probabile fecit. Sed quamdiu vel quatenus praeae illae civitates cum Boeotis in Graecia conjunctae fuerint, certis argumentis evinci non quit. Megarenses autem, quibus colonias in terris trans mare petendis proprium condendi studium fuit, jam antiquis temporibus Propontidem atque etiam Pontum navigasse notissimum est; qua in re praetermitti non debet, statim primam eorum ibi coloniam Astacum, sub initium Olympiadis XVII. deductam, oraculi jussu ab Astaco esse denominatam, generoso quodam et cordato viro ex eorum prosapia, qui Sparti et terrigenae olim Thebis vocabantur, teste Memnone cp. 21. Accedit, quod jam ab Minoa inde aetate ut vi-

¹⁾ De simili turba mixta, quae cum Doribus sedes novas quaereret, cf. Pindar. Pyth. V, 101. Isthm. VII. Paus. V. 4. 1. Hoeck, Kreta T. II. p. 418. sq.

²⁾ Luculentum ejusdem rei exemplum Dorienses in Creta coloni sunt. Hoeck, Kreta T. III. p. 407. sq.

cinitate ita amicitia conjuncti fuerunt Megarenses cum Boeotis ¹⁾).

Itaque in Heraclea frequentanda non est, quod tamquam rem novam admiremur harum gentium societatem. Jam vero quaeritur, quaenam apud utrosque causae fuerint coloniam illam deducendi. Non omnibus eandem causam relinquendi quaerendique patriam fuisse; alios excidia urbium suarum, hostium armis elapsos, in aliena spoliatis suis expulisse; alios domesticam seditionem submovisse; alios nimiam superfluentis populi frequentiam ad exonerandas vires; alios pestilentiam aut frequentem terrarum hiatum; alios aliam causam excivisse domibus suis, — jam a Seneca ²⁾ observatum et a recentioribus scriptoribus saepenumero decantatum exemplisque satis superque illustratum est. Restat igitur, ut quid Megarensis, quid Boeotos expulerit, aut veterum testimoniis demonstramus aut conjectura probabile faciamus.

De Megarensibus, quod ad rem nostram faciat, nihil traditum est certi. Itaque eorum historiam aut verius historiae fragmenta respiciamus ³⁾. Fieri enim potest, ut hac ratione tenebris istis aliquid lucis impertiatur. Nobilium apud Megarenses principatum, quo jam inde antiquitus multitudo oppressa tenebatur, dissolvit Theagenes, qui quo tempore Cylon Athenis regnum affectavit (Ol. 42.), cui et filiam ille in matrimonium dederat et copias in auxilium miserat, (Thucyd. II, 126.) tyrannidem exercebat, quam, propter inimicitias cum locupletioribus susceptas fidem apud multitudinem, quasi popularis esset, consecutus, occupaverat. Qui quamdiu civitati praefuerit, parum apertum est. Plutarchus autem, in Quaest. Gr. c. 18. eum expulsus a civibus esse narrat; quod cum, post Cylonium, ut

¹⁾ V. Reinganum, *Das alte Megaris* p. 117. sq.

²⁾ *Consol. ad Helv.* c. 6.

³⁾ Otf. Müllerus I, 166. sq. Welcker. *Theogn. Reliq. Praef.* p. 7, et qui eum recognovit V. D. in *Annal. Heidßb.* VII. (XX.) F. 29. (1827).

videtur, piaculum et Salamina expugnatam (Ol. 45.), factum esset ¹⁾, Megarenses, aliquod tempus σωφρογῆσαντες κατὰ τὴν πολιτείαν, coeperunt ὑβρίσειν ²⁾.

Populi ductores ut bona privatorum publicare possent, magnum nobilium numerum ex civitate exterminaverant, donec filii in patriam ab exilio reversi populum superarunt et oligarchiam ex democratia fecerunt. Illam igitur rerum perturbationem — qua legibus omnibus dissolutis possessiones, magistratus, sacerdotia a nobilibus ad plebem delapsa erant, quamque Theognis poeta, (c. Ol. 58, nominis fama vigens) optimatum partibus addictus, ut rem adhuc durantem diserte perstringit, — si causam esse statuamus, quae Megarenses, nobiles imprimis et divites, domibus suis exciverit et ad novam in Pontum deducendam coloniam impulerit, non multum nos a vero aberrare nobis videtur.

Boeotos, quos illo tempore ad colonias deducendas haud ita propensos fuisse et aliis testimoniis constat, et Justinus l. l. diserte indicat, quum pestilentia tum gravi cum Phocensibus bello vexatos, tandem, repetito oraculi admonitu, patriam reliquisse testis idem est Justinus; cuius fidem ut suspectam habeam non faciet, quam R. Rochettius profert, dubitatio. De bello illo Phocensi aliunde nihil compertum habemus; nec mirum, quoniam Boeotorum illius aetatis historiarum notitia perquam est manca atque imperfecta. De oraculi autem integritate non facile equidem addubitabo. Etenim quod Celsus monet apud Orig. VII, §. 3. oracula Graeca totam terram coloniis crebro replevisse, et quod Cicero dicit, de divin. I. c. 1. »quam vero coloniam Graecia misit in Aëliam, Joniam, Asiam, Siciliam, Italiam sine Pythio aut Dodonaeo aut Hammonis oraculo?» — id egregie comprobatur historia colo-

¹⁾ Cf. Corsini Fast. Att. III, p. 64. et Heinrich, Epimen. p. 17. 80. quos laudat Meineke, Quaest. Scen. I, p. 4., qui procacem illam popularis dominationis libertatem circiter inde ab Ol. 45. vel 46. initium duxisse probat.

²⁾ V. Plut. l. c. Arist. Polit. IV, 12, 10. V, 2, 6; 4, 3.

coloniarum fere omnium ¹⁾. Imprimis vero Apollo Pythius de coloniis deducendis meritis est, quem non defuerunt ex illis, quae ut ἀρχαγέταν et κτίσαν eximio cultu prosequerentur. Atque ipsa ejusmodi de coloniis condendis oracula prae ceteris fide digna habenda sunt ²⁾. Quod in Pontum Deus misit Boeotos, id aut ex antiqua Boeotorum quadam in Ponto cum Boeotis in Graecia societate nondum intermissa, aut ex opportunitate, quam Megarensium in Pontum proficiscentium κίρυξις praebebat, interpretari licet; quo eodem facit, quod coloniam sacram Herculi condere jussi sunt, qui singulari a Boeotis pariter atque Doribus religione cultus, ubique fere Apollonis voluntatem exsequebatur, et, ut Müller (II, p. 451.) verbis utar, quasi praesidium susceperat in omni Graeci nominis amplificandi occasione, ut, quo audacius quaeque colonia in vastas et incultas barbarorum terras ejecta videbatur, eo magis illius auxilium desideraretur eoque pluribus ipse fabulis celebraretur ³⁾. Sic in Heracleotarum Ponti commodum cum Bebrycibus indigenis; sic in Cyrenensium commodum cum Libycis gentibus de agrorum possessione certabat, ac sine dubio Massiliensium quoque Heraclea ad Rhodanum condita cum fabulis illis de Herculis rebus apud Ligures gestis cohaeret (Müller. Proleg. p. 173.); quin etiam Heraclea Trachinia ab Hercule originem habere credita est ⁴⁾, et Heraclea Siritis in Herculis honorem saltem denominata est a Tarentinis, qui ex Sparta ejus cultum secum duxerant. Non igitur mirabimur,

¹⁾ R. Roch. T. IV. Indic. v. Oracle. Ipsorum Heracleotarum colonias duas primarias oraculi jussu deductas esse infra videbimus,

²⁾ Wachsmuth. Hellen. Alterth. Vol. IV. p. 506. 509.

³⁾ Similiter Phoenices itinera sua mercatoria Herculi tribuebant, omnesque periculi plenas expeditiones adscribendas esse putabant. Diodor. IV, 17. et passim.

⁴⁾ Scythinus et Polemo apud Athen. XI, 461. coll. Diodor. XII, 59.

si Heracleae Ponti quoque conditorem ipsum Herculem creditum esse legimus, cui et ipse Deus urbem sacram esse jusserat et Heracleotae, ut suo loco demonstrabimus, cultum tribuerant praecipuum. "Datur enim haec venia antiquitati, ut miscendo humana divinis primordia urbium augustiora faciat." — Tradiderunt eam opinionem Menander Rhetor, Pomp. Mela, alii¹⁾; nec non ipsi Heracleotae in nummis Herculem urbis κτίσαν praedicaverunt.

Eos autem, qui colonorum in Pontum proficiscentium ductorem aliquem fuisse suspicantur Heraculis nomine inclitum, vix est quod respiciamus. De Hercule Heracleae conditore deque Idmone πολίουχῳ, quem initio hujus capituli ab Apollonio ejusque scholiastis commemoratum legimus, deque aliis quae ad urbis primordia spectant fabulis, pluribus nos infra singulari de rebus sacris capite disputabimus. Verbo hic monemus, non latere nos coloniae ductorum nomina: fuerunt Gnesiochus Megarensis, Panelus et Damis Boeoti²⁾, quorum primus cum Boeotos duxisse ipse Megarensis dicatur, facile conjicias eum universae coloniae fuisse principem.

¹⁾ Menander de Encom. II. c. 3. p. 92. ed. Heeren. (ἐκ τοῦ συμφέροντός ἐστι πόλεως ἡγεσίας) ὡς καὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν Πόντῳ, ὅτι τοὺς βαρβάρους ἀνατίλλων Ἡρακλῆς τὸν ἐκεῖ τόπον κατήκισεν. Mela I, c. 19. §. 7. „In eo (Ponto Eux.) primam Mariandyni urbem habitant ab Argivo, ut ferunt, Hercule datam: Heraclea vocitatur, id famae fidem adjicit." Quo tamen cave referas etiam Apollodori Iocum, L. II, c. 5. ubi Ἡράκλεια non est urbs Heraclea, sed ἡ χώρα Ἡράκλεια, ager Heracleus. v. Heyne. p. 381. — Adde Liban. de vita sua p. 12. c. ed. Paris, et Georg. Cedren. Histor. Compend. p. 96. E. ed. Ven., p. 120. ed. Par.

²⁾ Schol. Apoll. II, 351. ἡ δὲ Μαρμυδονία κεῖται μὲν μετὰ τὴν Βιδυκίαν, ἀφῆσαι δὲ αὐτὴν Βαιατοὶ σὺν Γνησιόχῳ τῷ Μεγαρεῖ, ὡς Εὐφορίων ἰστορεῖ, ubi Εὐφορος legendum esse pro vulgato Εὐφορίων, ut ad v. 845, animadvertit Marxius, Ephori Fragm. p. 196. 197., approbante Wichersio ad Theopomp. p. 232. At Euphorionem quoque de Mariandynis disseruisse, ex Athenaeo VI. p. 263. apparet. Cf. Müller. I. 291. n. a. De Pano v. Steph. Byz., de Damide Suidam v. Ἡρακλείδης, quem utrumque supra laudavimus.

Quamquam post mixtae illius simul peregrinantium turbae in Ponto adventum novos subinde colonos urbem frequentasse, vix ut posterioribus temporibus patria civitas accurate discerni posset, haudquam negamus.

Megarenses igitur atque Boeotos, postquam ad eum locum, quem designaverat Deus, pervenerunt, a Milesiis, intermissa invidia mercatoria, benigne exceptos esse, probabile est, quippe quibus in regione, a barbaris usque infestata, colonorum incrementum non posset non esse exoptatissimum. Nec parvo illud novae coloniae adjumento fuit, quod in vicinitate alias Megarensium jam tum opulentissimas civitates invenerunt: Astacum (conditam Ol. 17.), Chalcedonem *Χαλκηδονα* (Ol. 26, 2.) Byzantium (Ol. 30, 3.), Selymbriam (ante Ol. 26.), quarum auxilio, necessitate jubente, confidere possent, quibusque, societate inita, in mercatura amplificanda subleverentur. Ac profecto hac ratione brevi tempore magnas illas opes parare potuerunt, quas Justinus l. l. eos, »quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati essent,« paravisse opinatur.

Plurimum vero ad Heracleotarum rempublicam in id quod temporis decursu eos consecutos esse videbimus fastigium evehendam contulit Mariandynorum servitus, de cujus condicione, priusquam ad ipsum Heracleoticae reipublicae statum, eorumque historiam delineandam progrediamur, jam nos instituemus quaestionem.

Cap. III. De Mariandynorum servitute.

Mariandynos, pariter atque Thynos et Bithynos antiquissimis temporibus ex Thracia in Asiam transgressos, ora maritima inter Sangarium fluvium et Paphlagoniae fines occupata, praecipuam circum Heracleam sedem habuisse, ex dissertatione apparebit, quam nos infra de illorum origine et sedibus insere-

mus uberlorem. Nunc servitutem ab Heracleotis Mariandynorum genti inunctam quae spectant veterum scriptorum testimonia deinceps subjiciamus integra. Perspicuitati enim consuli putavimus, si ab ipsis veterum scriptorum locis explanandis rem omnem repeteremus.

Plato Legg. VI. p. 623. f., (quem laudat Athenaeus VI, 264. d.) σχεδὸν γὰρ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἡ Λακεδαιμονίων εὐλωτεία πλείστην ἀπορίαν παράσχοιτ' ἂν καὶ ἔριν, τοῖς μὲν ὥς εὖ, τοῖς δ' ὥς οὐκ εὖ γεγενηῖα ἐσιν. ἐλάττω δὲ ἢ τε Ἑρακλεωτῶν δουλεία τῆς τῶν Μαριανδυνῶν καταδουλώσεως ἔριν ἂν ἔχοι, τὸ Θερταλικὸν τ' αὖ Πανεσικὸν ἔθνος. De quo loco classico celeberrima exstat disputatio Ruhnkenii ad Timaei Lexicon. s. v. Πανεσικόν. p. 241. sq. (ed. Koch. p. 178. sq.).

Posidonius et Callistratus apud Athen. VI, 263. D. sq. Ποσειδώνιος δὲ φησι ὁ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐν τῇ τῶν ἱστοριῶν ἐνδεκάτῃ. Πολλοὺς τινὰς, ἐαυτῶν οὐ δυναμένους προΐσασθαι διὰ τὸ τῆς διανοίας ἀσθενέας, ἐπιδοῦναι ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν συνετιωτέρων ὑπερησίαν, ὅπως παρ' ἐκείνων τυγχάνοντες τῆς εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἐπιμελείας, αὐτοὶ πάλιν ἀποδιδῶσιν ἐκείνοις δι' αὐτῶν ἅπερ ἂν ὥσιν ὑπηρετεῖν δυνατόι. Καὶ τοῦτ' αὖ τῷ τρόπῳ Μαριανδυνοὶ μὲν Ἑρακλεώταις ὑπετάγησαν διὰ τέλους ὑποσχόμενοι θητεῖσιν παρέχουσιν αὐτοῖς τὰ δέοντα προσδιατεταμένοι μηδενὸς αὐτῶν ἐσεσθαι πρᾶσιν ἔξω τῆς Ἑρακλεωτῶν χώρας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ μόνον τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ. Τάχ' οὖν διὰ τοῦτο καὶ Εὐφορίων ὁ ἐποποιὸς τοὺς Μαριανδυνοὺς διωροφόρους κέκληκεν.

Δωροφόροι καλεοίαθ' (καλέονται) ὑποφρίσσοντες ἀνακτας¹⁾.

Λέγει δὲ καὶ Καλλίστρατος ὁ Ἀριστοφάνειος, ὅτι τοὺς Μαριανδυνοὺς ὠνόμαζον δωροφόρους, ἀφαιρούντες τὸ πικρὸν τῆς ἀπὸ τῶν οἰκτιρῶν προσηγορίας, καθάπερ Σπαρτιάται μὲν ἐποίησαν ἐπὶ τῶν Εἰλωτῶν, Θερταλοὶ δ' ἐπὶ Πανεσιτῶν. Athenaeum exscripserunt Phavorinus s. v. Θεράποντα, et Eustathius ad II. π. p. 1090, 53. E. R. T. III, p. 362. ed. Lips.

Strabo, XII. p. 373. C. Εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι πρῶτοι τὴν Ἑράκλειαν κτίσαντες Μιλήσιοι τοὺς Μαρι-

¹⁾ V. Euphoz. Fragm. 73. ed. Meineke.

ἀνδρῶν εἰλωτεύειν ἠνάγκασαν τοὺς προκατέχοντας τὸν τόπον ὥς καὶ πιπράσκεισθαι ὑπ' αὐτῶν, μὴ εἰς τὴν ὑπερορίαν δὲ συμβῆναι γὰρ ἐπὶ τούτοις καθάπερ Κρητὶ μὲν εἰήτησεν ἡ Μινῶα σύνοδος. Θετταλοῖς δὲ οἱ Πενέσαι¹⁾.

Photius, Lex. Κλαρῶται μέτοικοι ὡς Μαριανδύνοι ἐν Ἑρακλείᾳ καὶ Εἰλωτες ἐν Λακεδαίμονι, καὶ ἐν Θετταλίᾳ Πενέσαι, καὶ Κιλικύριοι ἐν Συρακούσαις.

Pollux III, c. 8, 83. Μεταξὺ δὲ ἐλευθέρων καὶ δούλων οἱ Λακεδαιμονίων. Εἰλωτες, καὶ Θετταλῶν Πενέσαι καὶ Κρητῶν Κλαρῶται καὶ Μινῶται, καὶ Μαριανδυνῶν Δωροφόροι, καὶ Ἀργείων Γυμνήτες καὶ Σικυονίων Κορυνηφόροι.

Eustathius ad II. β. p. 295. E. R., ex appositione Otf. Mülleri (III, 59.) emendatione: Κιλικύριοι δὲ ἐν Συρακούσαις, Μαριανδύνοι δὲ ἐν Ἑρακλείᾳ Πόντου καὶ Κλαρῶται δὲ ἐν Κρήτῃ. —

Hesychius. Δωροφόρους τοὺς οὐκ ἴστας Μαριανδύνοι.

In antiquis Graeciae civitatibus fere omnibus iis, quas, priscis regionum incolis oppressis, alienigenae condiderant, eum habitatorum statum fuisse, ut soli victores essent cives, victi loco haberentur servorum, non est quod multis exponam. Imprimis vero in Doricis civitatibus adeo necessarii erant servi²⁾ adeoque ad rerum publicarum fundamenta pertinebant, ut civitatum descriptio sine servitiis non integra esse videretur, neque condicio eorum nisi cum totius Doricae institutionis eversione dissolveretur. Nec per Graeciam continentem tantum, sed etiam per colonias antiquos sedium habitatores in servitutem redegerunt Graeci, eoque majori rigore atque severitate in his subijciendis usi sunt, quod

¹⁾ Legendum hoc quidem loco Μινῶα σύνοδος ex auctoritate, monuit Hoeck, Kreta T. III. p. 31. —

²⁾ Semel id moneo, servos hic me intelligere glebae adscriptos, non mancīpia s. venalities, quorum tamen gregem non minus quam in ceteris etiam iis civitatibus, quae altero illo servorum genere utebantur, apud Heclaetotas frequentem fuisse, nemo est qui negaverit.

barbari essent; barbari enim et servi natura iidem habebantur ¹⁾. Unde accidit, ut qui in Graecia servi facti essent e bello victis, veluti Penestae, Helotes, accurate distinguerentur a servis natis ²⁾. Verum Mariandyni, quos scilicet cum Helotibus et Penestis non semel comparatos vidimus, tametsi non minus quam Paphlagonum contermini, qui cum Cappadocibus ceterisque Ponti gentibus ³⁾ maxime semper barbari habebantur maximumque Graecis venalium gregem suppeditabant, natura fuerint servi (γόνυ δούλοι), eam tamen rem praeter ceteros barbaros a Graecis in servitutem quandam redactos praecipuam habuerunt, quod haud ita aspere a Doriensibus tractati esse videntur. Namque, ut hoc a principio praemoneam, quod Strabo tradit, a Milesiis, qui primi Heracleam frequentassent, subactos esse Mariandynos, id hanc potissimum ob causam in dubitationem vocari debet, quod et illi, qui hanc gentem subegerint, haud mediocribus opibus praediti fuisse putandi sunt, atque ipsos Mariandynos, etiamsi, quod verosimile est, sponte sua se tandem in fidem et potestatem Heracleotarum permiserunt, tamen, nisi firmum quoddam praesidium certamque clientelam a futuris dominis sibi praestandam exspectassent, vix credibile est, ad condicionem eam, quam Posidonius l. l. describit, accessuros fuisse. At dixerit fortasse quispiam: »Milesii ii, quos primos in Mariandynis sedes fixisse dictum est, etiamsi exiguis tantum viribus praediti fuerint, tamen nihil obstat, quominus Straboni fidem habeamus; cum quippe Milesii in his regionibus non propter singularum quidem civitatum nimias opes, sed propter conspirationem universarum potentissimi fuerint et, quamvis per civi-

¹⁾ Aristot. Pol. I, 1. §. 5. Διό φασιν οἱ ποιηταὶ »Βαρβάρων δ' Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκότως, ὡς ταῦτ' οὖτος βαρβαροὶ καὶ δούλοι σι. —

²⁾ Athen. VI, 264. A. Πείρας τοὺς μὴ γόνυ δούλους, διὰ πολέμου δὲ ἡλικιώτας. Cf. Eustath. ad Il. §. p. 295, π. p. 1090, 52. E. R. — Ammonius, v. Πείρας.

³⁾ Herod. II, 46. et passim. Lucianus in Pseudomanti, Polybius. L. IV., Philostr. Vit. Apoll. VII. —

tates veluti per membra divisi, unum tamen corpus et unum imperium habuerint, singularumque urbium pericula mutuis viribus propulsare potuerint.» Libenter equidem concedo, sine magna quadam conspiratione, vix intelligi, quomodo Graeci in Ponti regionibus a ferocissimis gentibus occupatis, tot tantasque civitates condere conditasque ab injuriis barbarorum defendere potuerint. Verum enimvero si jam Milesiorum colonis contigisset, ut Mariandynos subjicerent: certe validiore inde incremento eorum opes auctae fuissent, quam ut aut Megarenses et Boeotos has sibi sedes delecturos, aut ipsos Milesios novos illos diversae stirpis colonos in civitatem recepturos fuisse putemus; quorum quidem tanta fuit frequentia, ut primam Milesiorum coloniam omnino propemodum obscuraverint.

¶ Itaque, nisi quae Strabo de prima Milesiorum in Mariandynos dominatione tradit ex mera illorum magniloquentia profecta esse suspicari mavis, Milesios quidem societate aliqua cum Mariandynis facta futurum dominatum praemunivisse putes; Megarenses vero haud dubie, patria h. e. Dorica institutione usi, eam perfecерunt; quos et ipsos haud spernendam in Propontidis et Ponti regionibus potentiam jam inde antiquitus assecutos fuisse, vel frequentes eorum coloniae inter medios barbaros conditae indicio sunt; ex quibus Byzantii quoque vicinos Bithynos sive Thraces sibi obnoxios fecerunt¹⁾. — Quodetsi fortasse iuvanda quadam aemulatio Milesios inter et Megarenses intercesserit, tamen — cum, ubi barbaris obviam eundum esset, vel propter communem utilitatis salutisque juvandae curam, invidiam deponere vel potius hostes celare deberent, — tantum haec universorum conspiratio Graeci nominis terrorem barbaris incussisse videtur, ut Heracleotae auctoritate magis quam vi imperium sibi vindicarent et sustentarent. Ac populus certe, quales Mariandyni erant, non solum, ut pleraeque omnes Ponti

---

¹⁾ Athen. VI. p. 272. C. Zenob. IV, 54. Eustath. ad II. x. p. 1090, 23. ed. R.

gentes, illiberali ingenio, ad servitutem potius quam ad libertatem, nedum ad dominatum ab ipsa natura fictus atque formatus, sed etiam perniciosis bellis multo ante Graecorum colonorum adventum attenuatus et debilitatus ac novis semper, ut videtur, finitimorum impressionibus vexatus, necessariae per hostes occidioni, — quam quippe susceptis cum Graecis quoque inimicitijs sibi maturaturus fuisset, — voluntariam servitutem ¹⁾, qua tutum saltem vitae tenorem depaciscerentur, non poterat non praeferre. — Quam quidem deditionem voluntariam nemo mirabitur Posidonio Stoico visum esse signum imbecillitatis mentis, Quod autem ipsas attinet pactio- nes, quibus confectis *Μαριανδυνοὶ Ἑρακλεώταις ὑπετάγησαν διὰ τέλους ὑποσχόμενοι θητεύσειν παρέχουσιν αὐτοῖς τὰ δέοντα, προσδιασεύλαμενοι μηδενὸς αὐτῶν εἶσθαι πρᾶσιν ἔξω τῆς Ἑρακλεωτῶν χώρας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ μόνον ἰδίᾳ χώρα* — ²⁾ — primum observandum est, in conditione illa »de non divendendo extra fines« primariam positam esse distinctionem servorum glebae, et venalitorum. Quod tamen Tittmannus, l. c. p. 627. conjecit: »cum Mariandyni id tantummodo sibi pactum habuissent, ne extra fines divenderentur, Strabonem et Athenaeum (immo Posidonium) falsa quadam argumentatione ductos rem ita tradidisse, quasi intra fines utique vendi potuissent«, vereor, ne huic suspitioni auctoritas nulla suffragetur. — Alterum quod nacti Mariandyni sunt, ut, iis quae necessario provideri deberent, ab Heracleotis defensi, vicissim redderent suam ipsis quam possent ministrandi operam, ut scilicet agros eorum colerent

¹⁾ Voluntariam deditionem dico Posidonium secutus. Nam quod Strabo dicit: *Μιλήσιοι τοὺς Μαριανδυνούς εἰλωτεύειν πρήξα-σαι*, id puto non esse nimis urgendum. Neque multa illa Heracleotarum adversus finitimos bella, quae Justinus l. c. commemorat, in contrariam sententiam com- mode afferri possunt.

²⁾ Cf. Ofr. Müller. III, 63. — Audiebant isti venaliti: *χρυσωπητοί, ἀργυρωπητοί, μισθῶ δουλεύοντες*. — De *προτείκους* h. e. bajulis mercenariis apud Byzantios cf. Pollux VII, 29. 132. Hesych. h. v. — Anecdota Graec. ed. Bekker, p. 1415. — Lobeck. Aglaoph. II p. 1325.

et certa quotannis vectigalia pensitarent: hanc, inquam, pactionem cum ceteris Graecorum servis iis, quorum omnino condicio certis pactionibus definita erat, communem habuerunt, cum Penestis cumque Spartano-
rum et Creteusium perioecis¹⁾, non autem cum illorum Helotibus, horumque Clarotis. Nam quod cum et his et ceteris Graecorum servis rusticis: Mnoitis, Cilicyriis, Corynephoris, Gymnetibus, aliis, non solum componuntur, verum etiam comparantur, id posterorum scriptorum errori tribuendum est, qui, cum res ipsa evanisset, omnia in unum caput conjicientes, nomina mirum quantum confuderunt, ut voces *εἰλωτας*, *εἰλωτεύειν*, *πενέζας*, latiori sensu ad diversissima rusticae plebis genera applicarent. —

Id vero in hac quoque re praecipuum iis praeter alios fuit, quod, ut demeretur vocis amaritudo, non servi, sed *δωροφόροι*, ipsa igitur tributa non *ἀποφορά*, sed *δῶρα* vocabantur. Quo eodem consilio Athenienses quoque post renovatum foedus sociale, Callistrato Aphidnaeo suasore, sociorum tributa non, ut antea, *φόρους*, sed *συντάξεις* aliquamdiu appellabant. — Welckerus in Prolegomenis in Theognidis Reliquias p. XX., apud Megarenses plebis rusticae peculiare fortasse nomen *δωροφόρους* fuisse suspicatur, quippe metropoli cum colonia Heraclea commune; *δωροφόρους* autem appellatos esse ut Atheniensium *ἐκτεμόρους* a tributis agro impositis; *δῶρα* enim tum magis proprie dona, regibus tamquam ultro offerenda, *ῥητὰ γέρατα*²⁾, tum tributa dicta esse, regibus aut optimatibus solvenda. Verum enimvero etsi non me lateant *βασιλεῖς* illi *δωροφάγοι* apud Hesiodum (Op. et D. 38. 261.) neque negaverim equidem, *τὸ δωροφορεῖν* jam inde ex antiquo illo

¹⁾ Quod Plutarchus, Lycurg. 24. dicit: *οἱ Εἰλωτες αὐτοῖς εἰργάζοντο τὴν γῆν, ἀποφορὰν τὴν εἰρημένην τελοῦντες*, ad perioecos pertinet. cf. idem, Lac. p. 239. Strab. VIII, 561. Athen. IV, 657. Hüllmann l. c. p. 33. 36. — De Creten. servis Hoeck. III, 22 — 42.

²⁾ Praeter Platnerum. De Notion. juris et. iustitiae ex Homeri et Hesiodi carm. explic. p. 99, cfz. Wachsmuth, Hell. Alterth. Vol. I, p. 85.

tempore ad tributa, etiam optimatibus pendenda, transferri potuisse, sicuti Callimachus *Fragm.* 58, haud dubie respiciens ad nobiles latifundiorum possessores, qui scilicet δημοβόρους βασιλέας ¹⁾ secuti in dominatu essent, facetissime Penestas appellavit γηφάγους: tamen nomen illud δωροφόρων a Megarensibus in Graecia, apud quos jam dudum fuerit usitatum, ad Heracleotas esse translatum, conjectura mihi videtur haud saepe probabilis. Etenim, ut hoc tantum moneam, Megarenses, a ceteris scilicet Graecis aculeatis usque dictis perstricti, si tale quid unquam habuissent, id non defuturos fuisse puto aut aequales qui notarent, aut posterioris aetatis grammaticos qui, ubi de Megarensibus litterulas suas venditarent, verbulo saltem attingerent. Itaque primam hujus appellationis apud Heracleotas originem ab Asiae populis Persarum imperio subditis petendam esse arbitror, quos regibus immensa tributa, donorum nomine, obtulisse satis constat; quosque siue dubio respicit Platonis acerbum in sophistas dictum, (*Phaedr.* p. 266.) qui et ipsi ingentem ab auditoribus et discipulis pecuniam exigebant: σοφοὶ μὲν αὐτοὶ λέγειν γέγονασιν ἄλλους τε ποιῶσι, οἱ δωροφορεῖν αὐτοῖς ὡς βασιλεῦσιν ἐθέλωσιν ²⁾. Quo in loco cave de antiquis Graecorum regibus cogites, quibus quae offerebantur munuscula levidensiora certe fuerunt, quam quae Platonem respexisse putes. Atque fidem facit huic meae sententiae, quod ipsi Mariandyni, postquam Croeso aliquamdiu paruerunt (*Herod.* I, 22), Persarum aliquando subjecti imperio (*Xenoph.* *Cyrop.* I, 1, 4) pariter atque ceterae Asiae minoris gentes, Cyro et Cambysi regibus, cum nihildum de tributis constitutum esset, orientalium more ³⁾ munera offerebant, Dariō autem, τῷ καπὴλῳ, certa quotannis tributa, φόρους, pendebant (*Herod.* III, 90.)

¹⁾ *Homer.* II, I, 231. *Theogn.* v. 1113. (δημοφάγος τύρανος).

²⁾ Cfr. *Heindorf.* et *Ast.* ad *h.* I. — *Hesychius:* δωροφορικὴ ἐσθὴς οὕτω λέγεται ἢ βασιλεὺς Περσῶν δωρεῖται, scilicet legatis. v. *Aelian.* V. H. I, 22. *Curtius.* III, 3.

³⁾ *Heeren,* *Ideem.* T. I, p. 185. 549. sq.

et in Xerxis ingenti exercitu militabant (Id. 72. 75.). Unde facile conjicias Heracleotas Mariandynos, cum in fidem reciperent, servatis, ut trinitiam et severitatem novi imperii mitigarent, antiquo more et nomine, *δωροφόρους* appellavisse. Ceterum quod eandem gentem prioribus Persarum regibus et tribus offerendis et militiae sustinendae obstrictam legimus, nihil hoc impedimento est, quominus jam a primis statim Heracleae conditoribus aut potius amplificatoribus, a Megarensibus dico, quos Cyro regnante coloniam deduxisse compertum habemus, Mariandynos in servitutem, quam modo descripsimus, reductos esse statuamus. Etenim gentes hujus tractus, utpote ab aula regum longissime remotae, laxioribus semper vinculis cum Persarum imperio conjunctae erant¹⁾, quam ut has unquam Heracleotarum incremento moram obtulisse putes. Recensentur quidem Mariandyni in Xerxis copiis, sed secuti eum etiam Aeoles, Jones, Doree eorumque coloni ex Ponto sunt²⁾.

Quidni igitur Heracleotas jam tum societatis quodam vinculo cum Persarum Regibus conjungtos fuisse credamus? Cujus societatis, posterioribus certe temporibus constantis, indubitata vestigia infra proferemus L. II. c. 2. ad ann. 423. et 364. — Sed ut redeat unde deflexit, oratio: sit nomen illud Mariandynorum *δωροφόρων* quam velis mite: tamen ex eo solo argumentum ducere non audeam, quo, quod supra coniecimus, haud ita aspera illos servitutis condicione usos esse, convincamus. Apud Persas certe illud donorum nomen nequaquam indicium lenitatis fuit. (Heer. p. 453.) Et quis est, quem fugiat Graecorum quoque, maxime Doriensium, in ejusmodi rebus ironia et dissimulantia?

Verum ipsae quas Mariandyni confecerant cum Heracleotis pactiones, praesertim ea, qua ut ne vendibiles essent sibi pacti erant, conjecturae

¹⁾ Id. p. 194.   ²⁾ Herod. VII, 93, 94, 95.

nostrae fidem facere videntur. Per haec namque pacta Mariandyni acque ac Peirestae cum praeter ceteros Graecorum servos, tum praeter Helotas maxime, quorum servitus longissime ab aequitate abfuit (Athen. VI, 272. A.) certam quandam et officiorum et jurum definitionem praecipuam habuerunt. Atque hanc potissimum respiciens Plato l. l. minus dubitationis (ἐλαττωτέριον) servitutem Mariandynorum et Penestarum, quam Helotarum praebere censet. Accedit quod nullum usquam Heracleotarum in servos dominationis nimis acerbae vestigium invenitur expressum¹⁾. Quamquam verosimillimum est, antiquis pactionibus temporis successu oblitteratis, eandem Mariandynis quam Penestis obtigisse sortem, ut, cum nobiles divitesque Heracleotarum domus, quo majorem gradatim auctoritatem et potentiam assequerentur, eo majorem sibi servorum numerum vindicarentur, ipsi Mariandyni in pejorem condicionem adducerentur. Certe Justinus l. l. ubi de servis a Clearcho tyrannidem invadente manumissis tradit, servos tantum honestissimarum domuum, .h. e. senatorum, qui tum perfluxerant, commemorat. Ex eo inde tempore conquisitis et plane praefactis pristinis reipublicae institutis meliore quidem quam antea condicione, nec tamen libertate homines istos esse gravisos, ex Aristotelis loco in Politicis (VIII, 5, 7.), apparet, quae 40 circiter annos post Clearchi tyrannidis initium conscripta esse constat²⁾: *πλήθους δὲ ὑπάρχοντος περιοίκων καὶ τῶν τὴν χώραν γεωργούντων, ἀφθονίαν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ναυτῶν. ὁρῶμεν δὲ καὶ τοῦτο καὶ νῦν ὑπάρχον τισὶν, οἷον τῇ πόλει τῶν Ἡρακλεωτῶν. πολλὰς γὰρ ἐκπληροῦσι τριήρεις κερκτιμέναι τῷ μεγέθει πόλει ἐτέρων ἐμμελεστέραν²⁾.*

¹⁾ Nam quod Mannertius dicit, ab Heraeleotis non multo melius tractatos esse Mariandynos, quam Helotas a Spartanis, unde hauserit, aequidem nescio, nisi forte ex locis illis conjecit, quibus Mariandyni cum Helotibus comparantur. Etiam Niebuhrius, Röm. Gesch. T. I, p. 59. (ed. I.) duram Mariandynorum condicionem commemorat.

²⁾ In aliis quoque civitatibus servi officia maritima sustinuerunt, veluti Penestae apud Thessalos (Xenoph. Hell.

Quo loco quin Heraclea Ponti sit intelligenda, vix est quod addubitemus. Nam servos illos Heracleotarum in Phthiotide, quos ex Lydia oriundos, propterea quod calicis formam humeris inustam haberent, *Κυλικράνας* vocatos esse tradit Polemo apud Athen. XI, 461., aut *Τελώνας* illos Heracleotarum in Lucania, de quibus doctissime disputavit Mazochius ad Tabulas Heracleenses, I, p. 225. sq., neminem fore existimo, qui huc referre malit.

Jam tandem finem facere licet hujus de Mariandynorum servitute disputationis, quae si forte docto lectori nimis verbosa videatur, id vitii rogo ut perspicuitatis studio condonet. —

VI, 1, 4.) Helotes *Δεσποσινάται* apud Spartanos (Athen. VI. p. 272, F.).

Liber secundus.

Historia Heracleotarum.

Cap. I. Praemonentur nonnulla de Heracleotarum reipublicae forma, quae fuerit ante tyrannidem.

Gravis aequae ac difficilis quam nunc aggredimur quaestionis pro fundo sint quattuor Aristotelis loci, quos ab aliis aliter explicatos antequam ipsi interpretemur, integros deinceps subjiciamus. —

I. Polit. L. V, c. 4. (5), ubi exemplis demonstravit, democratas maxime propter demagogorum insolentiam atque improbitatem mutari, §. 2, ita pergit: κατελύθη δὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ὁ δῆμος μετὰ τὸν ἀποικισμὸν εὐθύς διὰ τοὺς δημαγωγούς· ἀδικούμενοι γὰρ ὑπ' αὐτῶν οἱ γνώριμοι ἐξέπιπτον· ἔπειτα ἀθροισθέντες οἱ ἐκπίπτοντες κατέλυσαν τὸν δῆμον. Παραπλησίως δὲ καὶ ἡ ἐν Μεγάροις κατελύθη δημοκρατία κ. τ. λ. (cf. supra L. I, cp. II p. 32.)

II. L. V. c. 5 (6), §. 2. — 'Ὅτ' ἐν γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐκόρων οὐκ ὄντων δ' ἐν ταῖς ἀρχαῖς γίγνεται κατάλυσις (sc. τῶν ὀλιγαρχιῶν) ὅταν ὀλίγοι σφόδρα ὥσιν οἱ ἐν ταῖς τιμαῖς. οἷον ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἐν Ἰσρῶ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ καὶ ἄλλαις πόλεσι συμβέβηκεν· οἱ γὰρ μὴ μετέχοντες τῶν ἀρχῶν ἐκίνουν, ἕως μετέλαβον, οἱ πρεσβύτεροι πρότερον τῶν ἀδελφῶν, ὕστερον δὲ οἱ νεώτεροι πάλιν. — Καὶ ἐνθα μὲν πολικωτέρα ἐγένετο, ἐν Ἰσρῶ δ' εἰς δῆμον ἀπετελεύτησεν, ἐν Ἡρακλείᾳ δ' ἐξ ἐλαττόνων εἰς ἐξακοσίους ἦλθεν.

III. *ib.* §. 5. (Κινούνται δὲ αἱ ὀλιγαρχίαι) καὶ ὅπου τὰ δικαστήρια μὴ ἐκ τοῦ πολιτεύματος ἐστὶ δημαγωγούντες γὰρ πρὸς τὰς κρίσεις μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν, ὅπερ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγένετο τῇ ἐν τῷ Πόντῳ.

IV. *ib.* §. 10. Postquam dixit, oriri sediti-ones in oligarchiis etiam ex mutuis offensis, quas pauci dominantes inter sese exercent, cum matrimo-nii judiciorumve causa simultates per factiones sus-cipiant, ita pergit: Ἐκ δὲ δικαστηρίου κρίσεως ἡ ἐν Ἡρακλείᾳ στάσις ἐγένετο καὶ ἐν Θήβαις ἐκ αἰτίας μοι-χρίας, δικαίως μὲν, στασιωτικῶς δὲ ποιησαμένων τὴν κό-λασιν, τῶν μὲν ἐν Ἡρακλείᾳ κατ' Εὐρυτύωνος, τῶν δ' ἐν Θήβαις κατ' Ἀρχίου· ἐφίλονείκησαν γὰρ αὐτοὺς οἱ ἐχθροί, ὥς τε δοῦναι ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷ κύφῳ.

Potest sane dubitari, Heraclea quae sit in tan-
ta hujus nominis urbium multitudine, primo, altero
et quarto loco intelligenda; sed ex eo, quod, ut
recte Camerarius observat, omnium celeberrima
fuit Pontica, facili negotio conjicias; ubi de Hera-
clea simpliciter scribat Aristoteles, ibi Ponticam esse
intelligendam, sicuti et loco supra laudato de Hera-
cleotarum perioecis (Pol. VII, 5, 7). Nec profecto
mihi quisquam persuadebit, Aristotelem, cum semel,
§. 5., Heracleam Ponti diserte significaverit, tribus
ejusdem ferme capitis aliis aliam locis Heracleam in-
tellectam voluisse. Non igitur Schlosseri sententi-
am ¹⁾ approbaverim, qui Heracleam Trachiniam in-
telligat, quae et ipsa fere perpetuis seditonibus in-
testinis et bellis Lacedaemoniorum et Atheniensium ve-
xata fuit ²⁾. Itaque hoc posito, ad Heracleam Ponti

¹⁾ Schlosserum (Aristot. Pol. interpr. germ. T. II, p. 168.
n. 36.) sequuntur Fülleborn. (Observ. ad Arist. Pol. ed.
Garvii T. II, p. 255. 258. 362) et Ostr. Müllerus III, p.
63. Alteram sententiam video probatam a Casaubono
ad Aeneam Poliorc. cp. XI. — Kortumio l. c. p. 144.
— Hüllmanno, p. 103. 328., Wachsmuth. Hell. Alterth.
V. I, p. 179; II, 108. —

²⁾ Heraclea Trachinia condita OL 88, 3. a Lacedaemoniis
(cf. Thuc. III, 93. Diod. XII, 59., Euseb. Chron. p.
123.) ab Iasone Thessalorum principe deleta est OL
102, 3. = 371. a. C. (Diod. XY, 57.)

referenda esse quaecunque Aristoteles supra tradit, explicandus nobis ante omnia eorum primus est de sublata democratia.

Graecas igitur colonias, quemadmodum filiae matris naturam reddere soleant, ita civitatum, unde profectae sint, mores et instituta, multaue alia quae ad cognationis memoriam servandam pertinerent, quantum ejus fieri posset, retinuisse, res est satis superque decantata. Atqui ex iis quae supra (pag. 32.) exposita sunt, apparet, Megarenses, quorum quidem et numerum et auctoritatem admodum ceterorum colonorum superasse necesse est, patriam reliquiasse, quò tempore democratia, brevi post expulsam Theagenem instituta, demagogis dulci libertatis potu inebriantibus in effrenatam plane licentiam degeneraverat.

Quodetsi vero qui novam in Ponto patriam quaesiverunt magna pars, ut videtur, optimates fuerint, iique Dorienses e Megaris, qui, ut omnes fere Doricae civitates, antiquis certe temporibus, modesta patriorum institutorum observantia inclitae fuerunt, ita jam ipsi — sive vi aperta expulsi sunt, sive ut demagogorum licentiam effugerent, sponte solum verterunt, sive ex aliqua causa patriam reliquerunt, — haud immemores conversae et plane perditae populari imperio reipublicae, pristinam ejus formam, h. e. oligarchiam, in novis sedibus instituere praecoptasse putandi sint, haud invitis fortasse Boeotis, qui et ipsi tum nobilium ditiorumque imperio assueti fuerunt, — etsi, inquam, bona colonorum pars oligarchiae Doricae faverit: tamen ab initio certe quum multitudinis viribus ad stabiliendam coloniam opus esset, ceterae mixtae Megarensium, Boeotorum, Milesiorum, aliorum tenuiorum hominum turbae cedere illi et plebem (τὸν δᾶμον) in communionem imperii accipere debuisse videntur.

Unde idem mox Heracleae quod antea Megaris factum est, ut demagogi nobiles divitesque injuria affectos e civitate expellerent; donec illi eodem fortasse tempore, quo idem apud Megarenses accidisse supra dictum est, certe non multo post coloniam conditam (μετὰ τὸν ἀποικισμὸν αὐτῆς), nescimus quam

nam temporum opportunitate adfuit, in unum contractis copiis, in civitatem reversi democratia sublata oligarchiam instituerunt; quam per satis longum temporis intervallum apud Heraeleotas stetisse, non desunt veterum scriptorum testimonia: quae tamen cum nec plenam nec solidam huius rei notitiam exhibeant, jam nos ea, quae de ceteris Doricae institutionis civitatibus explorata habemus, tamquam complementum in hanc rem nostram convertere conabimur. — Graeci igitur, qui Heraclaeae conседerant, non magis quam qui in ceteris Doriensium civitatibus degebant, omnes pari juris libertatisque conditione gaudebant. Sed ut in ceteris coloniis coloni tantum primi cum summo imperio atque potestate in republica versabantur, ita Heraclaeae quoque Megarenses, Boeoti et si qui aderant Milesii, vel nobilitate vel opibus conspicui, agros, quos Mariandynis ereptos occupaverant, certis quibusdam portionibus (κλήροις) inter sese dispartiti, soli τὴν πόλιν (Doriensium sensu) s. τὸ πολίτευμα constituebant; sed qui post agrorum distributionem advecti sunt (ἔποικοι ὑπερβύντες τῆς κληροδοσίας) in plenam imperii societatem pervenire non poterant, cum quippe, qui ab initio Graeco nomini inter barbaros auctoritatem conciliaverant, plura bona majoresque honores consecuti essent, quam qui post conditam atque munitam urbem eodem confluerunt (v. Ofr. Müller. III, p. 60. sq., 171. sq.) —

Novi hi advenae, qui ex Graecis civitatibus trajecti inter Heraeleotas sedes collocaverant; pariter atque ii Graeci, qui primae coloniae ductoribus nobilioribusque familiis aliquomodo subjecti a principio fuerant, plebem (τὸν δᾶμον) constituebant, optimatibus illis oppositam. Mariandyni denique, qui solis optimatibus parebant, eorumque agros colebant, τῶν προπύλων instar aestimabantur. —

Videmus igitur apud Heraeleotas eosdem tres illos ordines, quibus plerasque antiquiores, Doricae imprimis gentis, civitates fundatas fuisse constat. Nec minus Doricam eorum institutionem prodit ternarius numerus tributum, τῶν φυλῶν, quae eisi posteriori demum tempore commemoren-

tur, tamen ad prima statim civitatis initia referendae sunt, siquidem in illis fundamentum quasi positum erat omnium in Graecis civitatibus institutorum. Sed plura de hac liberorum civium divisione deque reipublicae administratione infra disputabimus.

Ad quam usque aetatem Heracleotarum, quam paucis modo significavimus, oligarchia servata sit integra, parum constat; id tantum compertum habemus, interjecto ducentorum circiter annorum intervallo, post continuas dissensiones domesticas tandem firmamentis reipublicae eversis, Heracleotas sub imperium cecidisse tyrannorum. Quod antequam passi sunt malum, haud pauca extant vestigia, quibus significatur, oligarchiam interea labefactam fuisse; quin etiam ipsum reipublicae statum hoc interea spatio diserte democratiam appellatam reperimus. Ac suspicor equidem, jam diu ante tyrannidem plebis opes eoque accrevisse, ut optimatum cupiditati resistere vimque ad extremum fraugere posset. Quodetsi tantum abest, ut popularis apud Graecas civitates imperii originem in rebus quibusdam fortuitis et externis quaerendam esse putem, ut primariam illius causam in propria ipsius gentis indole positam fuisse censeam: tamen, cum res utique certas fuisse quasdam, quibus quod natura illis ingenuerat, mirum quantum adjuvaretur et ad maturitatem tandem produceretur, negari non queat, haud ineptum esse arbitror, si, priusquam ipsa veterum de mutata Heracleotarum reipublicae forma testimonia afferam, de opportunitatibus ad plebis vires augendas paucula quaedam praemoneam, quo ad cognoscendum omnia illustria magis magisque in aperto sint. — Quod qui primi advecti civitatem condiderunt non eadem omnes fuerunt stirpe oriundi, sed Dores alii, alii Boeoti, alii Iones ex Mileto, id, etsi naturalem quandam morum diversitatem effecerit ac posteris quidem temporibus invidiam fortasse et factionum apud ipsos optimates studium excitaverit, tamen, cum quem ipsi reipublicae statum fixerant atque fundaverant, ad eum tuendum communi suorum commodorum studio continerentur, ad popularis spiritus motum nihil aut non multum certe momenti habuit.

Verum enimvero inferiorem civium ordinem apud Heracleotas, pariter atque in ceteris civitatibus maritimis mercatura celebribus, homines constituebant, maximam partem ex colluvie omnium Graeci nominis gentium mixti, a gubernaculis reipublicae omnibusque honoribus exclusi, agrorum possessione exempti, ad opificia tantum et mercaturam adsignati, nullo denique alio vinculo nisi privatorum commodorum cura et communi optimatum invidentia conjuncti.

Atque ejusmodi homines ut natura sunt inconstantes ¹⁾, si quando, qui ad reipublicae gubernacula sedent, seu opportunitate sive iniquitate temporum adducti a moderata imperii ratione recedunt, statim seditiones miscent ac rei publicae statum pervertere student. At dixerit fortasse aliquis: »quod in iis Doriensium civitatibus, quae mercatura florebant, veluti apud Corinthios, Aeginetas, alios factum plerumque est, ut principes genere ac divitiis, qui ab initio latifundia possidebant, iidem, obliti priscae Doricae institutionis, ne accrescentibus in dies mercatorum opibus superarentur, ipsam etiam mercaturam sibi vindicarent ²⁾, id non minus apud Heracleotas accidisse verosimile est, praesertim cum, qui a principio in republica constituenda ceteris colonis majorem auctoritatem habuerint, Megarenses, ex urbe profecti mercatura jam tum imprimis celebri, commercia, quorum initia jam antea Milesii haud dubie inchoaverant, sibi vindicasse et amplificasse putandi sint; ad quam quidem rem efficiendam magnam iis utilitatem praebuit servitus Marianynorum, quibus Heracleotas triremes complevisse testis est Aristoteles Pol. VII, 5, 7. Ex his omnibus igitur colligi potest, propter illud εἰς ἀπειρον κτᾶσθαι majores opes in optimatum usque manibus positas fuisse, quam ut inferior civium ordo tam facile emer-

¹⁾ Cfr. quae Thucydides de Graecis Siciliae civitatibus dicit, IV, 7. ἄλλοις τε γὰρ εὐμμέντοις πολυανδρῶσιν αἱ πόλεις καὶ ῥαδίως ἔχουσι τῶν πολιτῶν τὰς μεταβολὰς καὶ ἐπιδηχάς.

²⁾ Ostr. Müller. Aegin. p. 133. Wachsmuth hell. Alterth. Vol. I, p. 157. Hoeck Kreta III, 66. sq.

gere posset. — Accipiat is contra, quaesumus, in ceteris quoque civitatibus, quae eadem prorsus quae Heracleotae rerum condicione utebantur, plebis potentiam non diu oppressam teneri potuisse, neque apertum esse, cur apud Heracleotas aliter rem processisse putemus. Accedit quod apud eos, quae quidem res vix dici potest quantum ad democratiam maturandam momenti habuerit, plebs non, ut in ceteris ejusmodi civitatibus, ab urbe seclusa, sed ab initio in eam intromissa fuisse videtur. Atque haec quidem multarum et diversarum, ut solet, gentium identidem advenientium turba adaucta, — dum optimatum domus vel propter generis dignitatem (propter ἀπατον καὶ δωρικὴν ἀριστοκρατίαν) vel propter fortunarum copiam superbientes, promiscuo cum inferioris ordinis hominibus connubio abstinent, ideoque deminuuntur magis quam adaugentur, — accreverit in dies et cum numero postulationes de pari juris libertatisque condicione intenderit atque amplificaverit necesse est. Neque praetermittendum est, Heracleotas multis semper bellis implicitos fuisse, quorum quae navalibus certaminibus confecissent, eorum palmas plebem potissimum sibi vindicare iisque haud immerito fretam, optimates ad eum usque finem premere potuisse, dum quae postularet, ab iis impetraret. Nam quod supra ex Aristotele de Mariandynis ut de Heracleotarum nauticis commemoratum est, id ad ipsius Stagiritae aetatem referri ipsa ejus verba jubent; qua aetate apud Heracleotas in alia omnia conversa fuisse infra videbimus. Atque hoc ipso posito atque concesso, jam inde antiquitus Mariandynos, tamquam πλήρωμα, ministeriis nauticis obligatos fuisse, quid hoc contra sententiam nostram? Nimirum in aliis quoque civitatibus servi officia maritima sustinuerunt neque eo magis plebs victorias sibi vindicare dubitavit. — Denique, ut argumentationem tandem ad finem perducam, asserre juvat quae Suidas s. v. Κλέαρχος tradit, Clearcho Eupotium, antiquum Heracleotarum tyrannum (τὸν πάλαι Ἡρ. τύραννον) in somniis visum esse ipsum inflammare, ut tyrannidem invaderet. Videmus igitur jam multo ante Ol. 104. apud Heracleotas tyrannum ex-

scitis, de ejus imperio etsi nihil amplius comper-
tum habemus, tamen, si quid ex universa tyranno-
rum apud Graecos historia in hanc rem nostram
conficere licet, id certe probabile est, Euopii illius
tyrannidem non nisi post immutata Doriensium insti-
tuta (Müller. II, 160), h. e. post fractam a plebe,
altiora petenti, oligarchiae formam, locum habere
potuisse. Namque tyranni fere omnes, sive ex ipsis
optimatibus, sive ex multitudine prodierunt, dema-
gogorum personas tuiti¹⁾ nobilium ditiorumque su-
perbiae adversabantur. Sed non meliorem fortasse
Euopius ille, quam Theagenes apud Megarenses,
exitum habuit. Certe plebs ante Clearchi tempora
justam ex optimatibus victoriam aut nondum reporta-
verat aut, si forte, nescio quo casu dimiserat. —

Ex his omnibus, quae hucusque disputavimus,
probabiliter puto confici: ab altera parte optimates
jam inde a civitatis initis — nam quae antecessit
democratia adeo brevis erat temporis, ut, quae eam
secuta est, oligarchiam quasi principalem fuisse sus-
cipere possimus — tantam tamque stabilem sibi po-
tentiam conciliasse, quam non nisi post multas pro-
cellas civiles ingenti tandem rerum perturbatione
amittere possent; ab altera parte plebem, primum
quidem severa potestate ab optimatibus remotam,
iisque ab initio oppositam, tantis subinde opportuni-
tatibus gavisam esse, ut vehementius in dies causam
suam defendere adeoque caput efferre inciperet, ut,
priusquam aequa jura impetrasset, quietura non esse
videretur. Accedit quod optimates ipsi haud semel,
ut videtur, inter sese discordes, litesque serentes,
ansam plebi dederunt ad seditiones movendas, cujus
rei exemplo sunt quae Aristoteles loco IV. narrat,
aliunde parum nota. — Jam igitur et alia veterum scri-
ptorum testimonia afferamus, quibus quae supra de
Heracleotarum reipublicae statu exposuimus et illu-
strentur et confirmentur. Qua in re id maxime do-
lemus, quod locis illis haud certa temporibusque di-

¹⁾ Aristol. Pol. V, c. 4. (5) et 10. Plato Pol. VIII fin.
IX. init.

stincta factorum series exhibetur, sed universe tantum reipublicae, seditionibus usque dilaceratae, facies adunibratur. Ac primum quidem Aristoteles loco II. (Pol. V, 5, 2.) seditionem commemorat, quae a ditioribus civibus iis, qui, cum valde pauci tantum honoribus fungerentur, a magistratibus seclusis rebus novis studebant, donec ipsi etiam particeps fierent, profecta, reipublicae administrationem πολιτικωτέραν fecit (h. e. politicae, quam Aristoteles ut cinnum ex oligarchiae et democratia, optimam formam appellat, similiorem), translatam scilicet a paucioribus potentibus ad sexcentos; e quorum collegio, ut ex senatu quodam majori, legum ferendarum et exsequendarum potestate induto, ceteri magistratus electi videntur (Hüllmann. l. c. p. 328.). Ceterum de senatorum numero postea mutato vide nos infra. — Magis etiam ad democratiam promotam Heracleotarum oligarchiam Aristotelis locus III. significat (Pol. X, 5, 5.), quo loco τὰ δικαστήρια μὴ ἐκ τοῦ πολιτεύματος judicia civilia intelligenda sunt, quae ubi penes plebem erant, multa ibi iis qui rempublicam administrabant, negotia facessiverunt, et, judiciis de causis capitalibus, quae apud Graecos non facile ad plebem transferebantur, acrioribus in dies finibus circumscriptis, mirum quantum momenti fecerunt, ut optimatum imperium coerceretur et labefactaretur¹⁾. Schlosserus quidem (l. c. p. 181.) Aristotelem censet Clearchi aetatem spectasse, quippe qui demagogicis potissimum artificiis usus rempublicam everterit. Sed haec causa satis idonea non est, quare Viri Cl. sententiam comprobem. Immo quod Aristoteles tradit, id non solum multo ante Clearchum, verum etiam ante ea accidissem arbitror, quae Aeneas in Poliorcetico, c. XI. memoriae prodidit, ex quibus intelligitur, plebem ad summum tandem imperium pervenisse, optimates vero, ut priorem potestatem recuperarent, insidias illi paravisse, eamque repentina aliqua violentia opprimere studuisse.

¹⁾ Müller. III, 177. Tittmann. I. c. p. 213. Platner, Beiträge p. 60.

Aeneae verba haec sunt: Παρακλητός δὲ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐν τῷ Πόντῳ αὐτῆς δημοκρατίας καὶ ἐπιβουλευόντων τῶν πλουσίων τῷ δήμῳ καὶ μελλόντων ἐπιτίθεσθαι, προγόντες οἱ προσάται τοῦ δήμου τὸ μέλλον, οὕσαν αὐταῖς τριῶν φυλῶν καὶ τεσσαρῶν ἑκατοσύνων, ἔπεισαν τὸ πλῆθος ἐξήκοντα εἶναι ἑκατοσύνας, ἵνα ἐν ταύταις καὶ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ εἰς τὰς ἄλλας λειτουργίας φοιτῶσι οἱ πλούσιοι. Συνέβαινε δὲ ἐν ταύτῃ διασπιδασμένους εἶναι τοὺς πλουσίους καὶ ἐν ταῖς ἑκατοσύνῃσι ὀλίγους ἑκατόσοι παραγίγνεσθαι ἐν πολλοῖς δήμοις. Quo in loco exponendo pluribus commoremur necesse est. Ac primum quidem quos πλουσίους vocat Aeneas, eosdem esse quos Aristoteles l. l. εὐπόρους et, latiore voce, γνωρίμους dicit, vix est quod moneam. Nimirum Heracleae non minus quam apud ceteras civitates, nobiles et divites in temporis decursu in unum quasi corpus coaluerant atque commodorum cura et plebis invidentia continebantur. Deinde οἱ προσάται τοῦ δήμου non dici videntur in universum primores e plebe sive demagogi, sed magistratus quidam, qui ad instar τῶν δημιουργῶν plebis jura defenderent atque tuerentur¹⁾. Tres denique tribus, in quas civitatem divisam fuisse legimus, caedem putandae sunt, quae in plerisque Doricis civitatibus reperiuntur: Ἕλλεῖς, Πάμφυλοι, Δυμᾶνες. Quarum quidem tribuum institutio cum ad Heracleotas haud dubie a Megarensibus colonis propagata sit, ex eo conjecerunt VV. DD. eandem fuisse apud ipsos Megarenses²⁾ et quod ut apud Heracleotas ita apud Byzantios tres illae tribus in certum quandam numerum centuriarum (ἑκατοσύνων) descriptae erant³⁾, id Mülhero, V. Cl., argumento fuit, eandem divisionem in omnibus Megarensium coloniis existisse, de qua re ipse viderit; nos, quod superest, ad centurias tribuum Heracleoticarum redeamus. Primum numerus earum quaternarius su-

¹⁾ V. Müller III, 241. sq. Wachsmuth. hell. Alterth. Vol. II, 435. De demiurgis Tittmann. Staatsv. p. 358. 367.

²⁾ Boeckh. Expl. Pindar. p. 234. Müller, III, 77. 169.

³⁾ Boeckh. Corp. Inscript. Vol. II. F. 1. p. 129. — Argivos quoque in tribus et centurias descriptos fuisse, Aeneas docet capite eodem cujus partem supra apposui.

spectus est. Casaubonus ad hunc Aenae locum: "Ridicula, inquit, res est, tres tribus in quattuor centurias fuisse divisas; verum quidem est, *ἐκατόνων* numero centenario praecise non definiri, sed lectionis obscuritatem ea res non tollit. Corrigendum censeo καὶ τεσσαράκοντα ἐκατόνων. Alioquin poteramus Aenae verba aliter interpretari, ut singulae trium tribuum in quaternas centurias intelligantur fuisse distinctae. Sic Athenis unaquaeque e quattuor tribubus in tres partes dividebantur, quas ipsi *τρίτῳ* et *φρατρίας* aut *ἔθνη* vocabant; ita fuerunt omnino *ἐκατόντες* duodecim. Sed non fit mihi probabile, ob eam, quae hic narratur, causam priorem centuriarum numerum quintuplo fuisse auctum." — Quid? Hanc causam satis idoneam non fuisse! Immo vero. Sed nihilo magis tamen sententiam illam defenderim de divisione quadripartita. Eam si Aeneas significare voluerit, nimis certe perplexe locutus est. Itaque nisi mecum pro Δ' legere Λ', h. e. *τετράκοντα* pro *τεσσαράκων* mavis, ad quem numerum mirifice quadrant et duplicatus centuriarum numerus 60, et secenarii illi apud Aristotelem et trecentarii apud Polyaeum (Strateg. II, 30, 2) senatores, deni scilicet, postea vero quini e singulis centuriis lecti: Müller, suadeo accedas sententiae, qui excidisse iudicat *εἰκοσι*. Nam quod Casaubonus censet, tres tribus in 40 centurias descriptas fuisse, id vel ipsa numerorum ratio dissuadet, ne credamus. Sed idem vir ille ingeniosissimus, Müllerus (III, p. 171.) quomodo etiam de centuriis 54 cogitare potuerit, non intelligo. Quid enim hoc plebi futurum adjumenti fuisse censeamus, cum de 54 centuriis factae 60. essent? Nempe id manifeste agebant tribuni, ut optimates quam possent maxime dissiparent, id quod non nisi centuriarum numero quammaxime augendo assequi poterant. Etenim optimates ad id in certis quibusdam centuriis seorsim a ceteris civibus congregati fuisse putandi sunt. Tribuni vero ubi divites plebi insidiari resciverunt, ut imminens periculum propulsarent, statim auctores fuerunt, ut universa civitas in 60 centurias describeretur, in quas et divites et inferioris ordinis cives promiscue reci-

perantur: qua in re eadem fere uai machina sunt, qua Clisthenes olim apud Athenienses democratiam auxit et amplificavit (Arist. Pol. VI, 4, 11.). Ceterum tribuni apud Heracleotas cum optimatum societatem dissipabant, non magis aequam publicorum munium, distributionem quam praesentis periculi declinationem sibi propositam habebant; namque optimates iamjam in eo erant, ut cum peregrino milite, ut videtur ¹⁾, plebem adorirentur; at tribunorum astu cautum est, ne in unum congregati reipublicae statum sollicitarent, sed dispersi per suas quisque centurias pauci, tribules inter multos agerent. Quamquam plebis opprimendae quem optimates, multiplicatis centuriis, in praesentia tum ad irritum cadere conatum viderunt, eundem postea, at cum maxima totius civitatis calamitate ac prope pernicie, renovare ausi sunt; atque ex rerum illius temporis statu colligi potest, nec penitus eorum potentiam circumspicere tribunorum quam modo exposuimus, institutione infractam, neque omnino perfectam fuisse Heracleotarum democratiam. Quin immo, quantum optimates tum rursus emergerint, vel numerus senatorum dimidio deminutus prodit. Verum id videmus, ubi ad alteram historiae Heracleotarum periodum pervenerimus.

Nunc quasi in supplementum accipias pauca quaedam de rerum publicarum apud Heracleotas administratione. Eorum igitur reipublicae formam oligarchiam fuisse diximus; sed dubium non est, quin apud eos, ut in ceteris Doricis civitatibus, summa potestas penes concionem populi fuerit, sed multis illa quidem nominibus circumscripta et impedita. Nam etsi iudicia civilia in manibus plebis vel evocatorum ex ea vicariorum fuisse vidimus, tamen id juris non statim ab initio illis concessum fuisse videtur; immo quae ad ampliorem reipublicae procuratorem pertinebant munera, procul dubio ab iis,

¹⁾ V. quae Aeneas cp. XI. init. de Argivis tradit, quibus enarratis: παρακλητός u. r. λ. pergit. —

quos τὸ πᾶν constituisse dictum est, administrata sunt. Atque Senatus potissimum ope nimiam plebis potestatem reprimere poterant, quippe qui, si rem spectas, summum usque impertum habuerit; qui tamen quomodo compositus quovis tempore atque constitutus fuerit, silentibus scriptoribus certe definiri non potest. Id tantum compertum habemus, Clearchi tempore non jam sexcentos fuisse senatores, sed trecentos, quorum centeni ex singulis tribubus ilque e nobilibus ditioribusque familiis lecti fuisse videntur, quosque verosimile est eodem quo apud ceteras Doricas civitates modo non per annuas vices invicem sibi successisse, sed per omnem vitam munere functos esse, quare facilius fieri potuisse intelligitur, ut ipsius etiam democratiae temporibus majorem optimates quam ipsa plebes obtinerent potestatem. — De tribunis denique praeter ea, quae supra dixi, non habeo certiora proferre. De pluribus vero Heracleotarum magistratibus nihil nobis traditum est. —

Cap. II. Heracleotarum historiae periodus prima, quae civitatis continet fata ante Clearchi tyrannidem.

Heracleotarum reipublicae, utpote quae tantum potentiae splendorisque fastigium attigerit, ut aut amor negotii suscepti fallat, aut illorum urbs Ponti oculus appellandus sit, quae gravior censenda historia est, eo magis dolendum, quod adeo manca est antiquioris aevi memoria, ut omissa continua aliqua rerum ab iis gestarum expositione in singulis quibusdam iisque parcissimis veterum scriptorum testimoniis colligendis disponendisque subsistere necesse sit.

1. De Lamachi Atheniensis adversus Heracleotas expeditione. Ol. 89, $\frac{1}{2}$. = 423. a. C.

Audiamus hac de re Justinum, XVI, 3., qui postquam Heracleae initia narravit, ita pergit: „Multa

deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multa etiam domesticæ dissensionis mala fuere. Inter cetera magnifica vel praecipue illud memorabile fuit. Cum rerum potirentur Athenienses, victisque Persis, Graeciae et Asiae tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad praesidium salutis suae conferentibus, soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum collationem abnuerant. Missus itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extorquendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus, agros Heraclienses populatur, classem cum majore parte exercitus naufragio repentinae tempestatis amisit. Itaque cum neque mari posset, amissis navibus, neque terra auderet cum parva manu inter tot ferocissimas gentes reverti: Heraclienses honestiorem beneficii quam ultionis occasionem rati, instructos commeatibus auxiliisque dimittunt, bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent. — Eandem Lamachi calamitatem breviter narrat Thucydides (IV, 75. Ol. 89, 1.), qui primus inter veteres eos, quorum libri ad nostra tempora delati sunt, Heracleae mentionem facit: Τοῦ δὲ αὐτοῦ θέρους οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοὶ Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης ὄντες περὶ Ἑλλήσποντον (ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον εἰσεπεπλεύκει) — ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον πάλιν (sc. Antandrum) καὶ οὐ πολὺ ὕστερον ἐς τὸν Πόντον ἐπλεύσας Λάμαχος ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλυσσι τὰς ναῦς, ὕδατος ἀχθὼν γενομένου, καὶ κατελθόντος αἰφνιδίου τοῦ ρεύματος αὐτὸς τε καὶ ἡ στρατιὰ περὶ διὰ Βιδυνῶν Θρακῶν, οἳ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀφικνεῖται ἐς Χαλκηδὼνα τὴν ἐπὶ τῷ σώματι τοῦ Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν. Thucydidem sequitur Diodorus (XII. c. 72. Ol. 89, 2.). —

In hac re praetermitti non debet Heracleotarum in Atheniensium imperium contumacia et perveracia, quod haud frustra tum ipsum etiam Pontum rationibus suis publicis irretire incepisse, ex eo colligimus, quod Pericles jam viginti ante Lamachi expeditionem annis, Ol. 83, 1., Sinopen, civitatem tum florantissimam, expulso tyranno Timosileo, sexcentis

occupaverat clernochis (Plut. Pericl. 20.); quodque eodem, ut videtur, tempore Amisum, et ipsam urbem vel imprimis insignem, Athenienses Athenocle duce colonis frequentaverant ¹⁾, eo puto consilio, ut Milesiis, quorum tum vires admodum essent debilitatae, Ponti navigationem eriperent. Sed quanto major Heracleotas inter et Athenienses simultas intercesse- rat, — animadvertas quaeso illorum cum Persis re- gibus amicitiam, — tanto magnificentior Ponticorum certe erga Lamachum liberalitas est; neque posteris temporibus cum ceterae ejus tractus civitates, Chal- cedon, Byzantium, Selymbria male vexarentur (Xe- noph. Hell. I, c. 3.), de Heracleotarum quidquam injuria legitur ²⁾).

2. Xenophon cum Graecis e Persia reducibus in Heracleo- tarum agrum excensionem facit. Ol. 95, 1. = 400. a. C. ³⁾).

Xenophon e Persia redux quum innumerabilibus perfunctus periculis ad oram Ponticam cum exercitu pervenisset, Graecas ibi civitates in magnum con- jecit terrorem. Itaque ubi primum ad Cotyora, Sino- pensium coloniam, progressus exercitus est, Sino- penses de finibus suis solliciti omnem vim dicendi expromperunt, ut Xenophontem ad iter maritimum impellerent, ipsique cum Heracleotis, qui per merca- tores de exercitu adventu deque Xenophontis Pon- ticae orae sub patriae imperium dicionemque sub- jungendae consilio certiores facti erant, navigia mi- litibus subministrarunt, quibus tum ipsi, tum impe- dimenta trajicerentur, atque insuper etiam viaticum

¹⁾ Strabo XII, 547. Appian. Bell. Mithr. VIII, 83. Raoul- Roch. I. c. II, p. 25. seq.

²⁾ Quod Eupolis, apud Schol. Aristoph. ad. Nub. v. 350, de Simone, qui tum cum Aristophanes Nubes in certa- men commisit (Ol. 89, 1.) vectigalium custos, aerarium depeculatus est, in *Ἡρόλεον* dicit (editis, ut videtur, ea- dem Olympiade. cf. Meineke Quaest. Scen. I, p. 59): *ἐξ Ἡρακλείας ἀργύριον ὑπέλατο*, id ad Heracleam Trachini- am refero, quae colonis instaurata a Lacedaemoniis est Ol. 88, 3. Diod. XII, 59.

³⁾ Krüger ad Xenoph. Anab. p. 559.

polliciti sunt, quod tamen Heracleotae, cum statuisse eos per mare discedere vidissent, recusaverunt¹⁾; Sinopenses vero hospitali benignitate exceptos per mare Heracleam usque devehendos curarunt. Universa deinde classis post duorum dierum navigationem ad Acherusiam peninsulam Heracleae adjacentem appulit²⁾. Quo facto Heracleotae 3000 medimnos frumenti, 2000 amphoras vini, boves 20, oves 100 iis prae buerunt³⁾. Quod donum cum Lyconi Achaeo vix ad trium dierum viaticum suppeditaturum videretur, suasit militum ducibus, ut Heracleotis 300 Cyzicenos stateras imperarent; alius vero non minus 10000 Cyzicenos, h. e. stipendium mensuum exigendum esse censuit. Ac frustra Xenophonte et Chirosopho intercedentibus, ne civitati Graecae atque amicae, quae sponte non praeberet, vi et impressione extorquerentur; Lycon Achaeus, Callimachus Parrhasius, Agasias Stymphalius legati iniquo negotio transigendo in urbem missi sunt. Qui cum mandata pertulissent atque etiam verba minacia jactassent, Heracleotae deliberandi spatio postulato, statim et quae in agris habuerant et quae veno exercitui posuerant, in urbem reportaverunt; clausisque deinde portis arma in moenibus apparebant. Jam exorta in exercitu seditione, quod scilicet re infecta et civitatis insuper inimicitiis susceptis redeundum esset: Xenophon incertus, utrum Arcadibus et Achaeis, qui, postquam sex, ut videtur, dies pro urbe sedit exercitus, novis ex ipsis electis ducibus iter continuare statuerant, se adjungeret, an cum reliquis militibus mari aveheretur, sacrificium fecit Herculi Ductori; qui, ut cum ceteris se conjungeret, suasit. Interea autem Heracleotae, quasi Xenophontis sacrificio Deus, ipsorum urbis conditor et

¹⁾ Xenoph. Anab. L. V. c. 6. praecipue §§. 15. 19 — 21. 26. 31. 35.

²⁾ Ib. VI, 2, 1. sq. (V, 10. ed. Schneid.) coll. Diodor. XIV, 31. sq. Haken, „Xenoph. u. die Zehntaus. II, p. 380. Rennel Illustration. p. 262 — 3.

³⁾ Sinopenses 3000 medimnos frumenti, 1500 ceramía vini, ac praeterea nihil dederant.

custos, placatus esset, cum exercitu in gratiam rediisse putandi sunt; namque Arcades et Xenophon Heracleoticis navigiis, illi ad Calpes usque portum profecti sunt, hic ad confinium Heracleotarum et Thracobithynorum se contulit, unde pedestri itinere et ipse portum illum petiit, ut reliquis militibus se adjungeret (Anab. VI, 3.). Quo in itinere quum nullo fluvio eum impeditum fuisse legamus, conjicere licet, Heracleotidem tum minimum ad Sangarium flumen pertinuisse, qui, cum nunquam post homines natos pontem subiisset, a Justiniano M. demum junctus est, Procopio teste, de Aedif. V, c. 13. — Atque in ipsa circa Calpes portum regione inter medios barbaros, — qui Graeco nomini et ex antiquis inde temporibus infesti erant, et tum maxime propter indignitates cladesque, quas nuper a Byzantiis et Chalcedoniis perpassi essent (Diod. XII, 82. Ol. 91, 1.), non poterant non esse quam gravissime exasperati, — Heracleotae exercitum Graecorum prosecuti beneficiis sunt ac liberalitate (cf. Anab. VI, 5. init.).

3. De Heracleotarum bellis cum regulis Bosporanorum gestis. —

Jam quae expositurus sum, haud ita multo post Xenophontis expeditionem evenisse videntur. Etenim anno Ol. 96, 4. = 393. a. Chr. Satyrus, Spartoci filius, Bospori Cimmerii regulus, periit in obsidione Theodosiae¹⁾. Is Leuconem filium per 40 annos (ad Ol. 106, 3. = 354. a. C.) successorem habuit²⁾, qui, quod patri non contigerat, perfecit. Ad haec circum Theodosiam bella, incertum Satyri an Leuconis, Polyaeus, Strategm. V, 23. respexit, ubi narrat Tyunichum quendam ex Heraclea profectum una tantum corbita unaque trireme, multis vero scaphis et idoneo exercitu instructum per noctem ad-

¹⁾ Harpocration Lex. v. *Theodosia*. Schol. Demosth. T. II. p. 79. R.

²⁾ Diod. XIV, 93. Cfr. Clinton, Fasti Hellen. Append. XIII. et Boeckh. Corp. Inscript. Vol. II. p. 91. sq. et 96.

navigasse et simulato per repentium tubarum clangorem magnae classis adventu, Theodosiam obsidione liberavisse. Postea vero urbs, nescinus quo pacto, in Leuconis ditionem venit, cuius regno eam tribuunt Demosthenes (Lept. p. 466; p. 27. ed. F. A. Wolf.) et Strabo, (VII, p. 311.) — Idem Polyaeus aliis duobus locis (VI, 9. §. 3. et 4.) res quasdam a Leucone bello cum Heracleotis gestas narrat, ex quibus intelligitur, Heracleotas permagna classe conflixisse, regem vero non nisi strategmatis quibusdam cavisse, ne sui ipsius trierarchi et milites ad hostem transfugerent. Praeterea Pseudo-Aristoteles in Oeconom. L. II, p. 284., Heracleotarum adversus Bosporanos expeditionem commemorat, in quam missis 40 navibus singulare quoddam machinationis pecuniariae exemplum ediderunt. — Ceterum de horum bellorum causis et eventu, silentibus scriptoribus, certiora proferre non licet. Vero tamen simillimum est, primas eorum flammis excitas esse mutua quadam invidentia et sollicitudine, ex incrementis profecta Chersonesi, Heracleotarum coloniae, quam et reguli opprimere tentabant, nec patria urbs destituere poterat.

Reliquum est, ut, priusquam ad alteram historiae partem transeamus, de coloniis dicamus Heracleotarum primariis, quas hoc aevo conditas esse exploratum habemus, de Heraclea in Chersoneso Taurica deque Callatide in Moesia sita. Sed de his propter ubertatem materiae satius duxi singularem infra, post rerum Heracleoticarum expositionem, quaestionem instituere. Id tantum moneo, cum cetera quae hoc capite exposuimus, tum illas colonias, in regionibus Scytharum Getarumque inhospitalibus conditas, — sive nimia incolarum frequentia, sive domestica seditio, sive mercaturae amplificandae studium deducendi eas causa fuit, — indicio esse, jam hoc aevo magnas opes magnamque potentiam ascutos fuisse Heracleotas: quae quomodo ad summum tandem fastigium advecta sit, capite proximo exponemus.

Cap. III. Períodus altera, qua continetur historia tyrannorum Heracleae. Ol. 104, 1. — 124, 4. (364. — 281. a. Chr.)

Hæc, quam nunc descripturus sum, historiae Heracleotarum períodus ut sumptum rerum ferme omnium fastigium atque splendorem, ita jacturam publicae libertatis amplectitur. Quae enim communis est rerum publicarum sors et circuitus, — tum imperandi cupiditate inter optimates, tum plebis, libertatem et licentiam haud distinguentis, effrenato rerum novarum studio, simultates exercebantur et fovebantur, donec optimates perinde ac plebes insidiis irretiti, vique oppressi, tyrannorum imperio subjicerentur. —

1. Clearchus. Ol. 104, 1. = 364. a. Chr.

Ex iis quae scriptores antiqui de hac rerum conversatione tradunt, conjici licet, veteres latifundiorum possessores cum servis suis etiam tum in civitate Heracleotarum praevaluisse, atque senatum, τοῦς τριαννοῖς, principatum factionis oligarchicae tenentem, potentiam exercuisse plebi vix ferendam. Namque post Lamachi cladem descriptam Justinus, XVI, 4¹), narrare

¹) Recte animadvertit Heerenius, Vir. Cl., „De Fontibus Justini,” nefandam Clearchi crudelitatem initiaque Heracleae per digressionem tam copiose exposuisse Justinum, ut integram potius Trogi Pompeji narrationem, quam ejus epitomen servatam esse probabile sit. Quod vero conjecit idem Heerenius, hunc locum Pompejum ex Theopompo mutuatum esse, ea de re, — id quod libenter nos quoque concedimus, — in utramque partem posse disputari ratus Eyassonius Wichersius, „Theompompi Fragmenta” p. 231 sp., ipse ita disputavit, ut Heerenii sententiam minime refelleret. Accipiat vir doctus contra velim: quod Memnonem Trogi aequalem dicat, id haud ita exploratum esse; de Megarensibus Heracleae conditoribus nihil dixisse aut Strabonem aut Theopompum; nec denique eadem omnia Trogi quae Theopompus narraverit, excerptisse putandum esse. Gravis

narrare ita pergit: «Passi sunt inter plurima malicia tyrannidem; siquidem cum plebs et novae tabulae et divisionem agrorum divitum impetenter flagitaret, diu re in senatu tractata, postremum adversus plebem nimio otio lascivientem auxilia a Timotheo, Atheniensium duce, mox ab Epaminonda Thebano petivere. Utrisque negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tantā calamitatum necessitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriae revocarent.» — Qua quidem in re non perinde dicari potest, quid optimum factu fuerit, quam pressissimum fuisse quod factum est. Videmus plebem tum agrorum divisionem acrisque alieni laxamentum omni vi et impetu tentasse eodem modo, quo ante 200 annos multitudo apud Megarenses, unde Heraclotae ipsi maximam partem oriundi sunt, bonis direptis et ἀναδασμόν fecit et nulla fenora acceptae pecuniae dedit, quin etiam quae antea solverat, de integro a divitibus expostulavit, quam rem παλινοκλίαν nuncuparunt ¹⁾. Ceterum quod et apud Megarenses et Leontinos (Thuc. V, 4.) et alias complures civitates — namque frequentissimus est ille ἀναδασμός apud antiquos, perpetuae quippe possessionis contemptores — plebs asseduta erat, in iisdem autem civitatibus plerumque violenta per optimates expulsionem luerat: idem apud Heraclotas quoque moliebatur, eandemque fortasse sortem duxisset cum Leontinis et Megarensibus, ni placuisset fortunae, ut «senatus grassantis in populum» consilia irrita fierent. Namque ubi primo petivit auxilia senatus, repulsam tulit, nec mirum sane in tanta tum omnium per totam Graeciam rerum perturbatione.

Gravissimum certe omnium quae affert Wickersius argumentum est de Theopompo Platonis laudum detractore. Quae cum ita sint, nihil relinquitur, nisi ut Trogum praeter Theopompum alios quoque rerum Heracloticarum scriptores, quorum certe penuria non erat, ante oculos habuisse putemus.

¹⁾ Plut. Quaest. Gr. 18. Theogn. v. 788, ed. Welckeri. cuius vide sis Proleg. p. 10. et 38. sq.

Timotheus, Atheniensium terrestres ac navales tum copias ducens, in Torone et Potidaea obsidendis occupatus erat; quibus oppidis expugnatis, Cyzicenis obsidione laborantibus succurrit, teste Diodoro, XV, 81. Nec non Epaminondas, qui sub idem ferme tempus ad comparandam classem Byzantium venerat, maioribus tum occupationibus distinebatur, quam ut Heracleotarum tam longinquae civitati auxilia ferre aut vellet aut posset. Itaque senatus, temporibus reipublicae concedere coactus, ad Clearchum decurrit, cujus de vita atque imperio quae veterum scriptorum exstant testimonia jam deinceps exponemus.

Clearchus adolescens, philosophiae, ut ipse dicebat, sitiens, Athenas se contulerat, ubi Platonem audiret. Quocum aliquid temporis cum versatus esset; erat enim Diis invisus, femina ei in somnis visa dicere est: Excede Academia, fuge philosophiam; neque enim tibi fas est ea perfrui, quae in te ut in hominem sibi odiosissimum despiciat. Quibus auditis revertit Clearchus ad exercitum. . . Haec narrat Suidas v. Κλέαρχος.

Platonis discipulum eumque philosophicae disciplinae haud radem Clearchum vocat etiam Memnon, idemque quadriennium cum Isocrati operam dedisse tradit (cp. 2.); id quod confirmatur ipsius oratoris ad Timotheum, Clearchi filium, Epistola VII. In qua cum Clearchus, antequam tyrannidem invasisset, homo liberalissimus et mansuetissimus et humanissimus fuisse dicatur: equidem conjicio, somnium illud apud Suidam traditum ab iis postea esse confictum, qui Platonicae disciplinae, quam cum deseruisset Clearchus immanis factus tyrannus est, honorem vindicare vellent, quasi vero non ex eadem disciplina profecti essent Euagon Lampsacenus, Cheron Pellenensis, Timaeus Cyzicenus, qui omnes tyrannidem apud cives affectarunt, quique Platonis famam non magis obscuraverunt, quam Diones, Phormiones, Aristonymi, Menedemi, viri legibus scribendis incliti, illustraverunt. V. Athen. XI, 508. 509. Sed hoc quasi in praetereundo monui. — Suidas l. l. Clearchum Athenis profectum εἰς τὴν στρατείαν — (conjeci aliquando εἰς τὴν Ἡράκλειαν) — revertisse

tradit ad expeditionem, quam, puto, Heracleotae contra Mithridatem fortasse susceperant. Sed ibi postquam inimicitias sibi contraxit, patria derelicta, cum multa exilia paterent, ad Mithridatem se contulit, Ponti regem, cujus sub signis militans, laudem bellicam sibi peperit. Interim autem apud Heracleotas turbae civiles ad extrema pervenerant »tan-
taque, ut Justini verba repetam, calamitatum neces-
sitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tu-
telam patriae revocarent.« (Eadem habet Suidas.)
Tum Clearchus apud animum statuisse videtur, cum
damno et Mithridatis regis et civium suorum, tyrannidem occupare. Namque »Clearchus, pergit Justinus, exilio facinorosior redditus et dissensionem
populi occasionem invadendae tyrannidis existimans,
primo tacitus cum Mithridate, civium suorum hoste,
colloquitur et inita societate paciscitur, ut revoca-
tus in patriam, prodita ei urbe, praefectus ejus
constitueretur¹⁾. Postea autem insidias, quas civi-
bus paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. Nam-
que cum velut arbiter civilis discordiae de exilio
reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithri-
dati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captum-
que accepta ingenti pecunia dimisit²⁾.« Scilicet Clear-

¹⁾ Clearcho Heracleam proficiscenti in somnis antiquum civitatis tyrannum, Euopium nomine, visum esse hortari, ut patriae imperio potiretur, simulque philosophiam caveret, tradit Suidas. De ejusmodi somniis quae mea sit sententia, pag. 66 dixi, de Euopio autem pag. 52. Hoc loco id tantum monuerim, et a Nymphide (Athen. XII. p. 549.) et a Memnone Clearchum dici Heracleae tyrannum primum: propterea, puto, quod Euopii tyrannis brevior fuisse videtur, quam quae plena haberetur.

²⁾ Mithridates rex Ponti hujus nominis primus intelligendus est, quem contra Artaxerxem Memnonem conspirasse cum Cyro juniore, eoque occiso Tissaphernis opera regi reconciliatum, post Clearchi, decem milium Graecorum ducis, mortem Graecos auxiliares ad regis partes trahere conatum, tandem in Pontum Artaxerxis benignitate revertisse, a Xenophonte docemur, Anab. II, 5, 35; III, 3, 2; 3, 6; 4, 2, 3; VII, 8, 25. Idem a Phavorino apud Diog. Laert. III. §. 20. Platonis statum in Academia collocavisse ita inscriptam dicitur:

chus cum peregrinorum. majore quam par erat numero in urbem accitus, primum quidem factionem contrariam, h. e. plebem, sustulerat, teste Aenea Poliorc. 12. Deinde vero summa rerum potitus "ut in Mithridate subitum se ex socio facit hostem, sic ex defensore senatoriae causae repente patronus evasit et adversus auctores potentiae suae, a quibus revo-

Μιθριδάτης ὁ Ῥοδῶνται Πέρσης μούσας εἰκάζει ἀντίθετο Πλάτωνος, ἢ Σιλανίων ἐποίησε. Qua in re nescio, utrum Vaillant de Regg. Ponti p. 18. adstipuler, barbarum regem scribenti, dum pace frueretur, operam plurimam dedisse philosophiae Platonis, ipsumque unum ex ejus discipulis fuisse; an a Clearcho potius nostro Heracleota eum philosophiae Platonis admiratione et amore adeo fuisse imbutum arbitrer, ut statuam a celeberrimo statuario Atheniensi elaboratam ponendam curaret. (De Ariobarzane, ejus in regno successore, ab Atheniensibus civitate donato v. Demosth. c. Aristocr. p. 388.). Mannerus autem, Geogr. Antiq. VI. P. II. p. 332., quod scribit hunc Mithridatem captum a Clearcho propterea esse, quod ab Artaxerxe rege defecisset, id unde conjecerit vir doctissimus, haud equidem assequi potui. Erat nempe Mithridates dudum regi reconciliatus, et Clearchus captum eum sua manu in libertatem restituit. Nec tamen abhorret a verosimilitudine, Clearchum haud sine consensu et comprobatione Regis et tyrannidem invasisse et Mithridatici regni incrementum repressisse. Nam cum in omnibus ferme Graecorum civitatibus tyrannos a regibus — quoniam, caedo, similis simili gaudet — sublevatos esse videmus, tum Clearchum quoque cum Persarum regibus societate quadam conjunctum fuisse, docemur a Memnone, qui hunc tyrannum saepe numero ad Artaxerxem ejusque in imperio successorem Ochum legatos misisse tradit. Accedit quod ex Justino XVI, 3. discimus, Heracleotas inter et reges Persarum jam sexaginta ante Clearchi tyrannidem annis amicitiam fuisse (Vide supra pag. 59.) et quod universa imperii Persici historia testatur, Asiae minoris tractus ab aula regum longinquiores, imprimis vero eos qui Ponto adjacent, laxissimis, semper vinculis Persarum imperio conjunctos fuisse, compluresque eorum satrapas jugum prorsus exuisse (cf. Heeren. Ideen. T. I. p. 194. sq.). Sic quod Mithridates haud semel fortasse molitus erat, perfecit ejus successor Ariobarzanes, Joniae, Lydiae, Phrygiae ad id satrapa, qui Mithridatis demortui regnum potestati suae vindicavit, OL. 104, 3. (Diodor. XV, c. 90.). — Ad hunc defectorem opprimendum haud dubie Clearchus Artaxerxi ejusque filio Ocho auxilium tulit. —

catus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat ¹⁾) non solum plebem accendit, verum etiam nefandissima quaeque tyrannicae crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato: »neque se adfuturum amplius grassanti in populum senatui, ait, intercessurum etiam, si in pristina saevitia perseveret; quodsi pares se crudelitati senatorum arbitrantur, abiturum cum militibus suis neque civilibus discordiis interfuturum; sin vero diffidant viribus propriis, vindictae se civium non defuturum. Proinde consulant sibi ipsi; jubeant abire se, an malint causae popularis socium remanere?« His verbis sollicitata plebs summum ad eum imperium defert, et dum senatus potentiae irascitur, in servitum se tyrannicae dominationis cum conjugibus et liberis tradit. Igitur Clearchus 60 senatores comprehensos, nam ceteri in fugam delapsi erant, in vincula compingit ²⁾). Lactari plebs, quod a duce

¹⁾ Quos dolos quasque machinas ad libertatem civibus eripiendam commoliti antiquissimi Graeciae tyranni fuerant, eandem Clearchum quoque movisse videmus, Dionysii quippe Siculi vestigia, teste Diodoro, persecutum. Callidis inventis eo cives perduxit, ut arcem munitam, rem certe tyrannis quam maxime necessariam, sibi concederent. Audiamus Polyænum, *Strategm.* II, 30. §. 1. Κλέαρχος Ἡρακλεώτης ἀκρόπολιν ἀναστῆσαι βουλόμενος μισθοφόρους συντάξε λαληθῆτως ἐξέναι νυκτὸς, λαποδυτεῖν, ἀρπάζειν, ὑβρίζειν, τιτρώσκειν. Ἀγανακτοῦντες οἱ πολῖται παρεκάλεσαν Κλέαρχον βοηθεῖν ὃ δὲ οὐκ ἄλλως ἔφη δυνατόν εἶναι τῇ ἀπόνοίᾳ αὐτῶν κατασχεῖν, εἰ μὴ τις αὐτοὺς περιτεχνίσαιεν. Συγχωρησάντων Ἡρακλεωτῶν, τόπον τῆς πόλεως περιτεχνίσας, ἀκρόπολιν κατασκευάσας οὐκ ἐκείνους ἐκάλυεν, ἀλλ' αὐτῷ τὸ ἐξέναι πάντας ἀδικεῖν παρέσχευ. De satellitibus porro, assiduis potestatis custodiis scelerumque administris, quibus se circumdedit, deque mercenariorum manu, quam sibi comparavit, complures in hac nostra expositione prodibunt loci. —

²⁾ Eadem scilicet qua populum, etiam senatum decepit astutia: quem, pollicitus copiis ex urbe deductis summam se rerum ad eum translaturum, comprehendit crudeliterque tractavit. Cf. Polyæn. *Strat.* II, 30, §. 2. Κλέαρχος Ἡρακλείας τύραννος ἐλογποῖσεν ὡς ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος μετὰ τῶν δοροφόρων καὶ τῇ βουλῇ τῶν τριακοσίων παραδόναι τὰ πράγματα. Οἱ δὲ συνῆλθον ἐς τὸ βουλευτήριον, ὡς ἐκπαινεσόμενοι Κλέαρχον καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποληψόμενοι, ὃ δὲ περιέστας τῇ βουλευτηρίῳ στρατιώτας, τῶν τριακοσίων ὑπὸ τοῦ κήρυ-

potissimum senatorum senatus deleteretur versaque vice, auxilium eorum in exitium conversum esset. Quibus dum mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit; siquidem Clearchus magna pecunia, quasi minis populi occulte eos subtracturus, accepta, spoliatos fortunis vita quoque spoliavit. (Cap. V.) Cognito deinde, quod bellum sibi ab iis qui profugerant, misericordia in auxilium sollicitatis civitatibus, pararetur, servos eorum manumittit¹⁾ et, ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorum filiasque nubere servis suis, proposita recusantibus morte compellit, ut eos sibi fidiore et dominis infestiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiae graviores repentinis funeribus fuere. Itaque multae se ante nuptias, multae in ipsis nuptiis, occisis prius novis maritis, interficiunt et se tam funestis calami-

κο, ἀνακαλουμένων καθ' ἕνα συλλαβὴν ἐκέλευσε πάντας ἄγειν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Scilicet πάντας, qui convenerant; permulti enim antea ex urbe dilapsi erant, multos etiam Clearchus, et propter metum et propter avaritiam, spoliato eosque optimos ac praestantissimos viros ejecerat. V. Isocratis Epist. VII, qua filium Clearchi, Timotheum, cum specie laudationis monet, ut in cives humanissimus esse studeat, quaque docemur, Clearchum magnas divitias coacervasse opumque abundantiam multa violentia et magnis odiis partam filio reliquisse.

¹⁾ Servi h. l. sunt intelligendi optimatium rustici; Mariandyni, quos omnes Clearchus et manumissione facta et, ut connubia mixta essent, ἐπιγαμίᾳ permissa in suas partes traxit Licentia videlicet servorum (ἀνεῖσις δούλων) democratiae et tyrannidi communis; manumissio et arma tyrannidi pecuniaria (Arist. Pol. V, 1, 6. VI, 4, 11, Plat. Pol. VIII.). — Ac profecto ad optimatium potestatem funditus tollendam et quaecunque pristini imperii vestigium delendum vix poterant inveniri tela certiora quam quae adhibuit apud Heracleotas Clearchus apud Syracusanos Dionysius I, qui et ipse servos manumissos et civium nomine honoratos (Diodor. XIV, 7.) cum veterum civium filiabus conjunxit (Polyaen. V, 2, 20.) pariter atque Dionysius II, cujus ad imitationem totum se Clearchus composuisse traditur a Diodoro XV, 81, quique Dionis uxorem satelliti cuidam suo nubere coegit. Aelian. V. H. XII, 47. Conf. O. Müller. III, 172. Welcker. Proleg. in Theognid. p. 38. —

tatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Proelium deinde committitur; quo victor tyrannus captivos seniores in triumphi modum per ora civium trahit. Reversus in urbem alios vincit, torquet alios, alios occidit, nullus locus urbis a crudelitate tyranni vacat ¹⁾. Accedit saevitiae insolentia, crudelitati arrogancia. Interdum ex successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem; interdum Jovis se filium dicit. Eunti per publicum aurea aquila velut argumentum generis præferebatur; veste purpurea et cothurnis regum tragicorum et aurea corona utebatur; filium quoque suum Ceraunon vocat, ut Deos non mendaciis tantum, verum etiam nominibus illudat ²⁾. Haec illum facere duo nobilissimi juvenes Chion et Leonides ³⁾ indignantes, patriam liberaturi in necem

¹⁾ Immanem Clearchi in cives suos saevitiam describunt Memnon et Suidas II. II. Truculentissimum facinus narrat Polyænus Strategm. II, 30, 3. quo, Astacum quas oppugnaturus, delectos ab anno XII. ad XVI. cives in caniculæ aestu, palustribusque locis castra metari iussos ad unum omnes perdidit, interitusque causam pesti assignavit. Idem atroci crudelitate civibus insidiatus aconito est, ut nemo in publicum prodire nisi sumpta ante ruta, auderet. Theopomp. apud Athen. III, 85. a. et Antigonum Caryst. ep. 131. — Ceterum dirae huic vitae humanæ contemtionis par erat sollicita ejusdem tyranni cura, qua suae ipsius vitae prospiceret. cfr. Plutarchus, Ad princip. indoct. c. 4. Κλέαρχος δὲ ὁ Ἰλτυίδης τύραννος εἰς κλισίων ἐνδύομενος ὡς περ ὄφις ἐκὰθ' αὐτοῦ. Namque similes sunt tyranni Aesopi porco, de quo v. Aelian. V. H. X, 5.

²⁾ Haec et similia tyranni vesaniae vestigia exstant apud Memnonem, Suidam II. cc. et Plut. Or. II. de Fort. Alex. —

³⁾ De Chione, Matridis filio, viro magnanimo et necessitudine sanguinis Clearcho devincto (v. Memn.), eodemque Platonis discipulo (v. Suid.), cujus nomine epistolae quaedam circumferuntur, cfr. „Hoffmanni Prolegomena in Chionis Epistolas” apud Orellum I. c. p. 129 sq. ex Comment. Societ. Philol. Lips. IV. 234. — Suidas quoque duos philosophos, Leonidem et Antitheum; Memnonem autem Leonem et Euxenonem aliosque non paucos in tyranni necem conjuratos commemorat. Heraclidem quoque Ponticum, clarissimum illum philosophum, et ipsum ex Platonis disciplina profectum, hujus

tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis philosophi, qui virtutem, ad quam quotidie praeceptis magistri erudiebantur, patriae exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidiis locant. Ipsi more iurgantium ad tyrannum, veluti ad regem, in arcem contendunt; qui jure familiaritatis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur¹⁾; sed et ipsi sociis tardius auxilium ferentibus, a satellitibus obruuntur. Qua re factum est, ut tyrannus quidem occideretur²⁾, sed patria non liberaretur. Nam frater

conjuratorem, cuius 50 Justinus tradit socios, participem fuisse, apud veteres fama erat, cf. Demetrius Magnes apud Diog. Laert. V, 89. Deswert „De Heraclide Pontico” Dissert. p. 20 — 25, quam recensui in Jahni Anal. Philol. 1832. Decembr.

¹⁾ Paullo aliter, sed ita tamen, ut variarum narrationum contextus possit cogitari, rem narrat Memnon: Clearchum eo ipso tempore sacrum publicum egisse — (ἔθεν μὲν γὰρ δημοκρατικῇ θυσίᾳ ὁ τύραννος —), qua occasione usos, conjuratos tyrannum infesto ictu appetivisse. Diodorus vero tradit tyrannum trucidatum esse, cum in Bacchanalibus ludos spectatum iret, XVI, c. 36. — Pseudo-Chion, Epist. XVII. haec habet: μέλλω τοῖς Διονυσίοις ἐπιτίθεσθαι τῷ τυράννῳ, πολιτευσάμενος ἐκ πολλοῦ ἀνέποπτος αὐτῷ ἡσθῆσαι πέμπτῃ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ κομπῇ τῷ Διονυσίῳ καὶ δοκεῖ ὀλίγον ῥότερον ἔχειν δι' αὐτὴν τὰ τῶν δορυφόρων. Quae quidem quin ex historicis fontibus sint hausta, nemo erit qui in dubium devocet. Ex iisdem fluxisse mihi videntur, quae Ep. 13. traduntur, Clearchum non tantopere metuisse Silenum, qui castellum quoddam occupasset, quantum cultores sapientia. Illum qui oppugnarent, misisse neminem: ipsi autem Chioni insidiatum esse per Theacem quandam unum ex suis satellitibus. De hoc Sileni conatu apud veteres quidem scriptores nihil traditum est. Sed quae hoc loco leguntur, ea ne ad fabulas a Pseudo-Chione crebro fictas referamus, quum eo prohibemur, quod nulla fuit auctori ratio probabilis, quae ad haec fingenda eum impelleret, tum eo, quod Memnon Clearchum tradit insidias permultas propter immanitatem suam sibi structas effugisse.

²⁾ Memnon addit, tyrannum, postquam letale vulnus accepisset, inter multos et saevissimos dolores pavoresque a spectris incussos altero post die mortem occubuisse, cum annos exegisset in vita 58, et 12 tyrannidem occupatam tenuisset. Seculi autem, a Memnone, vel potius ab ejus Excerptore non nisi per Astaxxis et Ochi com-

Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit, multoque annis per gradus successionis Heracliensis regnum tyrannorum fuere. —

Etenim haec tyrannis hereditaria, quae, si diuturnitatem antiquarum tyrannidum spectas, primum post centenariam Orthagorae ejusque successorum apud Sicyonios, locum obtinet ¹⁾, — apud Heracleotas pariter atque in ceteris Graecorum civitatibus non jure sed violentia erat fundata (Titlm. Darstell. griech. St. p. 530.), et quae Heracleotae ab initio, sub Clearcho et Satyro, tolerare coacti erant, eadem postea, vexationibus consueti, eo magis ferebant, cum, ut priores illi tyranni immanes omnino libertatis oppressores, ita posteriores, res dissociabiles miscentes principatum et libertatem, benigni essent et clementes salutis publicae adiutores.

Ceterum quae de Clearchi patrisque ejus immanitate veteres referunt, etiamsi libenter equidem concesserim, de antiquissimis tyrannis permultas esse confictas fabellas (v. Wachsm. l. c. II. p. 284. sq.): ea tamen non video cur in dubium devocentur. Etenim antiquissimi illi tyranni ut plebis potissimum auxilio atque praesidio ad summam rerum provecti erant, ita plebis plerique fautores se praebuerunt. Contra ea posterioribus temporibus, cum Graecae

---

memorationem significati, notatio accuratior ex Diodoro suppleri potest, XV., c. 81, ad Ol. 104, 1. = 364.

a. Chr. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Κλέαρχος, τὸ γένος ὅν ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ, ἐπέβητο τυραννίδι. Κρατῖστας δὲ τῆς ἐπιβολῆς, ἐξήλυσεν μὲν τὴν Διονυσίαν τοῦ Συρακουσίου τυράννου διαγωγῇ τυραπεύσας δὲ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐπιφανῶς, ἤρξεν ἐτη δώδεκα. Idem XV., c. 36. Κλέαρχος δὲ ὁ Ἡρ. τυρ. Διονυσίαν ὄντων ἐπὶ βίαν βαδίζων ἀνέρεθῃ, ἤρξας ἐτη δώδεκα.

Quod superest, tyrannicidas Memnon testatur partim a satellitibus (ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων) e vestigio decisis, partim aliquanto post captos et atrocibus suppliciis, — quae fortiter tolerassent, — afflictos occubuisse. Vel ex eo conjici poterat, Heraclidem Ponticum inter tyrannicidas non fuisse.

¹⁾ Sicyoniorum tyrannis 100 annorum fuit; Heracleotarum 76; Corinthiorum 73½; Atheniensium 35; Syracusanorum 18; ceterae tyrannides hereditariae nō ad annum quidem 18. pervenerunt.

civitates sere omnes populare imperium aut jam fundatum haberent aut omni studio peterent, tum tyranni, dissensionibus civilibus armatisque meretriciorum catervis, haud raro etiam regum vicinorum subsidiis proveci et protecti, postquam optimates oppresserunt, — quae res una erat recentioribus tum antiquissimis tyrannis communis, — plebi haud certe injuria diffidentes, per solam imperii duritiam et sacvitiam stare potuerunt. —

Sed ne in suspicionem iniquitatis cadam, quasi deteriorem tantummodo Clearchi imperii partem illustraverim: praeterquam quod, caput factus totius reipublicae, trecenticipiti senatui principatum eripuit importunissimum, id quoque cum multis aliis, antiquioribus maxime, tyrannis commune eum habuisse non reticebo, quod, teste Memnone, bibliothecam comparavit *πρὸ τῶν ἄλλων. οὗς ἡ τυραννὶς ἀπιδάξεν ὀνύμα(εῖσθαι ¹)).* Quamquam non magis Clearchus quam ceteri tyranni bibliothecas suas ad communem usum civium instituisse putandi sunt; neque enim illius aetatis indoles, neque sollicita tyrannorum suspicio liberam artium litterarumque culturum sustinuit. Favebant illi quidem artibus, nec tamen ad civium ingenia ad elegantioris humanitatis excellentiam provehenda, sed ut animos voluptatibus occupatos atque diffusos a rerum acerbarum cogitatione revocarent. —

In hac autem Heraeotarum tyrannide hereditaria non minus quam in ceteris quae eam secuta sunt temporibus delineandis prope unius Memnonis auctoritate nitimur: hunc jam in continuandis Heraeole-

¹) Illud *πρὸ τῶν ἄλλων* non de tempore intellexerim, quasi hae laude Clearchum alios tyrannos illustres antegressum esse Memnon nescio quo errore scripserit (con-gesserant jam Polycrates et Pisistratus bibliothecas. Athen. I. p. 3. a. Gellius N. A. VI, 17. Isidor. Orig. VIII, 3.) sed illud *πρὸ* praecellentiam et magnificentiam spectare mihi videtur, quae significatio alias quoque hujc. praepositioni inest: cf. Plat. Menex. extr; Matthiae, Griech. Gramm. T. II. §. 575.

otarum, historiis sequemur, adjectis aliorum scriptorum testimoniis, quae ad accuratiorem et pleniorum illorum temporum descriptionem momenti aliquid afferant.

2. Satyrus. Ol. 184/3. = 347. a. Chr.

Satyrus, Clearchi frater, ejusque filiorum Timothei et Dionysii curator relictus, imperium suscepit ita, ut reapse quidem, nec tamen suo, sed Timothei nomine Heracleae praeesset, unde factum esse videtur, ut Diodorus, XVI, c. 36. Clearcho non sufficeret Satyrum, sed Timotheum, scribens (ad Ol. 106, 4.) Κλέαρχος — — ἀνηρέθη ἀρχας ἐτη β', τὴν δὲ ἀρχὴν διαδέξαμενος ὁ υἱὸς Τιμόθεος ἤρξεν ἐτη πεντηκταία. Cfr. Wesseling, quem sequitur Orellius ad Menn. c. 2. — Justinus quidem enarratis iis, quibus supra quasi staminibus Clearchi tyrannidis historias aliunde petitas tamquam subtegmina quaedam adnexuimus, filium historiae Heracleotarum praecidit, Trogus autem Pompejus, ut ex Prologo Libri XVI. apparet, ceterorum quoque tyrannorum mentionem injecerat. Locus malo corruptus hic est: »Repetitae inde Bithyniae et Heracleoticae origines, tyrannique Heracleae Clearchus et Satyrus et Dionysius; quorum (lege: cujus) filiis interfectis Lysimachus occupavit urbem«. — De Satyro autem audiamus Mennonem, cp. 3. —

»In exercendo imperio non Clearchum modo, verum cunctos etiam tyrannos crudelitate superavit. Neque enim de insidiatoribus fratris tantum vindictam sumpsit, sed etiam in liberos eorum, qui rei perpetratae conscii non essent, non minus saevit; atque ita a multis insontibus malefactorum poenas exegit. Fuit autem omnis doctrinae philosophicae artiumque ingenuarum omnino expertus, ingenio tantum ad saevitiam propenso. Nec voluntas ei erat humani quidquam et moderati discendi, neque a natura indita facultas; sed per omnia erat pessimus, etiamsi tempus ipsum infringebat hominem, ut civilis tandem sanguinis et caedis cum satietas caperet.

Amoris tamen fraterni primas tulit. Nam ut dominatum nepotibus ex fratre integrum ab injuriis conservaret, adeo illorum rationem habuit, ut licet conjugali uxoris, quam unice amabat, consuetudine uteretur, liberos tamen ex ea procreare nolle, sed omni arte hanc orbitatis tamquam poenam sibi irrogaret, ne quem omnino insidiatorem nepotibus relinqueret. Itaque superstes adhuc, sed senio gravatus Timotheo, majori natu, rerum summam tradit nec multo tempore post insanabilis et foetidissimi morbi (καρκινώματος) vi et acerbitate consumptus fatis debitum exsolvit, postquam 65 in vita, in tyrannide 7 annos complevit¹⁾.”

3. Timotheus. Ol. 197½: = 34½: a. Chr.

Timotheus, qui post Satyri patris mortem imperium adeptus est, ut pater Clearchus discipulus, ita ipse Isocratis amicus carissimus fuit, teste ipso oratore Epist. VII. 2). Audiamus jam Memnonem,

¹⁾ Memnon Satyri morbum ita describit, ut vix suspitione abstineas, tyrannum id quod se nolle simulavit, non potuisse: καὶ μετὰ χρόνον οὐ πολὺν ἀνάγκη πάθει καὶ χαλεπότητι συσχεθεῖς καρκίνωμα γὰρ μεταξὺ βουβώνος τε καὶ ὀσχέου ἀποφύει, τὴν γὰρ πρὸς τὰ ἔνδοι ἐπιδίδου μικρότερον ἐξ οὗ ἰσχυρὲς ἀναστομυδίσσης τῆς σαρκὸς ἐξέρρεον βαρὺ καὶ δύσιστον πένουσα κτλ.

Ceterum Orellius rursus quodam errore obcaecatus de hoc Satyro conferri jubet Isocratis orationem Trapeziticam, pro adolescente quodam ex Satyri regno oriundo scriptam, qui ex Ponto Athenas profectus, a Pasione argentario magna pecunia, quam ejus mensae crediderat, fraudatus est. Sed hunc Satyrum non esse nostrum Heracleotam, vel ex eo conjicere pöterat Orellius, quod in ipsa oratione adolescens ille sororem suam dicit Satyri filio desponsam esse (p. 359); et quod Pasio ille mortem obiit Ol. 102, 3. — Ne sim multus in re satis expedita: Satyrus I. intelligendus rex Bospori est, quem Ol. 96, 4. obiisse jam supra L. II. c. 2. §. 3. diximus. Neque apud Dinarchum c. Demosth. p. 34. Satyrus Heracleota intelligi debet, quod fuisse video qui putarent. Cf. Rosckh. Corp. Inscr. Vol. II F. I. p. 91. 92.

²⁾ Hac in re omitti non potest, quod Wachsmuthius, hell. Alterth. Vol. II. p. 351. docet, Clearchum tyrannum ab

cp. 4. Timotheus in eo plane dissimilis erat patri, quod imperium ita ad moderatiorem et quam potuit maxime popularem statum reduxit (τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸ πρῶτον καὶ δημοκρατικώτατον μετερρύθμισε), ut non ultra tyrannus, sed Εὐεργέτης καὶ Σωτὴρ ob praeclare facta nuncuparetur. Nam de suo nomina creditoribus expedit et inopia laborantibus sine fenore ad negotiationes et alios vitae usus pecunias suppeditavit, nec modo insontes, sed etiam veris criminibus obnoxios carceribus exsolvit. Iudex quidem accuratus et severus, ceteroqui tamen humanus et benignus; in rebus fidei suae credendis minime suspectus. Idcirco et fratrem Dionysium cum in aliis paterno amore et studio amplexus est, tum statim imperii consortem adscivit et successorem sibi destinavit. Sed enimvero bellicus alacri et qui virum decet animo ferebatur¹⁾. Magno enim spiritu et

Atheniensibus civitate fuisse donatum, teste Demosthene, Orat. adv. Lept. p. 482. 27. Καὶ πάλιν Τιμοθέω δίδοντας τὴν πόλιν, δι' ἐκείνῳ ἰδύκατε καὶ Κλεάρχῳ καὶ τισὶ ἄλλοις πολιτείαν. — Reiskius (Indic. Histor.), hunc Clearchum nostrum esse suspicatur. Fr. A. Wolfius homine aliunde ignoto nec ulla re hio nobis notato conjectura abstinendum censet. Sed consideranti mihi, Clearchum nostrum per Isocratem potissimum, quem Athenis quadriennium audivit, cujusque amicitia patri quidem tyranno facto recusata, in filium postea translata est, cum Timotheo Atheniensium duce clarissimo, quem Heracleotae aliquando eandem ob causam, quam ipsum postea Clearchum, auxilio vocaverant, consuetudine jungi potuisse, atque Atheniensibus fortasse, quorum cum Heracleotis commercii reperiuntur nonnulla quaedam vestigia, sicuti Bosphori reges, Satyrum et Leuconem, opitulatum esse: haud sane improbabili videtur Reiskii conjectura. Neque impedimento Atheniensium religio est, quia in civitatem peregrinos adscribere debitaerint: susceperunt etiam Leuconem Bosphoranum, Dionysium Syracusanum, Euagoram Salaminium, alios. —

¹⁾ Quibusnam bellis hanc suam virtutem praestiterit, nusquam legimus scriptum. Sed ex more tyrannorum usitato atque illo quidem necessario, quo otium sibi periculosum rati, ut cives laboribus occuparent atque distinerent, in expeditiones eos educere solebant, facile conjeceris, Clearchum quoque et Satyrum multa Heracleotis bella conflassisse, quae Timotheus, nisi et ipse nova

generoso corporis et animi robore erat praeditus. Quid et ad controversias bellorum dirimendas et componendas aequum bonumque se praebebat nec difficilem. Ad perspicendum res idoneus et ad exsequendum bene consideratas strenuus. Ingenio et moribus clemens, misericors, beneficus. In periculis quidem adeundis ferox: sed in cetera vita perquam humanus et comis. Ideo quamdiu salva ei vita maneat, hostibus quammaxime formidabilem, sed civibus suavem et mitem sese praestitit. Hinc accidit, ut ad vitae exitum vocatus ingens sui desiderium faceret reliquum et parem desiderio luctum excitaret. Germanus autem ejus Dionysius magnificis cadaver sumptibus rogo tradit et e suis fratri palpebris lacrimas quasi libans effundit, et ex propriis visceribus ei gemitus impendit. Ludos etiam equestres et praeterea gymnasticos et thymelicos et scenicos, alios statim, alios postea, qui magnificentiores essent, peregit. Haec leguntur Memnonis ex LL. IX. et X. excerpta a Photio cp. 1—4. Quod superest: annos Timothei quos aut Memnon notare aut Photius describere omisit, ex Diadoro supplere possumus, qui I. 11. 1. a. 34. et 35. illum per 15 annos imperium tenuisse testatur, scilicet post Satyri obitum per annos octo, ad Ol. 110, 3.

4. Dionysius. Ol. $\text{H}\frac{1}{2}\frac{1}{2}$ = $\frac{1}{2}\frac{1}{2}$ a Chr.

Mem. c. 51. Dionysius, alter Clearchi filius, prius imperii sine propensione operisque amicis familiarum bellis traditur. Alexander enim Peris ad Granicum prodigatis secaram amplificandi diemur: sua occisionem patefecerat is, qui veniat, cum

aliqui incipit, id quod cum magis ille exultans in
virescens videtur, neque affectatione, necque civitate con-
tinuata conciliant. ubi via quibus est. — ad
tam aut rationem debet aut rationem. V. Ant. Pol.
I. 4. 5. 2. & volumus: & rationem. aut arguit ut in
virescens o quoque deinde aut. Cf. Plut. Sup. VII.
20. 202.

quae haecenus impedimento fuerat, Persarum potentia labefacteretur. Sed varias deinceps fortunae vices expertus Dionysius est, maxime cum Heraclaeae exsules missitandis ad Alexandrum ¹⁾ legatis, jam haud dubie Asia potitum, de reditu et patria reipublicae administratione sollicitarent (καὶ καθόδῳ καὶ τὴν τῆς πόλεως πατριὸν δημοκρατίαν ἐξαίτουμένοι). Quare non multum abfuit, quin excidisset imperio, et excidisset sane, nisi prudentia et sagacitate mentis et studiis civium et suis erga Cleopatram ²⁾ obsequiis bella cum minis sibi denunciata effugisset, dum qua cedit iramque mitigat et dilationibus cohercet, qua etiam se munit et contra praeparat.

At postea quam Alexander, dum Babylone agens, vitae cursum absolvit ³⁾, quam primum accepit nuntium Dionysius, Laetitia statuam (Εὐθυμίας ἀγαλμα) consecravit, et ad primum famae adventum eo affectus est modo, exuberanti gaudio, quo repentina hominem consternatio affecerit. Nam prope erat, ut vertigine correptus prolaberetur et a sana mente conspiceretur alienus. Hinc ubi Perdicca summi imperii negotia procurabat, Heraclaeae exsules ad petita ab Alexandro etiam hunc instigarunt. Dionysius igitur eodem utens compendio, quamvis in acie nova-

¹⁾ Alexander M. ipse cum Persas in orientales terras persequeretur, in Paphlagoniam vel Pontum nunquam venerat; missos inde ad se legatos Phrygiae satrapis obedi-
re iussit. Arrian. II, 4.

²⁾ Cleopatra unica Alexandri M. ex utroque parente soror, plurimum apud illum potuisse putanda est. Post mariti Alexandri Epirotae mortem ob generis nobilitatem a praestantissimo quoque Alexandri M. ducum, a Perdicca, Cassandro, Lysimacho, Ptolemaeo, Antigono ambita, Ol. 118, 1. necata ab Antigono est, dum Sardinibus in Aegyptum tentat. Diod. XX, 31. — Cfr. XVIII. 23—37. Justin. 13, 6; 14, 1.

³⁾ Ol. 114, 1. = 323., a. C., mense Junio, archonte Hegesia. V. Jdeler, Chronol. T. I, p. 407. Paulo ante Alexander exsules omnium Graecarum civitatum restitui iusserat idque negotii Antipatro mandaverat, litteris ad Olympiorum conventum missis, quae leguntur apud Diod. 18, 8.

generoso corporis et animi robore erat praeditus. Quin et ad controversias bellorum dirimendas et componendas aequum bonumque se praebebat nec difficilem. Ad perspicendum res idoneus et ad exsequendum bene consideratas strenuus. Ingenio et moribus clemens, misericors, beneficus. In periculis quidem adeundis ferox: sed in cetera vita perquam humanus et comis. Ideo quamdiu salva ei vita mansit, hostibus quammaxime formidabilem, sed civibus suavem et mitem sese praestitit. Hinc accidit, ut ad vitae exitum vocatus ingens sui desiderium faceret reliquum et parem desiderio luctum excitaret. Germanus autem ejus Dionysius magnificis cadaver sumptibus rogo tradit et e suis fratri palpebris lacrimas quasi libans effundit, et ex propriis visceribus ei gemitus impendit. Ludos etiam equestres et praeter hos gymnicos et thymelicos et scenicos, alios statim, alios postea, qui magnificentiores essent, peregit." Haec leguntur Memnonis ex LL. IX. et X. excerpta a Photio cp. 1—4. Quod superest: annos Timothei, quos aut Memnon notare aut Photius describere omisit, ex Diodoro supplere possumus, qui L. XVI. c. 36. et 88. illum per 15 annos imperium tenuisse testatur, scilicet post Satyri obitum per annos octo, ad Ol. 110, 3.

4. Dionysius, Ol. $\frac{110}{118}, 3 = \frac{318}{308}$ a. Chr.

Memn. c. 5.). Dionysius, alter Clearchi filius, primus imperii fines propagasse opesque auxisse finitimorum bellis traditur. "Alexander enim Persis ad Granicum profligatis securam amplificandi ditiones suas occasionem patefecerat iis, qui vellent, cum,

aliqua incepit, id quod, cum magnus ille exsulum numerus reditum usque affectantium vicinas civitates contra tyrannos concitarent, vitari vix quidem est, — saltem aut continuare debebat aut conficere. V. Arist. Pol. V. 9, 5. *ἔστι δὲ πολεμικοὺς ὁ τύραννος, ὅπως ἀσφαλὲς τε εἶναι καὶ ἡγεμόνας ἐν χρεῖα διατελῶσιν οὗτος.* Cfr. Plat. Rep. VIII, 566. extr.

quae haecenus impedimento fuerat, Persarum potentia labefacteretur. Sed varias deinceps fortunae vires expertus Dionysius est, maxime cum Heraclaeae exsules missitandis ad Alexandrum ¹⁾ legatis, iam haud dubie Asia potitum, de reditu et patria reipublicae administratione sollicitarent (*καὶ καθόδον καὶ τὴν τῆς πόλεως πατριὸν δημοκρατίαν ἐξαίτουμένοι*). Quare non multum abfuit, quin excidisset imperio, et excidisset sane, nisi prudentia et sagacitate mentis et studiis civium et suis erga Cleopatram ²⁾ obsequiis bella cum minis sibi denunciata effugisset, dum qua cedit iramque mitigat et dilationibus cohercet, qua etiam se munit et contra praeparat.

At postea quam Alexander, dum Babylonē agit, vitae cursum absolvit ³⁾, quam primum accepit nuntium Dionysius, Laetitiaē statuam (*Εὐθυμίας ἀγαλμα*) consecravit, et ad primum famae adventum eo affectus est modo, exuberanti gaudio, quo repentina hominem consternatio affecerit. Nam prope erat, ut vertigine correptus prolaberetur et a sana mente conspiceretur alienus. Hinc ubi Perdicca summi imperii negotia procurabat, Heraclaeae exsules ad petita ab Alexandro etiam hunc instigarunt. Dionysius igitur eodem utens compendio, quamvis in acie nova-

¹⁾ Alexander M. ipse cum Persas in orientales terras persequeretur, in Paphlagoniam vel Pontum nunquam venerat; missos inde ad se legatos Phrygiae satrapis obediēre iussit. Arrian. II, 4.

²⁾ Cleopatra unica Alexandri M. ex utroque parente soror, plurimum apud illum potuisse putanda est. Post mariti Alexandri Epirotae mortem ob generis nobilitatem a praestantissimo quoque Alexandri M. ducum, a Perdicca, Cassandro, Lysimacho, Ptolemaeo, Antigono ambita, Ol. 118, 1. necata ab Antigono est, dum Sardibus in Aegyptum tentat. Diod. XX, 31. — Cfr. XVIII. 23—37. Justin. 13, 6; 14, 1.

³⁾ Ol. 114, 1. = 323, a. C., mense Junio, archonte Hegesias. V. Jdeler, Chronol. T. I, p. 407. Paulo ante Alexander exsules omnium Graecarum civitatum restitui jusserat idque negotii Antipatro mandaverat, litteris ad Olympiorum conventum missis, quae leguntur apud Diod. 18, 8.

culae propè consisteret, pericula tamen complura sibi intentata devitavit¹⁾; verum Perdicca, quod improbe se gereret, ab iis quibus praeerat, interimitur, et simul fervida illa spes exsulum exstinguitur. Proinde res Dionysio in statum feliciorum convertuntur. Ad felicitatem vero plurimum ei attulit momenti secundum matrimonium. Amastrim enim duxit, filiam Oxathrae²⁾. Frater is erat Darii, quem Alexander imperio exiit, cujusque filium Statiram uxorem sibi adjunxit, Patruales igitur erant hae feminae, eximio inter se devinctae amore, qui a communī educatione et convictu in animis ipsarum radices egerat. Amastrim hanc Alexander, cum Statiram fecisset uxorem, Cratero, qui inter carissimos ei fuit, nuptum dederat (Arrian. VII, 4.). Sed cum, Alexandro rebus mortalium propere exempto, Craterus ad Philam, Antipatro natam, animum adjiceret, Amastris, desertore non invito, domum a Dionysio ducitur³⁾. Ex quo ad magnum ei augmentum dominatus sese extulit, tum opum e recentibus nuptiis accessione, tum ipsius etiam principis studio et magnificencia (id. *φιλοπατία*). Nam et Dionysii, qui Siciliae tyrannum egerat, omnem ei suppellectilem facultas emendi contigit, quando de imperio actum fuit

1) Perdicca imperium Macedonicum affectans, totam Asiam minorem sibi subicere studebat jamque magnas duas Pisidiae urbes, quae quippe imperium recusassent, deleverat. Diod. 18, 23. Mannert. Gesch. der Nachf. Alex. p. 25. — Occisus est Ol. 114, 3. = aestate anni 321. a. Chr. — V. Clinton Fast. Hell. ad hunc annum. — Diodor. 18, 37. Plut. Eumen. 8.

2) Variant veteres in hujus mulieris ejusque patris nominibus scribendis; *Ἀμαστρί*, *Ἀμαστρί* et *Ὀξάθρου* apud Memnonem legitur; *Ἀμαστρί* et *Ὀξάθρου* apud Arrian. VII, 4; apud alios *Ἀμαστρί*, *Ἀμίστρί*, *Ὀξάθρου*. Cfr. Wesseling. ad Diod. XX, 109. et Orellium ad Memn. cp. 4. — Nummorum auctoritate sola scriptura *Ἀμαστρί* comprobatur. Nomen est Persicum, a Graecis varie immutatum.

3) Craterus obiit Ol. 114, 3. = 321. a. Chr., Philocle archonte (Diod. XVIII, 30.), duobus annis post Alexandri mortem completis. Ponendae igitur Dionysii nuptiae circa Ol. 114, 2. —

foit ¹⁾. Nec vero his tantum roborabatur ei potestas, sed etiam eo quod prospero successu et favore civium utebatur et imperium usurpabat in multos antea non subjectos. Antigono etiam, jam Asiam tum tenenti, splendidas suppetias tulit, quando Cyprum oppugnavit, et Ptolemaeum, illius fratre natam ²⁾, cui Hellespontum satrapiam commiserat, quasi

¹⁾ Dionysius tyrannus Siculus jam Ol. 109, 2. = 343. a. Chr. deposito imperio receptoque privato instrumento, Corinthum in exilium se contulerat, ubi dissoluta vita ad summam inopiam redactus est. Diodor. XVI, 70, Justin. XXI, 5.

²⁾ De hoc Ptolemaeo, cuius et Ptolemaei Lagi personas hic illic apud recentiores confusas video, cfr. Diodor. XIX, 57. 60. 62. 68. 75. 78. 87. XX, 19, 21. 23. Ejus ad res difficillimas quasque gerendas operam patruus Antigonus in bello cum Ptolemaeo Lagi, Lysimacho, Seleuco, Cassandro adhibuit; is, Amisi obsidione soluta, Cappadociam satrapiam Cassandro eripit, unde per Bithyniam ducens, Zipoetam regem oppugnatione Astaci et Chalcedonis abstinere cogit, initaque cum urbibus et rege societate Ioniæ et Lydiæ occupat, Ol. 116, 2.: Cassandri in Caria exercitum ad deditionem adigit Ol. 116, 3; Jasum urbem occupat Ol. 116, 4; Peloponnesum liberat 117, 1. Postea, quod meritis honoribus non afficeretur, fidem Antigoni deserit, societatem cum Cassandro init, Ol. 117, 3., relicto in Hellesponti Satrapia Phoenice procuratore. Denique a Ptolemaeo Lagi arcessitus, cum insidiarum suspicionem movisset, cicutam bibere coactus est, Ol. 117, 4. — Haud parvam igitur Memnon sistit attentis difficultatem. Nam cum Dionysium non prius, quam quum aliis rebus tum illius filiae conjugio ad magnam elatus gloriam esset, regia nomen adsumpsisse scribat, id vero ille vix ante Ol. 118, 2. audere potuerit: intelligenda ea Cyprî oppugnatione videtur, quæ facta anno eodem est (Diodor. XX, 47. sq.); eamque intellexit Orellius. At tum Ptolemaeus noster jam discesserat. Itaque nisi vel anachronismum apud ipsum Memnonem vel rerum confusionem in Photii Excerptis suspicari mavis, nihil relinquitur quam ut priorem aliquam Cyprî oppugnationem agnoscamus. Et enimvero jam inde ab Ol. 115, 2. Antigonus et Ptolemaeus Lagi de insulae possessione certabant, Diodoro teste XIX, 57. 59. 62. ubi ex Hellesponto et Rhodo 40 naves a Themisone, aliasque itidem 80 ex Hellesponto et Rhodo a Dioscoride, et ipso Antigoni ex fratre nepote, ad Antigonom adductas legimus.

praemium studii sui apud Antigonum invenit, ut generum illum haberet, filia quam ex priore susceperat conjugio, in matrimonium ei elocata. Itaque ad magnam elatus gloriam tyranni nomen dedignatur et regis assumit¹⁾. Jamque metu et curis liberatus cum in quotidianis vitam deliciis ageret, in crassam corporis molem excrevit, pinguedine supra naturae modum adauctus. Unde evenit, ut non modo negligenter regnum administraret, sed etiam somno oppressus, aciculis licet oblongis in corpore fixis, — id enim solum veterni et stuporis supererat remedium, — vix tamen a soporis gravedine excitaretur²⁾.

¹⁾ Regis nomen antiquissimi tyranni, quasi τοῦ δήμου πατέρες, priscorum regum memoriam servaturi, frequentius assumpserunt, quam recentiores; cf. Wachsm. *hell. Alt.* Vol. I, §83. II, §17. — Exemplum secutus τῶν διαδόχων, Antigon, Lysimachi, Seleuci, Ptolemai (Diod. XX, 53), regium nomen sibi addidit Agathocles tyrannus Siciliae eodem anno, Ol. 118, 2. (ibid. 55). Et Dionysius eo minus dubitabat idem facere, cum et per Amastriam regiam uxorem cum Alexandri M. domo, et per filiam Ptolemaeo nuptam Antigoni familiae affinitate conjunctus esset.

²⁾ De Dionysii obesitate v. Athen. XII. p. 549. sq. Νύμφης γοῦν ὁ Ἡρακλεῶτης ἐν τῇ δευτέρᾳ περὶ Ἡρακλείας ἡ Διοφύσιος, φησὶν, ὁ Κλεάρχου τοῦ πρώτου τυραννήσαντος ἐν Ἡρακλείᾳ υἱὸς καὶ αὐτὸς τῆς πατρὸς τυραννήσας, ὑπὸ τρυφῆς καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἀδδωφωγίας ἔλαβεν ὑπερσαρκήσας ὥστε διὰ τὸ πάχος ἐν διαπνοῇ αὐτὸν συσχεθῆναι καὶ πνομῇ διὰ συνέταξαι οἱ ἰατροὶ κατασκευάσαι βελόνης πεπλῆς τῇ μῆκει διαφερούσας, αἷς διὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς καλίας διαθεῖν, ὅταν εἰς ὑπὸ τὴν τύχην βαρύτερον ἐμπέσῃ. Μῆκος μὲν οὖν τινας ὑπὸ τῆς πεπρωμένης ἐκ τοῦ σώματος εἰσάγει, οὐκ ἐκποῖσι τὴν αἰσθήσιν, εἰ δὲ πρὸς καθαρὸν τόπον ἢ βελόνη διελθούσα ἵδωγε, τότε διαγίγρετο. Τοὺς δὲ χρηματισμοὺς ἐποιεῖτο τοῖς βουλευμένοις προτιθέμενος κίβωτον τοῦ σώματος, ἵνα τα μὲν λοιπὰ μέρη κρύπτει, τὸ δὲ πρόσωπον μόνον ὑπερέχον διαλέγοιτο τοῖς ἀπαντάσιν. Μημονοῦσι δ' αὐτοῦ (haec Athenaei sunt verba) καὶ Μένανδρος, ἥκιστα ἡ δὲ λαοδωρος, ἐν τοῖς Ἀλυστοῖς τὸν μῦθον ὑποσημαίνουσιν ὑπὲρ τινος φυγάδου ἐξ Ἡρακλείας Πάχους γὰρ ὥς ἔκειτο ἐπὶ σώματι καὶ πάλιν Ἐτρώφῃσιν, ὥστε μὴ πολὺν τρυφῆν χρόνον. καὶ ἔτι

ἴδιον ἐπιθυμοῦντι μόνος μοι θάνατος οὗτος φαίνεται
Εὐθάνατος, ἔχοντα πολλὴν τὴν χαλὰν καὶ παχὺν
καὶ μάλιν λαλοῦντα καὶ τὸ πνεῦμα ἔχοντα πᾶν ἄνω,
Βεβήκοντα καὶ λήγοντα, σῆσθαι ὑπὸ τῆς ἰδίας.

Ἀπίθανον δὲ βιώσας ἐν πέντε πρὸς τοῖς κατήκοντα, ὡς τυραν-

Tribus autem ex Amastris liberis sibi procreatis, Clearcho, Oxathre et filia ejusdem cum matre nominis, jam morti propinquus uxori administrationem cunctam, liberorum, qui ad id tenerae admodum aetatis erant, tutelam, adjunctis quibusdam aliis, reliquit, cum vixisset annos 55, in imperio autem conspicuus fuisset 30. ¹⁾ In quo se mitissimum gessit, ut cognomeu Benigni, Χρησῶ ²⁾, ex moribus referret, magnumque civibus desiderium et luctum post se reliquit.

5. Clearchus II. et Oxathres.

Ol. $\frac{113}{113} \frac{1}{1} = \frac{306}{113}$ a. Chr.

(Memnon. c. 5 — 7.) «Nihilo tamen minus post Dionysii a mortalibus discessum res civitatis in secundo fortunae cursu permanebant, Antigono filiorum Dionysii et civium non obiter curam gerente. Qui ubi ad alia studium avertit, Lysimachus in accuratorem Heracleotarum et puerorum successit.» —

ἦσαν τρία καὶ τριάκοντα, ὡς ἔμελλεν τῶν πρὸ αὐτοῦ τυράννων πράξεις καὶ ἐπιχειρήματα διατηρήσει. Ex ejusdem Nymphidis historiae Aelianus videtur prompsisse quae, iisdem crebro verbis, narrat Var. Hist. IX, 13. Περὶ Διονυσίου ἀδελφείας καὶ πατρὸς. Unde id quoque apparet, de cista, quia se inclusisse Dionysius dicitur, alios alia tradidisse. — Exstant praeterea de sera hominis incontinentia et abdomine elegantia duo veterum epigrammata in Analect. Brunk. T. II. p. 72 et 434., quorum quod Palladae tribuitur, hic apponam:

Ὅς καὶ βάνειαι μένοι ἢ φέροις ἀλλὰ τὰ αὐτὰ
Καὶ πολλὰ παχύνει πολλὰκις εἰργάσατο,
Τοῦ δ' ὁ τυραννίας Διόνυσος Ἡρακλείας
Τῆς ἐν Πόντῳ μαρτὺς ὁ τοῦτο παθὼν.

¹⁾ Nymphis cum apud Athen. I. L. 33 annos Dionysio tribuat, Diodorum potius, 32 annos scribentem, (XX, 77. ad Ol. 113, 3.), quam Memnonem vel potius Excerptorem ejus, in hac re sequendum esse arbitror.

²⁾ Simili exemplo Nicomedis II. Philopatotis frater Socrates, ex quo regnum suscepit, Nicomedes appellatus, nomen assumpsit, Memnone teste c. 32., τοῦ Χρησῶ. De quo nomine cf. Dodwell, De Scymno Chio, apud Hudson. Geogr. Gr. Minor. T. II. p. 93.

Scilicet Antigonus rex, a Dionysio tyranno adversus Cyprios quondam adjutus cumque eo affinitate conjunctus, ac filiorum una fortasse cum aliis tutor constitutus, Heracleotarum civitati eo validiori in tumultuosis illis temporibus praesidio esse potuit, cum totius tam Asiae dominus esset. Verum enimvero quo tempore quattuor simul reges: Cassander, Lysimachus, Ptolemæus, Seleucus, suo quisque metu commune contra Antigonum bellum susceperunt (Ol. 119, 3. = 302. a. Chr., Diod. XX., 107. — 110.), de iisque Lysimachus ex Europa in Asiam transgressus totam ferme oram maritimam Hellespontique et mari Aegæo adjacentem, atque magnam etiam Phrygiae et Lydiae partem occupavit, aliae vero longinquiore provinciae et urbes ab Antigono defecerunt: tum Heracleotae quoque, cum in fantas adducti angustias, in propinquo hoste potius quam in socio longissime remoto, — versabatur enim Antigonus in Syria — fiduciam collocare mallet, in Lysimachi, futurum Amastridis mariti, partes transisse putandi sunt, qui haud ita multo post, quinam ex hac societate sibi fructus natus esset, occasione data intellexit. Nam cum ab Antigono ex castris circa Dorylaeum positus rejectus, comaeatuque interclusus esset: copias septentrionem versus reductis et in campo Salone in hiberna distributis, largissimum ex Heraclea commeatum sibi procreavit, propter affinitatem, ut Diodorus c. 110. dicit, cum Heracleotis contractam. Hinc factum, ut Antigonus in Phrygiam se reciperet et cum Seleucum quoque ex ulterioribus provinciis cum exercitu valido descendere cognovisset, Demetrium filium, copias quam maturime e Graecia transportare jussit. Qui post pacem cum Cassandro factam, exercitu in Asiam transiit, Lysimachum ab ora illa maritima interclusit. Hinc Cassander rupto foedere fratrem Plistarchum cum exercitu in Asiam Lysimacho auxilium misit. Plistarchus autem cum 1200 ped. et 500 eq. ad Ponti fauces delatus cum inessam ab hoste oram invenisset, desperato transitu invasit Odessum oppidum, inter Apolloniam et Heracleotarum coloniam Callatim, ex adverso Heracleae situm, quae copiarum Lysimachi par-

tem habebat. ¹⁾ Ibi ipsam navis ad transportandum militem idoneis destitueretur, trisariam exercitum paravit. Prima quidem classis Heracleam incoluntis pervenit; altera a praesidiariis ad Ponti ingressum navibus subacta; tertia, qua ipse Plistarchus trans mittebat, tanta oppressa tempestate est, ut pars maxima navium et copiarum interiret. Nam hexeris praetoria submergitur et de navigantibus in ea, qui ad 500 erant, 33 dumtaxat evadunt; inter hos etiam Plistarchus fuit, qui fragmento navis suffultus ad terram seminortuus ejectatur; hinc Heracleam deportatus in hiberna se contulit, cum maiorem exercitus partem amisisset. Hic tunc rerum status erat, sub fine anni Ol. 119, 3. = 302, a. Chr. (Diod. XX, 113)

Jam audiamus Memnonis narrationem modo interruptam: "Lysimachus, inquit, Amastrin sibi adscrivit, et initio mirifice amavit ¹⁾; sed gliscentibus negotiis illam Heracleae relinquit, ipseque rebus urgentibus occupatur ²⁾. Nec longo intervallo post, cum a laborum distractione quietem ageret ³⁾, Sardes illam arcessitam pari amore complectitur. Post-

¹⁾ Quod Palmerius statuit, Polyeni loco (VI, 12.) emendato, (ut Ἀλέξανδρος, Λυσισμάχου καὶ Ἀμφικρίτος υἱὸς legeret pro καὶ Μαυρόνης vel Μυρμιό υἱὸς), Lysimachum ex Amastride filium Alexandrum excepisse, id pro certo ponere veritus sum.

²⁾ Proximo anno, Ol. 119, 4. = 301. a. Chr. — (nam quod sub fine anni 300, Ptolemaeo in Syria nunciatum est, commissae inter reges proelio Lysimachum et Seleucum victos Heracleam se recepisse victoremque Antigonum cum exercitu in Syriam contendere, falsus erat rumor, Diod. XV, 114.) — Lysimachus conjunctis suis cum sociorum copiis hostem adortus ad Ipsum, Phrygiae oppidum, devicit; quo proelio Antigonus multis sauciatus jaculis peremptus est. V. Diodor. Libri XXI. Eclogae I, Plut. Demetr. 28 — 30, alios quos laudat Mannertus l. c. III. c. 3. —

³⁾ Post victoriam ad Ipsum, facta Antigoni regni partitione, Lysimacho, Cappadociam propriam omnesque inter Taurum et Antitaurum provincias, h. e. universam Asiam minorem adepto (v. Mannert l. c. p. 264. sq.), per tempus aliquod otioso esse licuit.

quam vero ad Ptolemaei Philadelphi sororem ¹⁾, cui nomen Arsinoe, amorem transtulisset, causam Amastris praebuit disjunctionis, utque deserto illo Heracleam occuparet. Quo reversa Amastrim urbem erexit et colonis frequentavit ²⁾. —

«Clearchus autem, ad virilem tum aetatem progressus et civitati Heracleae praefuit et in bellis non paucis, quae vel ope sua propulsaret ab aliis, vel illata sibi defenderet, specimen praeclarum edidit. Inter quae etiam, dum Lysimacho contra Getas belligeranti operam navat, captus est cum rege, eoque ex captivitate soluto, ipse quoque prudentia Lysimachi postea est dimissus ³⁾. — Clearchus igitur et frater Oxathres, in regno paterno successores, lenitate et beneficentia erga subditos patre longe inferiores evaserunt. Quid? quod ad nefarium, et execrabile facinus sunt delapsi. Matrem enim, quae nihil in eos grande peccaverat, cum navi se commisisset, insigni commento et flagitio mari suffocandam curarunt.»

(Memn. 7.) «Quam ob causam Lysimachus, Macedoniae regno tum potitus, etiam propter Arsinoes

¹⁾ Quod h. l. legitur *ἡ θυγάτηρ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου* pro *ἀδελφῇ*, huius peccati auctorem non Memnonem (qui quippe c. 9. et 15. haud obscure Ptolemaeum Cetannum Lagidae filium, ut fratrem Arsinoes commemoret), sed Photium vel amanuensem esse, jam Wesselingium in *Observ. Var. Lib. I. c. 26. p. 106. sq.* observasse video.

²⁾ De hoc Paphlagoniae pago, in quem quattuor praeae antiquitatis oppida, Tius, Cyturus, Sesamus, Cromna, ab Amastris regina conjuncta sunt, ubi ad fines Heracleotidis venerimus describendos, plura disputabimus.

³⁾ Historiam belli a Lysimacho contra Getas gesti, quod inter priorem et alteram Demetrii in Boeotiam expeditionem h. e. inter Ol. 121, 3. et Ol. 122, 2. ponendum est (v. Clinton. *Fast. Hell.* p. 239. ed. Krüger p. 154.) alii aliter narrant: Strabo VII, 462. Pausan. I, c. 9. §. 7. Plut. Demetr. c. 29. Diodor. in *Excerpt. De Virtut. et Vitiis. L. XXI.*, ed. Wessel. p. 559. Polyæn. L. VII, 25. Justin XVI, 1. — Memnon rem ita narrat, ut quae ceteri, excepto Polyaeo, qui Lysimachum cum centum millibus interfectum tradit, memoriae prodiderunt, facile inter sese conjungi possint. V. Mannert. I. c. p. 304. sq.

consuetudinem Amastrim a se abalienarat, cum tamen pristini amoris quasi igniculum ferret, et immane ac detestabile hoc scelus non tolerandum duceret: animi quidem apud se decreta quam arctissime continuit, antiquae interim necessitudinis studium Clearcho ostentans: sed tamen arte multa et strategmatis ad fallendum compositis, — occultare enim quae vellet, mortalium ingeniosissimus perhibetur, — Heracleam, tamquam publico recipientium commodo id fiat, ingreditur: et dum intimam patris affectionem larva quadam Clearcho eique addictis prae se ferret, parricidas illos e medio tollit, primo Clearchum, deinde Oxathrem; et sic iustas maternae caedis poenas exigit ¹⁾. Hinc ubi, redacta in clientelam suam civitate, opes tyrannorum dominatu collectas in praedam suam vertisset, et quod diu expectaverant, liberam civibus rempublicam restituisset, in suum se regnum recepit, (*ἀδυνα δὲς δημοκρατεῖσθαι τοὺς πολῖτας*). —

Quodetsi jam imperium tandem domesticorum Heracleae tyrannorum finem cepit, nihilo minus tamen etiam proximos octo annos huic periodo, qua historia tyrannidis contineatur, adnectere debemus. Namque Lysimachus democratiam quidem restituerat, sed mox miserum in modum Heracleotae a spe magna destituti, non minori a regio praefecto, quam a pristinis suis tyrannis, crudelitate oppressi tenebantur. Sic tamquam pilam rapuerunt inter se rempublicam, nescio dicam reges a tyrannis an tyranni a regibus.

(Memn. 8.) — Reversus igitur Lysimachus ad sua, Amastrim laudibus extollere ejusque mores et imperium demirari, utpote quod ad id magnitudinis, potentiae, majestatis elatum corroborasset; uniceque praedicare Heracleam, sed ut in partem laudis venirent etiam Tius et Amastris, quam nomine suo ce-

¹⁾ Dionysii filia per annos 17 regnasse Diodorus tradit XX, 77. — Eandem quam Memnon respicit rem Justinus XVI, 3. init., „Victor (sc. Demetrii) Lysimachus, pulso Pyrrho, Macedoniam occupaverat. Inde Thraciae ac deinceps Heracleae bellum intulerat.“

lebrem illa condidisset. Haec crebro jactans Arsinoe, en exstimulavit, ut urbium tantopere celebratarum dominium affectaret, quaeque affectabat, sibi donari peteret. At is gravitatem muneris praetendens, initio preces non admittebat; sed tamen progressu temporis exoratus concessit. Ingeniosa enim ad circumvenendum fuit Arsinoe et jam senectus ipsa mansuetum dederat Lysimachum. Potita igitur Heraclae dominatu Arsinoe Heraclidem eo Cymaeum mittit, virum illius observantem et studiosum; sed alioqui praefractum et in consiliis dandis et exsequendis industrium et acrem. Hic ubi Heraclaeam venit, cum alias res nimis rigide administrat, tum multos civium criminibus onerat nec pauciores supplicio afficit; et sic felicitatem vixdum exortam cives denuo amittebant.

(Memn. 9.) »Ceterum Lysimachus, propterea quod exstigatione Arsinoes natu maximum et optimum filiorum Agathoclem, e priore sibi conjugem natum¹⁾, — ab illius fratre Ptolemaeo Cerauno necari passus esset, in odio erat subditorum. Et Seleucus his cognitis et quam facile sit, regno hominem excutere, civitatibus ab eo deficientibus, proelium cum eo conserit: in quo Lysimachus dum fortiter dimicat, pilo trajectus occumbit. Trajecit autem vir Heraclaeotes, nomine Malcon, Seleuco militans; subversoque eo, regnum ad Seleuci dicionem ut pars accessit,« Ol. 224, 4. = 281. a. Chr. Hic XII. Memnonis liber desinit.

¹⁾ De Agathoclis interitu praeter Memnonem conferatur Strabo XIII. p. 623. Paus. 1. c. 10. Appian. Syr. c. 64. Justin. XVII. 1. Lysimachum quattuor habuisse uxores verbo monuisse sat est: primam Meeridam Odrysiadem, ex qua Agathoclem, Arsinoen et Alexandrum (Polyaen. VI, 12; nisi forte hic ex Amastride est, v. supra p. 85, n. 1); alteram Nicaeam Antipatri filiam, ex qua Arsinoen; tertiam Amastrim, ex qua fortasse Alexandrum; quartam Arsinoen, ex qua Ptolemaeum, Philippum, Lysimachum. — Vehementer errant qui Agathoclem Amastidis filium faciunt, Lysimacho viz ante Ol. 119, 3. nuptae.

(Memn. 10.) »Heracleotae audito Lysimachi interitu et quod a populari suo nex illi illata esset, animos confirmant et pro libertatis recuperandae desiderio fortes se viros declarant, quam per annos 84, primum quidem tyranni domestici, (ab Ol. 104, 1. usque ad Ol. 123, 1. = 76 annos) et post eos Lysimachus (Ol. 123, 1. — 124, 4. = 8. annos) ereptam tenerant. Quare Heraclidem conveniunt et, ut non tantum salvus et incolumis, sed etiam splendido munerum viatico instructus excedat, pristinam modo libertatem obtineant, suadent. At cum tantum abesset, ut persuaderent, ut etiam ira tyrannum inflammari et nonnullos de suis ad supplicia rapi ab eo viderent: pacto cum praesidii praefectis (τοῖς φρουράρχοις) inito, ut aequo in republica jure uterentur, et quibus fraudati essent stipendia reciperent, Heraclidem in vincula coniectum ad tempus custodiunt. Metu dehinc soluti moenia arcis fundamenta usque diruunt et missa ad Seleucum legatione Phocritum civitatis principem et curatorem faciunt (τῆς πόλεως ἐπιμελητήν).»

E r r a t a.

- Pag. IV. lin. 35: „vel apud veteres fragmenta, vel — etc.
 — 8. — 11: „antiquiorem.”
 — 12. — 29: „cogitemus.”
 — 33. — 14: „Apollinis.”
 — 40. — 10: „depacisceretur.”
 — 44. — 17: „vindicarent.”
 — — 23: „prae fractis.”
 — — 25: „gavitus.”
 — 48. — 1: „locis supra lectis.”

Leviora misito.

